

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KADINLARIN HER TÜRLÜ ŞİDDET VE AYRIMCILIĞA MARUZ KALMALARININ ÖNLENEREK BU ALANDAKİ
MEVCUT DÜZENLEMELERİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ VE ALINMASI GEREKEN EK TEDBİRLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/696, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835)

TUTANAK DERGİSİ

8'inci Toplantı
8 Ocak 2025 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, Komisyonun bugünkü gündemine, yapılacak sunumlara ve Komisyonun çalışma usulüne ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- Prof. Dr. Emine Özmete'nin, kadına yönelik şiddet türleri, şiddet ve kırılganlık arasındaki ilişki, şiddetin veri temelli kanıtları, şiddet faillerinin profili ve şiddetin önlenmesine yönelik çözüm önerileri hakkında sunumu

2.- Prof. Dr. Güneş Okuyucu Ergün'ün, Ankara Üniversitesi olarak İçişleri Bakanlığıyla birlikte yürüttükleri, faillerin kriminolojik tahlilini amaçladıkları proje, kadına yönelik şiddeti oluşturan fiiller, şiddetin türleri, failin kriminolojik özellikleri, şiddetin nedenleri ve kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesine yönelik önerileri hakkında sunumu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KADINLARIN HER TÜRLÜ ŞİDDET VE AYRIMCILIĞA MARUZ KALMALARININ ÖNLENEREK BU ALANDAKİ
MEVCUT DÜZENLEMELERİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ VE ALINMASI GEREKEN EK TEDBİRLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10/696, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835)

-----0-----

8'inci Toplantı
8 Ocak 2025 Çarşamba

-----0-----

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Kadınların Her Türlü Şiddet ve Ayrımcılığa Maruz Kalmalarının Önlenerek Bu Alandaki Mevcut Düzenlemelerin Gözden Geçirilmesi ve Alınması Gereken Ek Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 15.09'da açıldı.

Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu, Komisyonun bugünkü gündemine, yapılacak sunumlara ve Komisyonun çalışma usulüne ilişkin açıklama yaptı.

Profesör Doktor Emine Özmete tarafından, kadına yönelik şiddet türleri, şiddet ve kırılganlık arasındaki ilişki, şiddetin veri temelli kanıtları, şiddet faillerinin profili ve şiddetin önlenmesine yönelik çözüm önerileri,

Profesör Doktor Güneş Okuyucu Ergün tarafından, Ankara Üniversitesi olarak İçişleri Bakanlığıyla birlikte yürüttükleri, failerin kriminolojik tahlilini amaçladıkları proje, kadına yönelik şiddeti oluşturan fiiller, şiddetin türleri, failin kriminolojik özellikleri, şiddetin nedenleri ve kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesine yönelik önerileri,

Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, toplantıya saat 18.39'da son verildi.

8 Ocak 2025 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.09

BAŞKAN: Mustafa Hulki CEVİZOĞLU (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Asuman ERDOĞAN (Ankara)

SÖZCÜ: Müşerref Pervin Tuba DURGUT (İstanbul)

KÂTİP: Zuhal KARAKOÇ DORA (Kahramanmaraş)

---- 0 ----

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Komisyon üyesi kıymetli milletvekili arkadaşlarımız, değerli akademisyenler, kıymetli katılımcılar, basınımızın hiçbir zaman bizi yalnız bırakmayan değerli temsilcileri; hepiniz hoş geldiniz.

Toplantı yeter sayımız vardır, toplantıyı açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Hulki Cevizoğlu'nun, Komisyonun bugünkü gündemine, yapılacak sunumlara ve Komisyonun çalışma usulüne ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bugünkü toplantımız Komisyonumuzun 8'inci Toplantısı oluyor. Komisyon olarak bütün Türkiye'nin artık bildiği gibi, kadına yönelik her türlü şiddet ve her türlü ayrımcılığı önlemeye yönelik araştırmaya devam ediyoruz. Bugüne kadar çeşitli dinlemeler yaptık.

Bugün iki akademisyen hocamız bizimle birlikte olacak. Bir hocamız karşımızda hazır ve nazır. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı Profesör Doktor Emine Özmete Hocamız burada. Hocam, hoş geldiniz. Az sonra -şu anda arabasını park etmekte olan- yine Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Profesör Doktor Güneş Okuyucu Ergün Hocamız da aramızda olacak.

Dün sizlere ulaştı mı bilmiyorum -ulaşmadıysa bugün ulaşacak- hocalarımızın sunumlarının metinleri var, ben bana ulaşanları dün okudum, çok güzel çalışmalar yapılmış. Bugüne kadar dinlediklerimizden biraz daha farklı bilgiler edineceğimize inanıyorum çünkü zihnimizdeki, aklımızdaki birçok sorunun yanıtı o anketlerde, çalışmalarda var; enteresan sonuçlarla karşılaştık, hatta yeni bir şiddet türü olan dijital şiddet ya da siber şiddet konularında da bulgular var çalışmaların içinde. Üstelik, bu sosyal medyada -ben hocalarımızın anlatacağı sözleri girmeyeyim fazla- daha çok kadınlara sosyal medya üzerinden nasıl taciz ve şiddet uygulandığına ilişkin bulgular da var, oranlar da var; çok yararlı bilgiler olacağına inanıyorum.

Şimdi, biz zaman açısından da kısıtlıyız. Sunumun çıktısını hemen dağıtalım.

Emine Özmete Hocamızla başlayalım.

Hocam, tekrar hoş geldiniz.

Dinledikten sonra sorularımız olacak.

Hocam çalışma usulümüzü ben söyleyeyim: Sizin sunumunuzdan sonra sorularını ve görüşlerini kıymetli vekillerimiz yöneltecek, siz hepsine topluca yanıt verebilirsiniz.

Sayın Hocam, bir de sizi tanıyan birçok kişi vardır ama kayıtlara da geçiyor, konumuzla ilgili olarak yaptığınız çalışmalar benim önümde var ama sizin dilinizden duyalım; kendinizi tanıtarak bu alanda.

Buyurun, sizi dinliyoruz.

III.- SUNUMLAR

1.- Prof. Dr. Emine Özmete'nin, kadına yönelik şiddet türleri, şiddet ve kırılganlık arasındaki ilişki, şiddetin veri temelli kanıtları, şiddet faillerinin profili ve şiddetin önlenmesine yönelik çözüm önerileri hakkında sunumu

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Çok teşekkür ediyorum.

Saygıdeğer Komisyon Başkanım, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Profesör Doktor Emine Özmete, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı, Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Kurucu Müdürü ve hâlen aktif müdür olarak görev yapmaktayım. Akademide 32'nci yılımı çalışıyorum. Aile yaşam kalitesi temelinde kadın, çocuk, genç ve yaşlılarla ilgili akademik çalışmalar, aynı zamanda saha uygulamalarında görev almış bulunuyorum.

Bugün yüce Meclisimizde, sizlerin karşısında da Kadına Karşı Şiddet ve Ayrımcılığın Önlenmesine Yönelik Meclis Araştırma Komisyonuna bu sunumu yaptıktan da onur duyduğumu belirtmek isterim, çok önemli bir konunun gündeme taşınmasından dolayı da memnun olduğumu ifade etmek isterim.

Sunuşumu kadına yönelik şiddet türlerini -ki bunu, Komisyon olarak zannediyorum bugüne kadar bütün katılımcılardan duymuş oldunuz ama ben kendi dilimle ifade etmeye çalışacağım- şiddet ve kırılganlık arasındaki ilişkiyi ve buna bağlı olarak da yine ülkemiz başta olmak üzere veri temelli kanıtları, şiddet faillerinin profilini ve sonuç ve çözüm önerileriyle birlikte sunumumu tamamlamaya çalışacağım.

Kadına yönelik şiddetin ilk tanımlarında, türlerinde "fiziksel şiddet", "cinsel şiddet", "ekonomik şiddet" ve "psikolojik şiddet" tanımlanmıştır ancak son yıllarda baktığımızda, özellikle "tek taraflı, ısrarlı takip" in de şiddet türü olarak tanımlandığı ve şiddet sınıflandırmasına dâhil edildiğini görmekteyiz. Yine, dijitalleşmeyle birlikte "dijital şiddet" ya da "siber zorbalık" olarak

tanımlanan türün de son yıllarda hem akademik çalışmalarda hem de hukuk sisteminde yer aldığını ve bu tanımlamanın da şiddet türü olarak, kadına yönelik şiddet türü olarak kapsam alanında bulunduğunu ifade etmek istiyoruz.

Aslında, baktığımızda, tanımlardan da başlıklardan da şiddet sadece bir şiddet olarak bizim için, kadın için sonuçları olağan bir durum değil. Örneğin, kadın için fiziksel şiddetin sonucu ya yaşam hakkının sonlandırılması yani ölüm ya da engellilikle karşıma çıkıyor. Yine, cinsel şiddette enfeksiyonlar, istenmeyen gebelikler, uyku problemleri, travma sonrası stres bozukluğu gibi sonuçlarla karşılaşılıyor.

Diğer yandan, dijital şiddet, siber zorbalık gibi hususlarda iftira, farklı bir kimliğe bürünme, ifşa etme, dışlama, siber tehdit ve kızdırma gibi olguların karşıma çıktığını ve bunun da yine toplumdaki dışlanma, yabancılaşma, travma sonrası stres bozukluğu gibi, depresyon gibi sonuçlarının kadın için olduğunu ve kadının içinde yaşadığı aile ve toplum içinde olduğunu ifade etmeliyiz. Ekonomik şiddet de çalışmaya zorlama ya da çalışmaya izin vermeme, ihtiyaçlarını karşılamama şeklinde ortaya çıkmakta ve kadının temel ihtiyaçlarının karşılanmaması düzeyinde de ve güvensiz bir ortamda yaşama düzeyinde de sonuçları olmaktadır.

Psikolojik şiddet, tabii, bilindiği gibi hakaret, küfür, bağırma şeklinde, aşağılama şeklinde eylemlerle ortaya çıksa da sonucu bizim için sosyal izolasyon, toplumdaki dışlanma, yine travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon gibi hususlarla kadın için sonuçları olmaktadır. Tek taraflı ısrarlı takip ise kadın için güvensizlik, korku, endişe, kaygı gibi sonuçları olan bir olgu, şiddet türü olarak tanımlayabiliriz.

Şimdi, aslında, özellikle doğuştaki erkek çocuk tercihi ailede ve toplumda, yine kız çocuklarının eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden, kaynaklardan ikinci derecede yararlandırılması, erken yaşta evlendirme, düşük statüsü ve düşük ücretli işlerde çalışma, iş yaşamında ayrımcılık gibi hususların sonucu kadında kırılabilirliğe sebep oluyor. Hiçbir insan kırılabilir olarak doğmaz ancak yaşam olayları çerçevesinde artık planlama, kaynaklara erişme ve başa çıkma kapasitelerinin azalması bireylerde kırılabilirliğe sebep olur. Kadınlar da yaşadıkları bu yaşam olayları sebebiyle kırılabilir hale dönüşebilirler, bunun da çıktısı ne olabilir? Aslında bireysel olarak sorun çözme kapasitesinin düşmesi, ailenin gelişimine katkısının azalması, mutsuz bir aile yapısı, sağlıksız bir aile yapısı ve çocuğun bundan etkilenmesi.

Aslında şiddet bir sosyal öğrenme davranışıdır ve şiddet döngüsü içerisinde büyüyen bir çocuk şiddet davranışının gelecek nesillere aktarılması noktasında da şiddete tanıklık açısından önemli rol üstlenir. Bu nedenle, kadının aile içinde şiddete uğraması demek ve çocuğun buna tanık olması demek, şiddet döngüsünün gelecek nesillere aktarılması noktasında değerlendirilmelidir ve bu şiddete uğrayan kadının aslında topluma, toplum kalkınmasına da katkısı azalmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddetin bir döngüsü var: Başta gerginlikle başlayan süreç krize yani şiddete dönüşür ve kadın şiddete maruz kalır, şiddete maruz kaldıktan sonra şiddeti uygulayan tarafından bir pişmanlık süreci başlar -aslında "şiddet sonrası balayı" süreci olarak da tanımlanan bir kavramdır- bu pişmanlık sürecinde eşler ya da işte, aile içindeki şiddetin tarafları bir anlaşmaya, bir uzlaşmaya varıyormuş gibi görünse de bundan sonraki gelen aşama aslında bahane aşamasıdır ve bu bahane aşamasında şiddete maruz kalan kadının kendisi sebebiyle şiddete maruz kaldığına dair bir inanç oluşturma aşamasıdır. İşte, burada şiddet tekrar devam eder, o bahane aşamasından sonra tekrar gerginlik, tekrar şiddetle birlikte şiddet döngüsü kendini tekrarlayan duruma dönüşür. Ülkemizde kadına yönelik şiddet...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir şey sorayım Hocam. O bahane, şiddete uğrayan kadının kendisini suçlaması mı, mağdurun kendisini suçlaması mı?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Hayır.

Fail tarafından yani şiddeti uygulayan tarafından aslında şiddetin uygulanma nedeninin şiddete maruz kalan kadın olduğunun ifade edilmesidir ve bu da aslında kırılabilirliği oluşturan ve suçluluk duygusunu oluşturan, işte, tam da burada öz güveni sarsan ve çaresizliğe iten süreç o süreçtir ve ondan sonra kadın "Evet, bende bir problem var, ben şiddete bu nedenle maruz kalıyorum, kendimde neyi iyileştirebilirim?" noktasından hareketle düşünce sistemi artık değişmeye başlar ve şiddet döngüsü devam eder.

Ülkemizde kadına yönelik şiddet araştırmaları var. 2008'de yapılmış bir araştırma var, 2014'te yapılmış bir araştırma var. Şu anda da hâlihazırda TÜİK, TÜBİTAK ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı taraflarıyla yapılan ve sahada veri toplama aşamasında olan bir araştırma var.

Ben 2008 ve 2014 araştırmalarından bazı verileri sizlerle paylaşmak istiyorum. Örneğin, hayatının herhangi bir döneminde eşinden veya birlikte olduğu erkek tarafından şiddete maruz kalmış kadınların yüzdesine baktığımızda, duygusal şiddetin yaklaşık yüzde 44 oranında olduğunu, 2008 ve 2014 arasında fark bulunmadığını, fiziksel şiddetin 2008'de yüzde 39, 2014'te de yüzde 35,5 civarında olduğunu görmekteyiz. Bu aradaki küçük nispi farklılıkların istatistiksel açıdan bir anlamlı farklılık oluşturmadığını ben ifade etmek isterim. Cinsel şiddette de yüzde 3 puanlık bir azalma var 2014'te, yüzde 12 ve yüzde 15 olarak söyleyebiliriz. Yine fiziksel şiddette de 2008 yılında yaklaşık yüzde 42 iken 2014 yılında biraz azaldığını, yüzde 37,5'a düştüğünü görmekteyiz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Affedersiniz, bir şey ekleyeyim, genelde araya girmiyoruz biz bu sunuşlarda ama...

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Evet, buyurun.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, mesela 2008 ve 2014 yıllarının kıyaslaması var burada ancak ilk bakışta şöyle bir yanlış algılama olabilir yani 2008 yılında diyelim ki ben 40 yaşında bir kadını, geliyor bana soru soruluyor sanki ben 2008 yılında şiddete uğramışım gibi. Oysa soru şu: Hayatının herhangi bir döneminde. Şimdi, diyelim ki 2008 yılındayız şu anda, ben 40 yaşında bir kadını, şiddete uğradım ama bana sorulan soru şu: 40 yaşına kadar şiddete uğradım mı? Yani 2008'deki şiddet değil bu.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Değil, evet.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Onu vurgulamak lazım.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Söyledim onu, hayatının herhangi bir döneminde, soru bu şekilde.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kaçtırdık o zaman.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Eşinden ya da bir erkek taraftan, sadece aile içi de değil.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir de bu sunumunuzun içinde yıl itibarıyla şiddet oranları var mı başka bir sayfada? Mesela, 2008'de şu kadar oranda kadın şiddete uğradı, 2014'te veya başka bir yılda diye var mı? Yoksa hangi yılda sorarsak soralım bu soruyu biz, o yaşa kadar şiddete uğradın mı? Bizim o zaman, mesela son on yılda, beş yılda şiddet azaldı mı, onu anlamamız zor oluyor. Yani bugün de sorsak, bu anketi yapsak, 50 yaşındaki bir kadın der ki mesela 25 yaşında şiddete uğradım ama bu yılları ilgisi yok. Yani şiddet azalıyor mu, artıyor mu, onu nasıl anlayacağız biz, hangi soruyla anlayacağız?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şöyle, genel olarak yüzde 39 civarında bir şiddete uğrama var ama bu 2008 değil. Yine, soru aynı şekilde, hayatının herhangi bir döneminde. Bu boylamsal bir araştırma yani Türkiye için örnekleme çok büyük olan, 20 binin üzerinde kadına ulaşılmış ve şiddetle ilgili genel bir görünüm, betimleyici bir görünüm ortaya koyan bir araştırma yani fazla detayları var. Tabii, buradaki süremiz sınırlı olduğu için...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bunu bilmemiz lazım. Mesela, bugün sorulsa, diyelim ki -varsayım- bugün Türkiye'de kadına şiddet sıfır olsa ama bu anket bugün yapılırsa "Hayatınızın herhangi bir döneminde şiddete uğradınız mı? dese "Ya, yirmi beş sene önce uğradım." dese kadın, burada şiddete uğruyormuş gibi gözükecek bugün sıfır olsa bile; bunu vurgulamak lazım.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şöyle ifade edebilirim: Şu anda TÜİK tarafından verileri toplanan... Dediğim gibi, taraflar üniversite değil zaten ya da şahıslar değil burada, bu devlet araştırması; TÜBİTAK, TÜİK ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı nezdinde 3 kuruluş ve TÜİK'in saha çalışmasıyla şu anda 2024-2025 versiyonu yapılıyor ve aynı soru setleri kullanılıyor. Belki Komisyon olarak eğer uygun görürseniz sorunun son altı ay olarak da eklenmesini öneri olarak yönlendirebilirsiniz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Önerilerimiz arasına bunları da almakta fayda var, bir rapor yazacağız ya.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başkanım, hatırlarsanız TÜİK geldiğinde biz o soruları da istemiştik. Başkanım, henüz gelmedi bize, bunu da tekrar hatırlatalım.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hatırlatalım, evet.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Evet, yani tabii ki şu anda yürütülen çalışmada soruların kapsamı çok önemli. Biraz önce bahsettiğim gibi, yeni yeni şiddet türleri ortaya çıkıyor yani 2008'deki soru setinde örneğin bir dijital şiddet yok ya da tek taraflı ısrarlı takip sorusu çok belli belirsiz. 2014'te girdi mi çok emin değilim ama şu anda mutlaka sorulması gereken sorular ve genellikle uluslararası araştırmalarda son altı ayı değerlendirerek diye başlar soru, bu şekle dönüştürülmesini belki tavsiye edebilirsiniz ya da usule göre iletebilirsiniz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun, sağ olun.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Çok teşekkür ediyorum.

Evet, ben dediğim gibi biraz detay vermek istedim. Aslında genel veriler elbette var, bölgelere göre dağılımlar var, yüzdeler var ama burada örneğin orta derecede şiddet ve ağır derecede şiddet, yine eşi veya birlikte olduğu erkekler tarafından orta ve ağır derecede şiddete maruz kalmış kadınların yüzdesine baktığımızda, yüzde 20 civarında orta derecede şiddete maruz kaldığı, yaklaşık 2008'de yüzde 18 iken 2014'te yüzde 15,5'e kısmi olarak ağır derecede şiddetin düştüğünü görmekteyiz. Dediğim gibi, bu aradaki farklılıklar istatistiksel olarak çok anlamlı değil yani belirgin bir düşme ya da farklılık olduğunu söyleyemeyiz.

Yine, hayatının herhangi bir döneminde başlayan bir soru: Eşi veya birlikte olduğu erkekler tarafından fiziksel şiddete maruz kalmış kadınların yaşadığı fiziksel şiddet davranışlarının yüzdesi, mesela tokat atma yüzde 37, yüzde 33, itme, tartaklama yüzde 19 civarında, yumruklama yüzde 14 ya da 13, tekmeleme ya da dövme yine yüzde 12, yüzde 10 civarında, boğaz sıkma yüzde 5,2-5,7, bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme, kullanma yüzde 2,6 iken yüzde 3,2 şeklinde burada belirtiliyor.

Yine, hayatının herhangi bir döneminde eşi veya birlikte olduğu erkekler tarafından duygusal şiddete maruz kalmış kadınların yaşadığı duygusal şiddet biçimlerine baktığımızda da yüzde 37 oranında hem 2008 hem 2014 için hakaret ve küfre maruz kaldıkları, yüzde 20 civarında yaklaşık olarak aşağılama ve küçük düşürmeye maruz kaldıkları, yine korkutma, tehdit açısından ortalama olarak verinin yüzde 20'de olduğunu görmekteyiz.

Yine, kadına ve çevresine zarar verme tehdidinin de yüzde 4,2 ve yüzde 5,8 olduğunu görmekteyiz ve bunların hepsinden en az birine maruz kalma oranının da yüzde 43,9 olduğunu görmekteyiz. Yani bu oran bu şekilde ifade edilmiş.

Yine, eşinin veya birlikte olduğu erkeklerin farklı biçimlerde kontrol edici davranışlarına maruz kaldığını belirten kadınların yüzdesine baktığımızda, arkadaşlarına gitmeyi engelleme yaklaşık yüzde 12, ailesine gitmeyi engelleme yaklaşık yüzde 8,5, her zaman nerede olduğunu bilmek isteme yüzde 68,8, yüzde 61,5, ihmal etme yüzde 14,9 iken 2014'te yüzde 17,9, kıyafetlerine karışma yaklaşık yüzde 35 2008'de, 2014'te yaklaşık yüzde 34, başka erkeklerle görüşmesine, konuşmasına sinirlenme oranı yüzde 44, yüzde 43,4'e yükseliyor, sadakatsiz olmakla suçlama oranı ise yaklaşık yüzde 4 oranında, sağlık kuruluşlarına izinsiz göndermeme oranı 2008'de yüzde 31'e yaklaşırken, 2014'te yüzde 23,7 oluyor ve bu sosyal paylaşım sitelerini engelleme 2008'de böyle bir veri yok iken, 2014'te yüzde 17 olduğunu görmekteyiz.

Yine eşi veya...

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Bir şey sorabilir miyim burada, geçmesin.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Buyurun.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Hocam, kusura bakmayın, anlamak adına.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Tabii, tabii.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Siz, aslında bu her iki verinin yıl olarak çok fazla şey değilse de oranların çok büyük anlam ifade etmediğini söylediniz.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Değişiklik yok dedim.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Çok fazla yok ama benim dikkatimi şöyle çekiyor; hep 2008'de bir tık daha fazla, sürekli bir düşüş var. Mesela 2008'de 12,4, 2014'te 12,3 ama sürekli bir geriye gidış var, düşüş var. Bu düşüşü bağladığınız bir konu var mı yani bir neden var mı? Artmıyor. Düşüş sebepleri...

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şöyle: Aslında birkaç...

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Yani bilinç mi artıyor, duyarlılık mı artıyor az da olsa?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Birkaç veri paylaştıktan sonra söylemeyi planlıyordum, siz sorduğunuz için şimdi söyleyeyim: Aslında genel olarak verilere baktığımızda, yaşam hakkına kastetme oranı benzer gibi görünse de fiziksel şiddetin nispi olarak azaldığını, psikolojik şiddetin benzer oranda kaldığını değerlendirebiliriz. Yani fiziksel şiddette 2008'e göre nispi bir azalma var, 2014 verileri için söylüyorum. Bunu, mutlaka, alınan tedbirler, bu konudaki farkındalığın geliştirilmesi ya da işte, kadına yönelik şiddetin önlenmesi eylem planlarının çıkması ve bunların uygulanması gibi unsurlarla ilişkilendirebiliriz şeklinde değerlendiriyorum, genel olarak böyle yorumlayabilirim.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Teşekkür ederim Hocam.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Evet, burada, eşi veya birlikte olduğu erkeklerin farklı ekonomik şiddet, istismar içeren davranışlarına maruz kalmış kadınların yüzdesine baktığımızda, işten çıkmaya neden olma, çalışmaya engel olma oranı 2008 yılında yüzde 23,4, 2014'te yüzde 24,2 yani her 4 kadından 1'i buna maruz kaldığını ifade ediyor. Yine, ev ihtiyaçları için para vermemeye maruz kalma durumu da yaklaşık yüzde 8 ve 9 oranında. Gelirini elinden alma yani çalışan kadınların gelirlerinin ellerinden alınma oranının da yüzde 4, yüzde 5 oranında olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması var, bu da ülkemiz için boylamsal bir araştırma, her beş yılda bir yapılıyor. Bunlar önemli araştırmalarımız sayın milletvekillerim, aslında onu söylemek isterim bir akademisyen, araştırmacı olarak; boylamsal olması da çok kıymetli, aynı soru setiyle karşılaştırma yapma imkânlarımız da var.

Burada, boşanma nedenleri içerisinde ben şiddeti görmek istedim ve burada açıklamak istedim. Burada, bakıldığında, örneğin boşanma nedeni olarak dayak, kötü muamele toplamda yüzde 8,1 ancak kadının dayak ve kötü muamele sebebiyle boşanmaya başvurma oranı yüzde 14,6; erkeğinki yüzde 1 bile değil.

Yine, içki sebebi, ortalama olarak, her iki cinsiyet için yüzde 5,1 olarak görünüyor. Kadının eşinin içki içmesi sebebiyle boşanmaya karar vermesi yüzde 8,7 iken erkeğin kadının içmesi sebebiyle karar verme yüzdesi yüzde 1.

Yine, hakaret ve küfürü konuşma arasında da bir fark var. Kıskançlık da düşük olduğu için onlara çok değinmeyeyim ama sorumsuz ve ilgisiz davranma kısmı da ihmalle birlikte değerlendirebileceğimiz en yüksek neden. Mesela, boşanmaya karar veren her 4 kadından 1'i diyor ki: "Eşim sorumsuz ve ilgisiz davranıyor." Ama erkeklerin yüzde 41'i diyor ki: "Kadınlar sorumsuz ve ilgisiz davrandığı için boşanıyorum." Burada da aslında o psikolojik sınırların kadın ve erkek için oldukça farklı olduğunu değerlendirebiliriz yani erkek sorumlu olmayı ve ilgili davranmayı farklı tanımlıyor büyük ihtimalle, kadın da farklı tanımlıyor. Bunu biraz geleneksel rollerle de belki açıklayabiliriz. Erkeğin eve bakması, geçimini sağlaması gibi hususlarda, kadın aslında temel ihtiyaçlarının karşılanmaması hususunda bir eksiklik varsa onu sorumsuzluk ve ilgisizlik olarak değerlendirirken erkeğin aslında ilgi ve sorumluluk sahibi olmayı da yine kadının evle ilgilenmesi, kendine ilgi göstermesi olarak değerlendirilebileceğini belki söyleyebiliriz, yorumlayabiliriz.

2021 yılında son yapılan bir araştırma var, Türkiye'de Dijital Şiddet Araştırması. 3.346 kişiyle yürütülmüş. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilciliği ve Bilişim Derneği tarafından yürütülen bir araştırma bu. Açıkçası, bu kadar kapsayıcı tek araştırma. Kadınlar, bir kere, cinsiyetleri ve fiziksel görünüşleri nedeniyle dijital şiddete uğradıklarını araştırmada dile getiriyorlar. Hangi oranda dile getirmişler? Kadınların yüzde 51'i dijital ortamlarda yazılı, sesli veya görüntülü taciz mesajları aldıklarını ifade etmişler ve yüzde 46'sı da yine dijital mecrada ısrarlı takibe maruz kaldığını söylemiş.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Bunun yılı neydi?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Efendim, 2021. Dediğim gibi, uluslararası, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu -UNFPA diye kısalttığımız- Türkiye Ofisi ve Bilişim Derneği iş birliğiyle 3.346 kişi üzerinde yürütülmüş bir çalışma; raporu da var on-line olarak. Peki, bu en çok hangi platformda gerçekleşiyor? En yüksek Instagram, yüzde 53 oranında; Facebook ve Twitter takip ediyor bunu.

Yine, iş yaşamında ayrımcılık ve cinsiyete dayalı ücret farkı hususunda da en son rapor, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Küresel Ücret Raporu'nda 2018-2019'da değerlendirme yapılmış. Türkiye için ücret farkı cinsiyetler arasında yüzde 15,6. Şöyle değerlendirmeler var sayın milletvekillerim: Çocuğu olan çalışan kadınlar olmayanlara göre yüzde 11 daha az ücret alıyor, çalışan anneler babalara göre yüzde 19 daha az ücret alıyor. Yine, yaş gurubuna göre baktığımızda, kadınlarda yaş grubu yükseldikçe cinsiyete dayalı ücret farkının arttığını, örneğin 20-29 yaş grubunda bu fark yüzde 3,8 iken 40-49 yaş grubunda yüzde 25'e kadar yükseldiğini bu raporda görmekteyiz.

Yine, eğitim düzeyine göre cinsiyete dayalı ücret farkı incelendiğinde, ilkökul ve altı mezun olanlarda ücret farkının yaklaşık yüzde 38,6 olduğunu görüyoruz, yüksekokul ve daha üstü, üniversite mezunlarında ise bu farkın yüzde 15,8 olduğunu yani beklendiği kadar azalmadığını da ifade etmek isterim.

Şimdi "cam tavan sendromu" hepimiz tarafından bilinen bir kavram. Aslında ilerleme ve terfilerde kadınlar için görünmeyen bir engeller setinin bulunması ancak bu yıl bir kavramla karşılaştık: Çamur tavan sendromu. Bunu, ben de son, uluslararası bir dergide yayınlanan bir makaleden aldım. Çamur tavan sendromunu da daha çok özellikle matematik, mühendislik, tıp, biyoloji gibi alanlarda, bu "STEM" dediğimiz alanlarda çalışan kadınların tanımlandığını gördük yani o alanlarda özellikle çok zorlandıklarını ve erkek meslektaşlarının sert, ön yargılı, destekleyici olmayan muameleleri ve yöntemleriyle karşılaştıklarını ifade ediyorlar ve bunu da cam değil "çamur tavan" olarak tanımlıyorlar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Suudi Arabistan'da mı yapılmış?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Suudi Arabistan'da yapılmış, yaşı ileri olan bir grup kadınla bu konu çalışılmış ve onlar başlangıcından bugüne kadar yaşadıkları bütün olguları değerlendirerek bunu "çamur tavan" olarak tanımlamışlar çok zorlandıkları için.

Cinayete kurban giden kadınların eğitim durumları, yüzde 46 oranında ilkökul mezunu. Yani bazı bireysel farklılıklar da şiddet için bir neden olabiliyor, risk hâline dönüşebiliyor; eğitim düzeyi bunlardan bir tanesi. Eğitim durumu yükseldikçe cinayete maruz kalma oranı düşüyor, yüzde 5,8'e kadar düşebiliyor. Yine, yaşlı kadını olmak, engelli kadın olmak, kronik hasta olmak,

eğitim düzeyinin düşük olması, çok genç yaşta evlilikler ve kadın ve erkek olmaya toplumda atfedilen rollerin kapsamı da şiddeti etkiliyor.

Burada, örneğin, iki taraflı değerlendirdiğimizde, suç faili olan erkek ve suç mağduru olan kadının profiline baktığımızda, örneğin erkeğin de genç yaşta olmasının, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olmasının, eğitim düzeyinin düşük olmasının, işsiz olmasının kadına yönelik şiddeti tetiklediği ortaya çıkıyor. Yine, kadının da aynı şekilde, ayrılmış olması, boşanmış olması, gebe olması, diğer faktörlerle birlikte suç mağduru olma yani şiddete maruz kalma oranını da artırabiliyor.

Çoklu değerlendirmelerimiz var. Mesela, işte, çocukluk çağındaki bazı erkeklerin de cinsel istismara, fiziksel istismara ya da ebeveynler arasındaki şiddete maruz kalması, kadının da yine aynı şekilde bunlara maruz kalıyor olması, zihinsel bozuklukların bulunması, madde kullanımı hem şiddeti uygulayan hem de maruz kalan kadın açısından etkili faktörler. Kadına yönelik şiddeti bireyin kendisi için ve etrafı, çevresi için değerlendirdiğimizde birçok faktörün de ortaya çıktığını görmekteyiz; örneğin, kendisinin de şiddeti destekleyen tutum ve inançlara sahip olması, çocukluk çağında şiddete maruz kalması, alkol ve madde kullanması, yine, aile içi şiddetin olması, bu şekilde koruyucu, önleyici hizmetlerin yetersiz olduğu bir kurumsal yapıların bulunması, çalışma olanaklarının az olması, güçlendirme ve destekleme olanaklarının az olması, toplumda ekonomik durum, sosyal politikalar, inançlar ve kültürel yapı da şiddeti farklı bölgelerde, farklı ülkelerde etkileyebilecek bir husus.

Çok kısaca bahsetmek isterim: Biz Adalet Bakanlığının teklifiyle Ankara Üniversitesi iş birliği protokolüyle suç failleri profili üzerinden kadına yönelik şiddetin araştırılması çalışmasını yürütmüştük. Ben özellikle saha koordinatörlüğünü yaptım. Cezaevlerinde kadına yönelik suçtan hüküm giymiş olan 143 kişiyle öncelikle soru formlarını doldurduk, sonrasında da 27 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdik ve bunu aslında aile ilişkileri bağlamında, yine, yakın ilişkide olan kişiyle ilişkiler bağlamında, şiddet geçmişi bağlamında, cezaevi deneyimleri bağlamında çalışmayla ilgili sonuçları ortaya koyduk. Burada tek bir tabloda sonuçları gösterecek olursak en yüksek oranda eşzamanlı olarak ruhsal veya fiziksel açıdan erkeğin kendini kötü hissediyor olması. Özellikle çocukluk döneminde ya da hayatının diğer dönemlerinde fiziksel saldırıya maruz kalmış olması, ekonomik durumunun kötü olması, alkol ve madde kullanıyor olması en önemli risk faktörleri olarak karşımıza çıktı. Yani kadına şiddet uygulayan ve bundan hüküm giymiş olan failerin ortak noktasını tek bir tabloda bu şekilde size ifade edebiliriz. Burada, hemen şunu, çözüm önerilerinde söylememiz gereken bir şey var: Aslında, hem evliliğe geçiş sürecinde, evliliğin ilk dönemlerinde; örneğin ruh sağlığı hizmetinden yararlanan kişiler ve hastalığın derecesine göre bir risk izleme sistemine, takip sistemine mutlaka dâhil olması gerektiğini söyleyebiliriz. Çünkü ruhsal ve fiziksel açıdan kendini kötü hissediyor olması bütün belirleyiciler açısından en yüksek oranda risk olarak karşımıza çıktı. Örneğin, belli hastalıklara sahip olan ve evli olan kişilerin aile içi şiddet, özellikle kadına yönelik şiddet uygulama oranı hepsinden yüksek. Dolayısıyla, buradan yakalayarak sağlık sisteminden o aileyi izleme, destekleme, güçlendirme, gerekirse işte öfke kontrolü ya da iyileştirmeyle ilgili koruyucu, önleyici hizmetlerle aslında süreç başlamamız gerektiğini değerlendirebilirim.

Kısaca toparlayacak olursam: Şiddet ve medya ilişkisini gözden kaçırmamamız gerekiyor. Son günlerde kız çocuklarıyla ilgili haberlerin, diğer kadına yönelik şiddet haberlerinin aslında farkındalık mı kazandırıyor yoksa şiddeti normalleştiriyor mu? Sıradanlaştırıyor mu? Daha kabul edilebilir bir hâle mi getiriyor? Aslında, belki şiddetin magazinleşmesi olarak da bunu yorumlayabiliriz. Bu açıdan, mutlaka şiddet ve medya ilişkisi ve ele alınan haberleri dikkate değer buluyorum.

Yine, sağlıklı birey... Aile ve toplumun inşası için mutlaka aileyi desteklemek gerekiyor. Yani ailenin sunduğu, kadının çoklu rollerinin olduğu ailede, özellikle çocuklarının erken yaşta, küçük yaşta olduğu, yaşlıya bakım verilen ailelerde çekirdek ailenin bunları yönetmeye iç kaynaklarının olmadığını, bu nedenle özellikle hizmetlerle desteklenmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

2025 yılının Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından aile yılı olarak ilan edilmesi çok değerli bir aşama. Bence kadına yönelik şiddetin önlenmesinde de çok önemli olduğunu düşünüyorum. O yüzden, bu yıl içerisinde yapılacak tüm kurumlar tarafından gerçekleştirilecek faaliyetlerin, planlamaların bu alana katkı sağlayacağını düşünüyorum önleme ve destekleme açısından. Kız çocuklarının eğitime devamını sağlamak, mesleki bilgi ve becerisini desteklemek çok önemli çünkü yoksulluk döngüsünü kırmamız gerekiyor. Eğitim seviyesinin düşük olması, gelirin düşük olması, kadın için bir dezavantaja dönüşebiliyor. İş ve aile yaşamını dengeleyici politikalar, aile dostu politikalar, iş yaşamı için çok önemli.

Yine, boşanma sürecinde ara buluculuk ve saygın bir boşanma süreci için gerekenin yapılması çünkü boşanma sürecindeki şiddet olgularını hepimiz biliyoruz, çok önemli buluyorum.

Çok teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkür ediyoruz hocam, sağ olun.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Bir cümle söyleyebilir miyim?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Büyük soru da sorun ama önce soruları toplayalım mı?

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Bu sunumla ilgili bir şey soracağım için.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam, peki, buyurun.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Öncelikle çok güzel, bilimsel bir bakış açısıyla hazırlanmış bir sunum dinledik, çok teşekkür ediyorum.

Ben sadece şunu sormak isterdim: Genelde şiddetin prevalansı ölçülmüş. Gerçi şiddet uygulayan erkeklerin ortak özelliklerine yönelik bir bilgi içerse de belki de daha kapsamlı bir sunum... Zaman kısıtından dolayı değinmediniz ama şeyi merak ettim: Mesela, şiddete uğrayan kadınlar şiddete uğradıkları zaman bunu paylaşıyorlar mı? Nereye başvuracaklarından haberleri var mı? Kendilerinin de suçu olduğunu görüyorlar mı? Mesela "Evet, dayak yedim ama eteğim kısaydı, tuzu fazlaydı." falan diyen kadınlar da olabiliyor. Bir şekilde kendi suçu olduğu bilinçaltının maalesef işlenmiş olması ya da bu şeyin yapılması; bunlar da ölçümlendi mi yani kök nedenlere inmek ve onlara yönelik müdahaleler geliştirmek açısından bu bilgiler de var mı aslında datada onu merak ettim.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Çok teşekkür ediyorum. Gerçekten kapsamlı bir rapor aslında Sayın Vekilim hem bu kadına yönelik şiddet araştırması hem de aile yapısı araştırması. Sadece şunu söylemek isterim: Aslında, şiddetin doğası gereği dört duvar arasında gerçekleşen, genellikle, bazen kadın tarafından eğer başka büyük sorunlar var ise sorun olarak da

algılanmayan durum olabilir; örneğin, şöyle şeylerle karşılaşmak mümkün: Aile yoksul ve sosyal yardıma ihtiyacı varsa, kadın sosyal yardım için başvurmaya gittiğinde aslında işte yüzündeki herhangi bir morluktan şiddete maruz kaldığını anlarsanız da onu şiddet olarak bazen yorum... Yani o zaten sıradanlaşmış onun için. Eğer ekonomik durumu düzelirse aslında şiddetin de ortadan kalkacağını düşünebilir. Sadece bir örnek, bir vaka bu, tabii genellemek mümkün değil ama bu raporlar size burada çok kısaca bahsettiğim raporlar çok geniş, soru seti çok geniş, içinde farklı ilişkileri bulunan raporlar.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Özbudun Hocamız söz istedi.

Buyurun.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Teşekkür ederim.

Öncelikle hocamıza teşekkür etmek istiyorum. Bir iki soru sormak istiyorum mümkünse. Çeşitli araştırmalardan bahsettiniz ama 2008 ve 2014 verilerine dayanmanızın asli gerekçesi nedir? Çünkü çok hızlı bir değişim yüzyılındayız. Öyle ki yani 2008 yılı bir hayli uzak, şu an içinde bulunduğumuz koşullara. Ve şiddetin hem süresi hem niteliği hem faili hızla değişim gösterebiliyor. Bu bağlamda daha yeni olması gerekmez miydi? Biliyorum, 2021 çalışmasından da bahsettiniz ama o 2008 ve 2014 çalışmasına verdiğiniz önemin sebebini anlayamadım; bunu sormak istiyorum.

Bir yerde kısmen değindiniz ama şiddete maruz kalan kadınların ortak bir profili var mı? Yani sosyokültürel, sosyoekonomik koşullarıyla ilgili olarak.

Ve nihayet, üçüncüsü, evet, Sayın Cumhurbaşkanının bu yılı aile yılı olarak ilan etmesi önemli. Bunun bir eylem planı olması hâlinde daha büyük önem taşıyacak. Bu bağlamda sosyal devletin ve sosyal devlet olgusunun aileyi koruma yönüne önem verileceğini düşünebilir miyiz?

Teşekkür ederim.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Çok teşekkür ederim.

Şimdi, bilindiği üzere, araştırmaların genellenebilmesi için belirli bir örneklem sayısında olması ve bölgeler arası dağılımın da o temsiliyeti sağlaması gerekiyor. Bu açıdan baktığımızda bugün benim burada bu temsiliyeti sağlayabilecek araştırma olarak size verebileceğim başka bir veri yok. Belki bu da raporlara girebilir. Kadına yönelik şiddetin araştırılmasıyla ilgili daha sık aralıklarla -bu değişim döneminde- araştırmaların yapılması, verilerin alınması da bir öneri hâlinde sizin sorunuz üzerinden çıkabilir diye düşünüyorum. Bu genellenebilir sonuçlar sadece boylamsal olması açısından da birbirini izlemesi açısından da 2008 ve 2014 aynı veriyi elde ettiğimiz çalışmalar olduğu için burada söylenebilir. Yoksa 300-500 belki 800 kişiyle yapılmış çalışmalar bizim için genellenebilir çalışmalar değil, onlar münferit araştırmalar; elbette ki çok kıymetli sonuçları ancak profilleri aynı değil, örneklemeleri aynı değil, başka araştırma hedefleriyle birlikte değerlendirilmiş olma olasılığı yüksek yani Komisyona açıkçası ülkemiz için genellenebilir olanları vermeyi arzu ettim ki doğru olan da buydu. Biz de son araştırmanın bulgularını merakla bekliyoruz, hatta 2008-2014 ve 2024-2025'in sonuçlarının da birbiriyle karşılaştırılması ve ileri istatistik yapılması ve tam da söylediğiniz değişimin oradan çıkmasını gerçekten sabırsızlıkla görmek istiyoruz. Ortak profil isterseniz biraz daha açayım ben. Mesela suç faili erkek ve şiddete maruz kalmış olan kadının ortak profili üzerinden sadece kadına biraz değineyim; mesela, çok genç yaşta olması, ben buraya yaşlı kadını da ekliyorum çünkü onlar, şu anda yaşlı nüfusumuz artıyor, dünyada artıyor, görünmeyen bir durumdalar; örneğin, yalnız yaşama oranları çok yüksek, ülkemizde 1,5 milyon hanede yaşlımız yalnız yaşıyor. Bunların yüzde 74'ünü yaşlı kadınlar oluşturuyor, orada ihmal olma kısmından baktığımızda tam böyle gerçek bir şiddet türü olarak tanımlamazsak da desteğe ihtiyacı olan risk grubu olarak tanımlayabileceğimiz bir grup. Yine düşük sosyoekonomik düzey ve gelir, düşük eğitim düzeyi, ayrılmış, boşanmış olma, gebe olma; mesela şiddete maruz kalma için risk. Yine çocukluk çağında özellikle cinsel istismara uğrama, ebeveynler arasında şiddet bulunması yani bu bağlanma olgusunun kadında da tam oluşmamış olması şiddete maruz kalma ve bu döngüye girme olasılığını artırıyor. İşte, depresyon, ruh sağlığı problemleri olan kadınların şiddete maruz kalma... Engellilik durumu; örneğin, zihinsel engellilik ya da bedensel engellilik şiddete maruz kalma olasılığını artırıyor yani bütün araştırmalar bunu gösteriyor. Madde kullanımı, alkol, uyuşturucu şiddetin kabulünü artıran bir unsur oluyor kadın için de ve bu döngüden kurtulamıyor kadın yani şiddete maruz kalan kadınların profili birçok araştırma değerlendirildiğinde böyle ortak yönleri ortaya çıkmış oldu. Aile yılı...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Bir soru daha ilave edebilir miyim?

Sağlık bilimlerinden geldiğiniz için bu bağımlılık tabii önemli bir konu; ister kumar bağımlılığı olsun, ister alkol veya uyuşturucu madde. E-Nabız'da bağımlılık tedavisi gören kişilerin kayıtları var mı? Bu kayıtlar bir kadın evlenirken evleneceği kişinin sağlık profilini anlaması bakımından yardımcı olabilir mi?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Açıkçası e-Nabız bilgileri kişiye özel, hatta çocuğunuzun bilgilerini dahi göremiyorsunuz, biliyorsunuz.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Peki, evlilik birliği bakımından...

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - KVKK kapsamında...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Yani ailenin çünkü güçlü temellerle kurulması gerekir. Evvelce bağımlılığı olan, bağımlılık tedavisi görmüş olan bir kişiyle evlenmekte olduğunu bir kadının bilme hakkı yok mu? Bu nasıl sağlanır?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Bunu üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak değerlendirebiliriz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Değerli Komisyon üyesi milletvekillerimiz, bir durumu düzeltelim. Şimdi, 2 tane hocamız var, burada söz isteyenleri görüyorum ama diğer hocamız daha sunum yapmadan ona da sormak isteyenler var, karışıyor o zaman. Bir sıfırlayalım isterseniz yani bu başvuruları geri çekin de Özmete Hocamıza soru sormak isteyenler yeniden basarsa bir sıralama yaparız.

Siz ona hallederken ben hocama bir soru ve katkıda bulunayım. Şimdi, psikolojik durumu sıkıntılı olan insanların da takip edilmesinin önlenmesi için faydalı olacağını söylediniz. Ancak tıp etiği açısından bir "Tarasoff vakası" diye bir olay var, tıp etiği derslerinde konuşuluyor. 1969 yılında bir kişi psikoloğa gidiyor, diyor ki: "Ben falanca kişiye şiddet uygulayacağım." ve bir ay sonra dediğini yapıyor. Amerika'da bu tartışmalara neden oluyor yani bir hasta mahremiyeti var mı yok mu? Diyorlar ki: "Psikolog

yargılanıyor. Efendim, sana danışanın geldi, şiddet uygulayacağını söyledi. Sen bunu niye polise haber vermedin?" Psikolog da diyor ki: "Hasta mahremiyeti var, hiç kimseye söyleyemem ben bunu." Sonuçta ne oluyor? Çok büyük bir etik tartışma bu; psikolog yargılanıyor ve ceza alıyor. Bu, hâlen şu anda bile okutuluyor tıp tarihi ve etik derslerinde. Şimdi, sizin dediğiniz öneri olursa yani şiddet eğilimli birisi psikoloğa, psikiyatriste gitti "Ben filancaya şöyle yapacağım, böyle yapacağım." dedi. Bunu bildirmeli mi bildirmemeli? Orada çözümünüz ne mesela?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şöyle: Efendim, ben, şimdi, kamusal sağlık hizmetinden yararlanan birisi ise ve yapılan değerlendirmeler sonucunda şiddet uygulama riski yüksek değerlendirildi ise normalde sosyal hizmetlerle de iş birliği yaparak koruma önlemi için destek alması, destek hizmeti alması için tedbirler alınabilir. Kamuya gitti, bir kamusal sağlık hizmetinden yararlanıyor ve burada yapılan değerlendirmelerde şiddet uygulama riski yüksek bulundu; evli, çocukları var. Şimdi, aslında bu tarz hususlarda bilindiği gibi hem sağlık sisteminde hem de sosyal hizmetlerde bu tarz vakalar bir ihbar niteliği de taşıyor; mesela, çocuğa yönelik cinsel istismarda da öyledir, tam somut bir şey yoktur ama işte doktor muayene ettiğinde, şüphelenmiştir; örneğin, sosyal hizmetlerle iş birliği yaparak tedbir; işte sosyal değerlendirmesinin ya da psikolojik değerlendirmesinin yapılması için "tedbir" dediğiniz tırnak içinde söylüyorum, bir değerlendirme talep edebilir. Burada da risk gördüğü kişilerle kamusal sağlık hizmetlerinde, ki öyle zaten sağlık hizmetlerimiz, psikososyal desteğe yönlendirebilir, onunla ilgili "sağlık tedbiri" dediğimiz bir karar alabilir yani oradaki amaç, kişinin özel bilgisi değil, zaten "kişinin kendi kaderini tayin hakkı" dediğimiz, "self determinasyon" dediğimiz bir husus var. İstemeyen hiç kimse o hizmeti zorlanamıyor yani cezaevinde bile programa dâhil olması için tavsiyede bulunulabiliyor; yurt dışında da öyle ama programı dâhil olduğunda ne oluyor? Ödüller veriliyor yani o sisteme zorla kimseyi dâhil etmek mümkün değil, ancak risk grubunda olanları da teşvik etmek, bir şekilde o tedbirlerden yararlanmasını sağlamak gibi bir sorumluluk olduğunu değerlendiriyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Erdoğan...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Hocam, ben de teşekkür ediyorum. Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Ben özellikle suç failleri üzerinde, suç failleri profilleri üzerinde yaptığımız çalışmayı çok kıymetli buluyorum yani biz buradaki dinlediğimiz sunumlarda şunu fark ettik: Failler üzerine çok fazla bir çalışma yok, o yüzden bence çok kıymetli. Bir de şu ekolojik yaklaşımın bence çok anahtar bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum. Bunun da bize çok fazla şey anlattığını gözlemledim. Şimdi, oradan yola çıkarak aile içinde zaman zaman risk grupları oluşabiliyor yani aileler arasında risk grubu olan, risk grubuna giren aileler olabiliyor ve bunlar zaman zaman polise ya da adli mercilere intikal ediyor yani daha şiddet ya da cinayet gerçekleşmeden önceki dönemde. Aslında, buradan yola çıkarak belki de sizin bu yaptığınız araştırmadan da anlaşıldığı kadarıyla özellikle erkek tarafının ya da failerin -fail demeyelim tabii, henüz öyle bir suç işlenmemiş olabilir- belli tedavileri, belli danışma hizmetlerini almaları gerekiyor ama açıkçası şu an uygulamada da bu kısmın çok üzerinde durulmadığını, ihmal edildi demek istemem ama sanki bu konuda çok böyle elle tutulur işler yapılmadığını görüyoruz yani adli mercilere intikal eden, işte, kadının belli korumalar altına alındığı dönemde erkeklere yönelik, şiddete eğilimli ya da şiddet göstermiş erkeklere yönelik süreç pek işlemiyor gibi ve sonrasında da maalesef işlemeyen bu süreç olumsuzluklara, cinayete varan şeylere sebep oluyor. Bununla ilgili neler yapılabilir acaba? Buna mesela sizin yaptığınız araştırmalarda sonuç olarak, tavsiye olarak nelere değiniyorsunuz ya da değindiniz mi? Bakanlığın, ilgili bakanlıkların bu süreçte neler yapması gerekiyor? Bence bunun çok gözden kaçan bir nokta olduğunu düşünüyorum ben. Özellikle, bizim Komisyon olarak da bunun üzerinde mutlaka durmamız gerektiğini düşünüyorum. Madde bağımlılığı ya da psikolojik olarak altyapıda işte dediğiniz gibi çok önemli rakamlar var burada. Gerçekten verdikleri cevaplarda büyük bir çoğunluğunun öyle bir durumda olduğunu yani şiddete eğilimli olduğunu, olumsuz hisler hissettiğini, psikolojik anlamda gerçekten sıkıntılar olduğunu gösteriyor. Yani bununla ilgili gerçekten adımlar atılması gerektiğini düşünüyorum. Sizin yaptığınız çalışmalarda ya da üniversitede yaptığınız çalışmalarda bu konuda etkili olan mercilere tavsiyeleriniz oldu mu yani bu anlamda atılması gereken hem uygulamada hem de kanuni boyutunda tavsiyeleriniz var mı? Ki olması gerekiyor çünkü biz defalarca bu Komisyonu kurduk, bizim için de faydalı olur bence.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Teşekkür ediyorum Sayın Vekilim.

Aslında bu Adalet Bakanlığı tarafından talep edilen ve Ankara Üniversitesinden Güneş Hoca... İşte, psikoloji vardı, hukuk vardı, sosyal hizmet vardı, disiplinler arası olarak yürütülen çalışmanın sonucunda geniş bir öneri setimiz vardı. Raporun tamamı Adalet Bakanlığında, zaten Bakanımız da bir açıklama yapmış, ben baktım, bu araştırmadan söz etmiş Komisyona. Raporun tamamı Adalet Bakanlığında, belki talep edilip detaylı incelenebilir, onlara teslim etmiştik biz. Açıkçası bu risk analizi yapma, riskleri belirleme ve izleme kısmı çok önemli, her konuda aslında bakarsanız yani kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı, ailenin güçlendirilmesi, desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve bunun da tespit edileceği ilk nokta genellikle sağlık sistemidir ya da sosyal hizmet başvuruları da olur ama sosyal hizmet başvuruları genellikle işte, ekonomik destek içindir; psikososyal destek talebi biraz daha düşüktür orada ama sağlıkla herkesin yolu kesişir. O anlamda, orada tespit edilecek unsurların sisteme bir şekilde dâhil edilmesi, izlenmesi, desteklenmesi ve bunun için tarafların koordinasyon hâlinde, koordine bir şekilde çalışması önemli. Yani madde bağımlısı olan bir kişi AMATEM'e tedavi için başvurduğunda sadece birey tedavi edilmemeli, anne-baba dâhil olmak üzere, evli olması şart değil yani o aile mutlaka ele alınmalı ve desteklenmeli.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu konuda bir bütünlük oluşturması için raporlarımız açısından da Adalet Bakanlığı temsilcisi uzmanımız var. Tetkik hâkimi Sayın Melek Arslan birkaç cümle söylemek ister misiniz bu rapor konusunda?

TETKİK HÂKİMİ MELEK ARSLAN - Sayın Komisyonu saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Biz Emine Hocamızla ve Güneş Hocamızla Adalet Bakanlığı olarak Sincan Kapalı Cezaevinde bir görüşme gerçekleştirdik, orada kadına yönelik şiddet suçlarından hükümlülerle bir anket görüşmesi ve anket görüşmesinin akabinde de bir derinlemesine görüşme yapıldı. Daha sonra bu çalışma hocalarımızın da katkılarıyla bir rapor hâline getirildi. Sayın Adalet Bakanımız da Komisyona yapmış olduğu sunumda bu raporun sonuç kısmını öne çıkan başlıklarıyla paylaşmıştı hatırlarsanız. Yine hocalarımızdan Emine Hocam önce sunumda yine öne çıkan bir neticeyi paylaştı, biz de sayın Komisyonumuzla bu sonuçları her zaman paylaşabiliriz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Sayın Ersever, buyurun.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Teşekkür ediyorum.

Sunumunuz için teşekkür ediyorum tekrar.

Kayıtlara geçmesi için de biraz bu anlamda konuşmak istiyorum. Şimdi, hâlâ yani tabii, yaptığınız tarih aralığındaki veriler bu anlattığınız şeylerin bir bütünü teşkil ediyor ama 2008 ile 2019 arasındaki kadın cinayetleri rakam olarak tek tek de önümde var: 3.185 kadın. 2020 ve 2024 arasında ağırlıklı olarak bir de şüpheli ölümler var. 2024'ü -diğerlerini de gerekirse söylerim- söyleyeyim: 394 kadın, 259 da şüpheli kadın ölümü var. Şimdi, biz hâlen net bir rakam konusunda hiçbir yerden veri alamıyoruz. TÜİK'le de konuştuğumuzda net bir rakam yok, o da çok geriden gelen bir rakam verdi. Şu çalışmalar tabii çok önemli, cezaevlerindeki çalışmalar, toplumsal araştırmalar, soru sorarak araştırmalar; onları ben de önemsiyorum ama net bir rakam bulamadığınızda böyle geçiştirmeli gibi oluyor. Zaten yaşadığımız sıkıntılar da hep ondan çıkıyor. Bir kadın diyelim öldürüldü, fail ertesi gün nerededir, daha sonra ne yapar ne eder, onunla ilgili bir çalışmamız şu zamana kadar hiç olmadı yani bu, sizi suçlama anlamında ya da hani üstünüze almayın, zaten genel anlamda konuşuyorum. Ya da bunu önleyici... İşte, gördük ki kelepçe bile sökülüyor, gidip öldürüyor, istediğini yapıyor yani daha somut verilerle çalışmamız gerektiğini düşünüyorum. Hani size yeniden acaba bugüne gelirse 2020-2025 arası bir araştırma için Aile Bakanlığı ya da Adalet Bakanlığı herhangi bir şey yaptırarak mı onu bilmiyorum ama hakikaten 2020 ve 2024 arası gerçekten çok yüksek oranlar. Son o beş yılı ya da dört yılı biraz masaya yatırıp neden oranlar bu kadar tavan yapmış, ona da bakmamız gerekiyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Düşmemiş mi?

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Hayır, hayır, düşme yok yani fazla yok.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hangisi artmış? Hepsi düşüyor galiba bu rakamlarda.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Mesela, bakın, 2020'de 300 kadın öldürülüyor, 171 şüpheli var; 2021'de 280 kadın, 217 şüpheli; 2022'de 334 kadın, 245; 2023'de 315 kadın, 248. Zaten şimdi, bu sayıları nereden aldığımız sıkıntılı, sıkıntımız orada başlıyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Siz nereden okuyorsunuz, kaynak ne?

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformundan alıyorum. Yani burada anlaşamıyoruz, bütün sıkıntı orada.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tamam. Onlar nereden almış acaba, kendileri mi yapmış?

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Onlar da kendilerine göre yapamazlar yani tek tek takip ediyorlar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O belli mi, nereden aldıkları belli mi?

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Tabii, takip ediyorlar, biz onlarla da görüşüyoruz. İnşallah onları da çağırırız da bize bir anlatırlar veriler nereden toplanıyor. Yani öncelikle şu veri toplamanın, veri kaynaklarının bizim için biraz sıkıntılı olduğunu düşünüyorum ben.

Teşekkür ediyorum.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Sayın Başkan, ben de söz almak istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Teşekkür ederim.

Ben geç kaldığım için üzgünüm. Hoş geldiniz. Şimdi, yaptığınız sunumun belli bir bölümüne yetişebildim. Teşekkürler sunumunuz için.

Kadına yönelik şiddete ekolojik yaklaşımla ilgili bölümde mesela bireyden, toplumsal ilişkilere ve tabii, toplumdaki eşitsiz ilişkiler, kültürel yapı, inanç yapısı, ekonomik ve sosyal ilişkiler ve aslında bir yandan da devletin politikaları, sosyal politikalar da söz konusu yani dolayısıyla şunu buradan da görebiliyoruz: Bu sadece bireyle ilgili bir şey değil yani bireyin sağlık sorunuyla, aile yapısıyla, nasıl yetiştiğiyle ilgili değil, içinde bulunduğu toplum ve yaşadığı devletin ürettiği politikalarla, hatta inanç sistemiyle de ilgili bir sorun dolayısıyla bu, bize bunu anlatıyor esasında. Bu nedenle ben şuraya getireceğim sorumu: Mesela, sonuç bölümünde boşanma sürecinde arbuluculuk meselesi... Bir kere biz aile hukukunda arbuluculuk meselesinin olmaması gerektiğini hem uluslararası sözleşmelerden hem de iç hukukumuzdan biliyoruz. İç hukuka uygun değil bir kere, İstanbul Sözleşmesi de zaten bu konuda yasak getirmişti. Neden? Çünkü boşanma sürecinde yani Türkiye'de ve Türkiye gibi pek çok ülkede, şiddetin yüksek olduğu ve özellikle az önce Aliye Hanım'ın da belirttiği gibi şüpheli kadın ölümlerinin çok yüksek olduğu ülkelerde boşanma sürecinde kadınlar öldürülüyorlar yani boşanmak istedikleri için öldürülüyorlar esasında. Dolayısıyla, kadınların boşanma sürecinde arbulucu atanması ya da arbuluculuk mekanizmasının devreye konulması kadınlar açısından dezavantajlı bir durum. O evliliğin içerisinde şiddetin olup olmadığını bilmiyorsak ve kadın ısrarla boşanmak istiyorsa oraya ara buluculuk sistemini biz entegre edemeyiz, etmemeliyiz. Bu asla kabul edilemez bir şey. Evet, orada 6284 sayılı Yasa var, o yasaya uygun şekilde ilerlenmeli. Bu aile hukukunda yani aile hukukunun tamamında ara buluculuk mekanizması olamaz. Diyelim ki bir miras davasında yani toplumsal kodlar zaten kadını... Yani eşitsiz ilişkiler söz konusu bizim toplumumuzda, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal roller çok güçlü yani bu, bundan kaynaklı, cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı. O nedenle, oraya atanmış kişi avukat da olsa, bu konuda ehil kişi de olsa bu kodlardan azade olmadığını biz tespit edemeyiz, kimse tespit edemez. Dolayısıyla, bu konuyla ilgili hem bunun burada olmaması gerektiğini ifade ediyorum ve sizin de ne düşündüğünüzü merak ediyorum.

Şimdilik bu kadar. Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Kaya, aslında daha faydalı olması için diğer hocamız sunduktan sonra çünkü hukuk fakültesi hocası o.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Yok, tamam, bu kadar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O hocamıza soralım, Sayın Ergün'e soralım o soruyu.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Sadece şunu ben eklemek isterim müsaadenizle.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Aslında oradaki ara buluculuk virgül arkasından saygın bir boşanma yani ara buluculuk derken "boşanmasın" şeklinde değil, kadını koruyan bir ara buluculuk sistemi.

Ayrıca, boşanma sürecinde gerçekten farklı uzmanlardan da görüş alınması gerektiğini... Ben dediğim gibi hukukçu değilim, hocamız anlatacak o kısmını ama örneğin bir sosyal hizmet uzmanının aile mahkemelerinde değerlendirme yapması, hâkimin bu görüşleri toplaması ve değerlendirmesi, kadın lehinde bunu kullanması yani ara buluculuktan kastımız, "Boşanmasın, hadi devam etsinler." şeklinde değil. Kadını koruyucu bir sistemle ara buluculuğun belki yeniden düşünülmesi ve saygın bir boşanma süreci yani çekişmeli ve uzun süren boşanma süreçlerinde -onu söyledim- şiddete uğrama olasılığı, hatta yaşam hakkının sonlanması daha çok rastlanan bir durum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Hocam.

Yalnız, şöyle bir durum ortaya çıkıyor şimdi: Çağımızda kavramlar, ilişkiler, toplumsal ilişkiler, bireysel ilişkiler çok değişiyor, neredeyse aylık değişiyor, günlük değişiyor belki. Şimdi, bazı rakamlar burada konuşuldu, Genel Kurulda da konuşuluyor, siyasi platformlarda konuşuluyor. Evlenme yaşı gecikiyor. Şimdi, bütün bu tartışmalar, problemler oldukça insanlar galiba kadın da erkek de "Ya, ben evlenip de ne yapacağım." Şunu, hani benzetmek, teşbihte hata olmaz. Hırsız önce kaçacağı yolu hazırlıyor ya, evlenmeden evvel de gençler belki -soru olarak soruyorum- "Evleneceğim, şimdi seviyorum ama sonra acaba sevgi biter ve boşanmak istersem boşanamayacağım, işte kurallar kötü evlenmeyeyim." diyor olabilir mi? Şimdi, bu kadar hani kadın evlenmek istiyor, erkek şiddet uyguluyor; erkek evlenmek istiyor, "Kadın ben sana sorarım, başka kadına yâr etmem." diyor. Görüyoruz, okuyoruz bunları. Şimdi, bütün bu olguları, olayları gördükçe o yüzden de evlenme yaşı gecikiyor, ilerliyor olabilir mi? Bunları da toplumsal boyutuyla düşünmemiz gerekiyor. Çok önemli kavramlar.

Bir de sözü almışken kendimden, kendi kendime... Şimdi, şunu söyleyeyim: Mesela 5'inci tablounuzda "Türkiye Kadına Yönelik Şiddet Araştırmaları Sonuçları" başlıklı tabloda "Her zaman nerede olduğunu bilmek isteme." Mesela, 2008 yılında 68,8'miş, 2014'te, altı yıl sonra düşmüş, 61,5 olmuş. Şimdi şunu anlamamız lazım: Kıyaslama olmadan gerçek ortaya çıkmıyor. Şimdi, diyelim ki erkek ya da kadın eşinin her zaman nerede olduğunu bilmek istiyor, soruyor, WhatsApp'tan yazıyor: "Neredesin?" O da ona diyor ki: "Sen neredesin?" Şimdi nerede olduğunu bir taraf bilemediği zaman şiddet uyguluyor mu, uygulamıyor mu? Bu tabloda yok. Mesela, biz hep haberlerde görüyoruz: "Öldürdüm, namusumu temizledim." diyor mesela. Şimdi, o orana bakıyoruz, bunu nerede görebiliriz? "Sadakatsiz olmakla suçlama." Yüzde 4,2 yani bu oran yüzde 4,2 olmasına rağmen cinayet işleyenler bunlar içinden mi çıkıyor? Yoksa, 61,5 oranında eşinin nerede olduğunu bilemeyenler cinayet işlemiyor mu, işliyor mu? Şimdi bunu bilmemiz lazım bizim kıyaslamalı olarak. Yani oran az, diyor ki: "Namusumu temizledim." Yani namusunu temizleme düşüncesinde olanlar yüzde 4 kadar ama asıl katiller bunlar mı? Bunu bilmemiz lazım araştırmada. Öbür türlü yüzde 68 oranında eşinin nerede olduğunu bilmiyor. O zaman cinayetler patlaması lazım mesela değil mi bu rakama bakarsak? Biz bunu bilimsel olarak nasıl ayarlayacağız? Yani nasıl öğreneceğiz bunu? Burada çok değerli arkadaşlarımız var, Bakanlıklardan gelen ekibimiz, onlara da not olsun diye, hem kayda düşsün diye üzerinde raporumuzda vurgulamamız gerekir bunları. Yani bu konuda araştırmaya ihtiyacımız olduğunu vurguluyorum aslında.

Evet, Sayın Ekmekçi, buyurun.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Teşekkür ediyoruz hocam sunumunuz için, birazdan da kıymetli hocamı dinleyeceğiz.

Aslında sunumlar bir bütün hâlinde muhtemelen özellikle ara buluculuk konusunda hocamın sunumundan sonra daha da bazı şeyler netleşir diye düşünüyorum. Öncelikle ben şunu paylaşmak istiyorum hocam: Az önce de sunumunuzda söylediniz. Özellikle failerin profiline baktığımızda daha önceden, küçüklüğünde, çocukluğunda şiddete tanık olduğunu görebiliyoruz. Burada kendi düzenimize baktığımızda da biz aslında şiddet olduktan sonra bu olgudan sonraki kurumlarımızın çalışmasını, tabii ki eksiklerimiz oluyor ama daha iyiyiz ama asıl önemli olan şiddet oluşmadan tabii ki bunu önleyebilmek ve aslında bu komisyonların amacı da biraz daha bence bu. Özellikle 2025 yılının da "Aile Yılı" olarak ilan edilmesine baktığımızda bu konunun daha önceden artık ele alınması gerektiği gerçek. Peki, sizin acaba bu konudaki düşünceniz nedir Hocam? Yani çocuk şiddete tanık olmuşsa böyle bir durumda daha olayın başındayken nasıl bir yöntem izlenmeli, ne gibi bir çalışma yapılabilmeli ki ileride önümüze şiddet uygulayan bir fail olarak çıkmasın diye?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Teşekkür ederim.

Aslında bunu biraz önce söylediğimiz öneriyle eşleşebilecek bir durum olarak değerlendiriyorum. Aileyi bir bütün olarak ele aldığımızda kadın şiddete uğrayan, çocuk annesinin şiddete maruz kaldığını gören, izleyen, dolayısıyla babaya öfke duyan ya da işte erkek tarafa öfke duyan ve yaşamın ileriki döneminde de şiddeti uygulama eğiliminde olan çünkü başa çıkmanın öyle olduğunu öğrenen, bu sosyal öğrenme teorisi ya da modeli dediğimiz unsurla şiddetin döngüsünü devam ettiren bir birey hâline dönüşme potansiyeli var. Bireye destek değil, zaten aileye destek olarak ve bütüncül bir değerlendirmeyle ele aldığımızda çocuk da bunun bir tarafı. Psikososyal destekle bundan arınmak, çevre değiştirmek yani kadını da o çevreden almak ya da bütün olarak aileyi diyelim ki madde kullanıyorsa ailenin sosyal çevre değiştirmesini sağlamak gibi, çocuğa da psikososyal destek şart ancak bu psikososyal desteğin niteliği ve sürdürülebilirliği çok önemli yani bir kez görüşmeyle psikososyal destek değil, sürdürülebilir, dönemsel, konularına göre ayrılmış, güçlendirici, destekleyici bir yapıyla çocuğun izlendiği, yine kadınla birlikte izlendiği bir sistemden bahsediyoruz yani olması gereken bu. Sayın Başkanımıza bir kitap getirdim sosyal vaka çalışmasıyla ilgili. Mesela, sosyal hizmetin geçen yüzyılın başında Amerika'da ortaya çıktığında vaka çalışmalı, bir vakanın yedi yıl izlenmesiyle ilgili örnekler var. Evet, yedi yıl boyunca aileyle, kadınla çalışılmış, uzmanlar değişmiş, kurumlar devreye girmiş yani detaylı bir şekilde örnekleriyle anlatılıyor. Böyle bir durumda hem aslında kaynaklarımızı da verimli kullanmak açısından da önemli çünkü uzman personel sayısını verimli kullanmak da bu anlamda. Eğer izlemeyi yapmazsak o vakalar tekrar tekrar o uzmanlarımızın önüne geliyor yani oradaki insan kaynağımız da bizim için değerli. Eğer izlemeyi iyi bir şekilde yaparsak en azından biraz bu müdahale ve tedaviyi ya da iyileştirmeyi yakalamamız mümkün ama her şeyde, sağlıkta da olduğu gibi, koruyucu ve önleyici hizmetler, koruma ve önleme, dediğim gibi, yani en başta belki hiç kimsenin evlenmesini önleyemeyiz çünkü bir insan hakkı, kimseye

"Evlencesin." diymiyoruz. Dolayısıyla, risk gördüğümüz aileleri baştan bir takip sistemiyle yerleştirmek, hizmet sistemine yerleştirmemiz gerekiyor.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, şimdi yine bu ekran karıştı, yeniden diğer hocamıza, hangi hocamıza soru soracak arkadaşlarımız karıştı. Şöyle yapalım: Özmete Hocamıza soru sormak isteyen...

Buyurun Sayın Yazmacı.

CEVAHİR ASUMAN YAZMACI (Şanlıurfa) - Teşekkür ederim Başkanım.

Öncelikle sunumunuz için ben de teşekkür ediyorum.

Tabii, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde topyekûn bir mücadele kaçınılmaz. Bu hususta bilincin oluşması hedefiyle çıktığımız bu yolda da biz de bir tek kadının bile şiddete maruz kalmasını istemiyoruz.

Bu hafta Kabine toplantısının ardından millete sesleniş konuşmasını yapan Cumhurbaşkanımız da 2025 yılını "Aile Yılı" olarak ilan etti. Bu "Aile Yılı" olarak ilan etmesinin kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın önlenmesinde önemli bir rol oynayacağına inanıyoruz. Bu hepimizi de daha çok ümitvar etti.

Benim size iki tane sorum olacak Hocam. Birincisi, bireylerin en güvenli, huzurlu yaşadıkları aile ortamlarında yaşanan şiddet vakalarını önlemek amacıyla ne gibi önlemler alınır?

İkinci sorum da aile içi ve kadına yönelik şiddetin temelinde ailede öğrenilen ve kazanılan kültürel unsur ve kodlar ne kadar yer tutmakta? Söz konusu dinamikleri değerlendirmek için toplumda var olan kültürel bazı yaygın kabullerin sorgulanması açısından hangi çalışmalar yapılabilir?

Teşekkür ediyorum.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Çok teşekkür ediyorum.

Tabii, aile ortamında şiddetin önlenmesi, şu ana kadar konuştuklarımızın bir toplamı olarak değerlendirebiliriz bunu. Yani hem kadına yönelik şiddet ya da aile içi şiddetle ilgili farkındalık kazandırmak, bununla ilgili psikoeğitim sistemi, eğitim sisteminden bilinçlenerek bir şekilde bireylerin büyümesi, gelişmesi, aile ortamına da bu farkındalığın yansması, her şeyden önce bireylerin insan olarak varlıklarına, birbirlerine saygı duyması; bu değerlerin ya da bu erdemlerin çocuklara verilmesi ve bunun hem eğitim ortamında yani hem okullarda hem aile ortamında mevcut olması... Çünkü aile bir sosyalizasyon sürecidir, değerlerin aktarıldığı bir sistemdir. Tam da kötü örnekler ve değerler var ise onu alır ve onunla yetişir çocuk ama büyüklükten ne görüyorsa iyi değerler ve tutum ve davranışları benimseyerek de sosyalle olur. O yüzden aile ortamı... Yani adil olmak ailede öğrenilir, örneğin kıskanç olmamak, insana saygı duymak, sevgi vesaire gibi diğer bütün değerler ailede öğrenilir, okulda şekillenir, sonra birey kendi sentezini oluşturur ve bir birey olur. Bu nedenle, aile içerisinde evliliği gerçekleştiren anne-baba olan, anne-baba adayları daha doğrusu, bunlara çok özen, kendisinin dışında özen göstermesi gerekiyor topluma katkı sağlamak açısından.

Aileyi ele aldığımızda -aile dediğiniz için- aslında bir üretim ve tüketim sistemidir yani birçok fonksiyonu vardır. En önemli fonksiyonlarından bir tanesi de kültür ve değerlerin gelecek nesillere aktarılması görevidir. Bu açıdan ailenin farkındalığı... Örneğin... Ben şöyle bir örnek vermek isterim: Üniversitelerin, akademinin aslında eğitim-öğretim gibi bir görevi, ana görevi vardır ama biz Keçiören bölgesinde bir fakülteyiz ve Keçiören Belediyesiyle iş birliği şeklinde aile okulu düzenledik. Fakültemizdeki tüm hocalarımızdan yararlanarak; beslenme ve diyetetik, çocuk gelişimi, odyoloji, ortez, protez, sağlık yönetimi ve sosyal hizmet bölümlerimiz var. Bir aile okulu modeli ile biz iki buçuk üç yıldır Keçiören bölgesinde 5.500 kişiye eğitim verdik. Gerekirse çocuklar okuldan çıktı, geldiler, erkekler katılabildiği kadar katıldılar. Ağırlıklı olarak kadındı, hepsi anneydi, çoğunluğu anneydi. Orada daha çok interaktif bir şekilde, drama temelli çoğu zaman, çoğu zaman soru-cevap temelli uzun soluklu bir eğitim süreci gerçekleştirdik. Aslında bu, bize tevdi edilmiş bir görev değil, üniversitelere çok fazla yüklenmiş bir görev değil ama topluma katkı amacıyla biz bunu fakülte olarak gerçekleştirdik ve mümkün olduğunca da gerçekleştirmeye devam ediyoruz. Yani doğru bilgiyi doğru şekilde doğru kesime aktarmak. Biz bunu şöyle gördük: Oraya gelen bir kadın aslında tek bir kadın değil dokunacağı en az aile fertleri 4-5 kişi ortalama olsa 20 bin kişi demek bizim için. O nedenle bu tarz eğitimlere katılımı teşvik etmek... Bazen hizmetler var, hizmetlerin farkındalığı yok, nasıl erişeceğini bilmiyor, ulaşacağını bilmiyor. Bunlarla ilgili belki arz odaklı hizmeti genişletmek... Zaten hizmetler var, bunu bu şekilde dönüştürmek mümkün.

Diğer yönüyle de yine toplumda var olan değerlerden bahsettiniz. Aslında değerlerin yine çıkış noktası hem eğitim sistemidir hem ailedir. Toplumda tabii ki geleneksel olarak ataerkil yapının kadınlara yönelik geleneksel toplumlarda bir dezavantajı bulunabilir ama çok hızlı bir değişim dönüşüm içerisinde dünya. Dijitalleşme var ve eğitim seviyesi kadınlarda yükseliyor, çalışma yaşamına katılım yükseliyor. Bunlarla birlikte, aslında belki de şiddete maruz kaldığında bunu dile getirme olasılığının da arttığını belki söyleyebiliriz. Bu, önceden çok alışlagelmiş bir neredeyse gelenek gibi algılanırken şu anda bunun şiddet olduğunun farkına varmaya başladı belki kadınlar. O yüzden bu dönüşüm... Önümüzde, sosyal olarak baktığımızda çok fazla konumuz var. İşte, çocuklar dijital bağımlılığı, işte at yarışı vesaire, kumar, dijital kumar... Mesela şu anda çok hızla yaygınlaşıyor, aileler içerisinde de büyük bir tehlide dönüşüyor ama diğer yandan baktığımızda kadın cinayetleri başka bir konu, madde bağımlılığı başka bir konu. Çok fazla konuyu eş zamanlı ele alıp değerlendirme ve topyekûn bunlarla farkında olma gibi bir sorumluluğumuz var diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Dünyanın herhangi bir ülkesinde evlilik sertifikası gibi bir uygulama var mı? Mesela gönüllü olarak nişanlılar davet edilse, isteyen gelse, evlilik nedir, anlatılsa, çocuk bakımı anlatılsa -gönüllü yani o sertifikayı alamayan evlenmeyecek diye bir şey yok- var mı böyle bir uygulama dünyada?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Ben duymadım açıkçası ama biz şöyle: Bu, özellikle nüfus, demografik dönüşüm ve doğurganlığın azalmasıyla birlikte, henüz sonuçlarını ortaya çıkarmadık ama birkaç evlendirme dairesinde gelen çiftlere evliliğe hazır bulunuşluk testi yaptık. Yani ondan bir sonuç çıkarmayı planlıyoruz. Çok yüksek değil sayı tabii, genellenebilme oranı biraz daha düşük olacak ama buradan şunu söylemek istiyorum: Bu, evliliğe hazır bulunuşluluğu belki yapmak mümkün, orada bir psikososyal servis konumlandırmak mümkün mesela ancak şöyle bir tarafı var: Şimdi, evlenmeye karar vermişler ve orada evliliğe

hazır bulunuşluluk düzeyi düşük çıktığında ne olacak? Ya da işte bir geriatri yani depresyon ölççeği ya da umutsuzluk ölççeği uyguladığımızda bunun puanları uygun bir şekilde çıkmadığında ne olacak? Yani devlet ya da işte birim diyecek m: "Hayır, siz birbirinize uygun değilsiniz, işte böyle..." O yüzden onu...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O zaman sosyal Darwinizme döner o, onu kastetmiyoruz.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Tabii, tabii.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Onu kastetmiyoruz. Eğitim alacaklar, not almayacaklar, "buraya katıldı" diye sertifika alacak. Not verirsek...

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şey var zaten, evlilik öncesi eğitimlerimiz var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yani herkes birbirini tanımış olur. "Psikolojik sıkıntıları var mı?" dediniz ya, onları ölçmek... Bunlar ölçülür, herkes birbirini tanır "Ya, ben karşımdaki partnerimi böyle tanıyıyordum." diyebilir. Bizdeki nişanlılık dönemleri tam nişanlılık amacına uygun mudur, değil midir? Değil mi? Yüzyıllardır böyle bir ön dönem oluyor. İnsanlar birbirini ne kadar tanıyor? Sonra, tanısın ne fark eder? İnsanlar evlendikten sonra konumları, bilgi düzeyleri, eğitimi, kültürü değişebiliyor falan. Bunları hani not olsun diye arkadaşlar, böyle bir eğitim sertifikası.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Ama Sayın Başkanım, bir de elde olmayan şeyler var, imam nikâhlı olanlar var ya da evlenmek istemediği için...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii, onları da kayda geçirdik.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şöyle: Aslında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından tüm kaymakamlıklar, valiliklerde evlilik öncesi eğitimler var, bir de aile eğitimleri var, iki tipte eğitimler yürütülüyor. Yani bu, evlenmeden önce bu eğitimlere katılmış olması bekleniyor aslında, o nikâhtan önce öyle bir uygulama var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hamilelik eğitimleri veriliyor ya, onun gibi. Evlenmeden evvel iki karşı cins nasıl evlendiği zaman ortak evi paylaşacak vesaire.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Evlenmeden önce hani...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Burası bir araştırma komisyonu olduğu için bunları hep konuşmamız lazım, değil mi? Biz bir şey bulmaya çalışıyoruz.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Çok önemli.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet, Sayın Toy, buyurun.

RUKİYE TOY (Sivas) - Öncelikle Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum. Kıymetli hocalarımıza da teşekkür ediyorum.

Hemen, aile okulu dediğiniz için söylüyorum: Millî Eğitim Bakanlığımızın aile okulları var ve inşallah 2025 yılında Sayın Cumhurbaşkanımızın "Aile Yılı" ilan etmesiyle beraber Millî Eğitim Bakanlığımız aile okullarını çok daha aktif ve verimli bir şekilde inşallah devam ettirecek, onu söylemek isterim.

Soru olarak da biz şimdiye kadar Komisyon olarak kamu kurumlarımızı dinledik, çok güzel çalışmalarının olduğunu da öğrendik, önleyici çalışmalarını da dinledik fakat istatistiklere baktığımızda ne kadar yol aldığımızı henüz tam öğrenebilmiş değiliz. Şimdi, bütün dünyada küresel bir sorun aslında, kadına karşı şiddeti önlemede, Sayın Hocam, sizin "başarılı" diyebileceğiniz ülkelerdeki mevzuat çalışmaları ve uygulamalarını Türkiye'yle karşılaştırdığımızda ülkemizde sizin eksik olarak gördüğünüz nedir ya da sizin "başarılı bir ülke" dediğiniz bir yer var mı? Bunu sormak istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Güneş Hocamız da hukuk sistemi açısından daha detaylı ifade edecektir. 6284 şu anda merkezde olan kanunumuz bizim ama şöyle bir tarafı var: Kuzey ülkelerinde özellikle kadının korunmasına yönelik sistem güçlü, bir de Latin Amerika ülkelerinde mesela cinsiyet eşitliğiyle ilgili puanlar yüksek çıkar. Yani koruyucu ve önleyici belgelerin bulunması ve yasal sistemin bulunması açısından... Aslında baktığımızda yoksulluk vardır, işsizlik vardır -Latin Amerika için söylüyorum- ama normalde uluslararası indekslerde ülkelerin, o ülkelerin puanlarının yüksek olduğunu görürüz. Kuzey ülkeleri zaten kendi refah sistemleri açısından böyle bir olguları var. Tabii, şunu da söylememiz lazım: Kadına yönelik şiddette davranışlara karşın şiddeti algılama türü yani algısı ve değerlendirmesi bölgelere göre de farklılık arz ediyor. Kuzey ülkelerinde hassasiyet çok yüksek bununla ilgili, ona rağmen kadın koruma sistemlerinin güçlü olduğunu söyleyebiliriz. Bir de Latin Amerika ülkelerinde bazı ülkelerde cinsiyet eşitliği puanları yüksek çıkıyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Sayın Ataman, buyurun.

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Teşekkür ederim Başkanım.

Benim Sayın Özmete'ye bir sorum olacak.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Buyurun.

SUNA KEPOLU ATAMAN (Diyarbakır) - Öncelikle sunumunuz için biz sizlere teşekkür ediyoruz. Tabii, bugüne kadar sunumlar hep oldu bizde ama böyle daha kişiye inmesinin Komisyona ya da bizlere daha faydalı olduğuna inanıyorum.

Sorum şu: Şiddet olgusunun bugün tüm dünyada artış göstermesi veya önüne geçilmesi için mevzuat düzenlemelerinin, cezai yaptırımların tek başına yeterli olmadığını açıkça ortaya koymaktadır; sorunun çözümü için neler önermektedir?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkürler.

Buyurun Hocam.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Teşekkür ederim.

Cezai işlem aslında şiddet uygulandıktan sonra ortaya çıkan kısmı. Asıl şiddet uygulanmadan önce neler yapabiliriz? İşte bu koruyucu, önleyici hizmetler dediğimiz kısmı aslında bu. Risk grubu olarak görülen hem mağdur olabilecek kadınlar hem de fail olabilecek erkeklerin çeşitli mekanizmalarla desteklenmesi, karşılıklı olarak desteklenmesi, sadece şiddet uygulama potansiyeli olan bir erkeğin değil, aynı zamanda mağduriyet yaşayabilecek bir kadının da desteklenmesi için başta bir kere en önemli husus, aslında bu hizmetlerin temel unsuru bireylerin kendi sorun çözme kapasitelerini artırmaktır. İşte, biraz önce ekolojik yaklaşımda çevrelerden bahsettik, o çevreler arasındaki geçişlilik ne kadar fazla ise yani bir bireyin kuruma ulaşması, kurumun bireye

hizmet sunması, işte, politika belgelerinin bireyi daha iyileştirecek hâle gelmiş olması, o çevreler arasındaki geçirgenlik bir şekilde koruyucu, önleyici hizmetler hem de müdahale hizmetleri açısından önemli. Cezaî sistem zaten şiddet uygulandıktan sonra ortaya çıkıyor, o da tamamen kanunlar çerçevesinde işletiliyor. Burada da caydırıcı cezaların olması önemli tabii ki.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Sayın Coşar...

ALİYE COŞAR (Antalya) - Sunumunuz için çok teşekkür ediyorum. Hoş geldiniz.

Ben de sunumunuzda suç faili erkek ve suç faili kadının özellikleri var. Bir şeyi merak ediyorum. Bunun yani sorunun çözümü için yüksek olandan başlayarak, yüksek olana daha yoğunlaşıp ondan dolayı önemini... Bunların oranı nedir? Mesela genç yaş mı yüksek olan ya da düşük sosyoekonomik durum mu? Buradaki sorunun başından hani sıralamasını yaparsak böyle bir oran var mı?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Ne yazık ki.

ALİYE COŞAR (Antalya) - Hani bunun çözümü yolunda da yani "Şiddet oranında madde kullanımı en üstte yer alıyor." gibi.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şöyle, şuradan, sadece faillerin profilinden elde ettiğimiz sonuç: En yüksek oran ruhsal veya fiziksel açıdan kötü hissetme durumu yani bu hepsinde ortak bir belirleyici olarak araştırmada çıktı ancak dediğiniz belirleyiciler çerçevesinde "Bu en yüksektir, bu daha alttadır." şeklinde bir araştırma, bir veri yok ama genellikle de birbirini tetikleyen, birbirine etki eden, karşılıklı ilişkide olan belirleyiciler olduğunu ben ifade etmek isterim.

Teşekkür ederim.

ALİYE COŞAR (Antalya) - Tamam, bir sorum daha var: 2008 ile 2014 verilerini kullandınız, orada da şiddetin ikisi arasındaki oranın 2014'te biraz daha düştüğünü söylemişsiniz. "2022'de 272 kadın cinayete kurban gitti, 2023'te de 308 kadın cinayete kurban gitti." İçişleri Bakanlığının kendi verileri bunlar. Yani son on yılda -hani bunu bu şekilde yorumlamayı da doğru bulmuyorum- bunun yükseldiği İçişleri Bakanlığının verilerinden belli.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şöyle, şimdi, şiddet olgusunu bu 1'inci slaytta farklı şekillerini, türlerini daha doğrusu tanımladım. Aslında onun kendi içinde, onlar arasında bir farklılık olduğunu söyledim; cinayeti bundan ayrı tuttum. Cinayet sayılarına açıkçası ben de baktım, çok net bir sayı bulamadım, burada da izah etmek istemedim. Burada özellikle 2014 araştırmasına baktığımızda, raporun tamamına baktığımızda, bölgesel dağılımlara da baktığımızda fiziksel şiddette -nispi diyorum yani yüksek değil- nispi minik bir azalma var ama daha çok psikolojik şiddette, duygusal şiddette nispi bir artış var dedim yani cümle bu aslında; cinayetleri bundan ayrı tuttum.

ALİYE COŞAR (Antalya) - Tamam, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Galiba başka sorumuz kalmadı Özmete Hocamıza.

ELİF ESEN (İstanbul) - Benim vardı Sayın Başkan. Yine sıramı bekliyorum en sonda gelecek diye.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

ELİF ESEN (İstanbul) - Teşekkür ediyorum, sağ olun.

Ben de teşekkür ediyorum sunumunuz için, diğer sunumu da heyecanla bekliyorum, nitelikli sunumlar alıyoruz, sağ olun.

Şimdi, ben de aile kavramına ve aile kavramının içindeki kadına dair bir görüş ve bir de sorum var sunumunuzla ilgili.

Görüşüm şöyle: Aile kavramı, evet, bir kadın ve erkeğin evlenmeye niyet etmesiyle başlıyor, ardından da mutlu bir aile ortamında çocukların olması ve bu senenin "Aile Senesi" ilan edilmesini de olumlu görmeye gayret ediyorum, ümit ediyorum ki aile için olumlu ve katkı sağlayıcı politikalar ve çözümler üretilir ancak yaşadığımız Türkiye ortamında aileyi sadece sevgi koruyup beslemiyor, ailenin mutlu yaşayabilmesi için ekonomik ve toplumsal etkiler de söz konusu. Elbette yoksulluk, aileleri zorlayan ve şiddeti de körükleyen etkenlerden biri. Toplumumuzda çalışanların yarısından fazlasının asgari ücret ve muadili ücretlerle geçindiği göz önünde bulundurulduğunda da bir ailenin oluşması yani bir araya gelmesi, evlilik akdinin olması ve çocukların da olabilmesi için çok ciddi bir maddi denkleme ihtiyaç var; tek kişinin çalışması yetmiyor. Şimdi, ailede eğer tek kişi çalışıyorsa ya da 2 kişi bile çalışsa bu maddi zorluklar, zorunluluklar ekonomik ve toplumsal sıkıntılara da sebep oluyor ve aileyi şiddete sürükleyen etkenler de beraberinde geliyor. Şimdi soruma geçiyorum: Sizin sunumunuzda bağımlılıklardan bahsetmişsiniz, bu bağımlılıklardan alkol ve uyuşturucu bağımlılığından bahsetmişsiniz ve fakat bu sene, ilk defa uyuşturucu bağımlılığının kumar bağımlılığını geçtiğine dair biz yakın zamanda çok taze sunumlar aldık. Kumar bağımlılığından herhangi bir şekilde bahsetmiyorsunuz sunumunuzda. Bunu farklı bir kategoride mi ele aldınız? Bunu merak ediyorum, kumar bağımlılığı ile şiddet bağlantısını öğrenmek istiyorum sizden.

Bir de yine bu 5'inci sunumdaydı sanırım. Mesela dijitalleşme, yine aileyi etkileyen çok önemli etkilerden biri -yanılmıyorsam sunumda 5'inci tablodaydı- bakın, sosyal paylaşım sitelerini engelleme 2008'de yok ama 2014'te hayatımıza giren dijitalleşme ve sosyal medya etkisiyle ailelerde yüzde 17 gibi yüksek bir oranda boşanmaya...

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Kadın bu yönüyle şiddete uğruyor; evet, yani kadını engelliyor bu açıdan.

ELİF ESEN (İstanbul) - Evet, kadına yönelik şiddete etki ettiğini görüyoruz. Bu bağlamdaki değerlendirmenizi ben sizden rica ediyorum; yani bağımlılıkların aile üzerindeki etkisi üzerine yorumunuzu alayım.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Aslında davranışsal bağımlılık kumar, bildiğiniz gibi... Şurada ben de hemen baktım, Türkiye Aile Yapısı Araştırması boşanma nedeninde kumar ayrı bir başlık olarak ele alınmış. Mesela, kadınların yüzde 2'si erkeğin kumar davranışları sebebiyle boşanmak istemiş, erkeklerde bu oran yüzde 0,2 yani çok az düzeyde, ortalama yüzde 1,1. Yani kumar, Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nda diğer bağımlılıklardan ayrı olarak değerlendirilmiş. Tabii, kumar davranışsal bağımlılığı bilindiği gibi diğer bağımlılıklardan biraz farklı, tedavisi de farklı. O yüzden aileyi de çok yıpratın bir unsur, madde bağımlılığı olsa da diğer şeye göre.

ELİF ESEN (İstanbul) - Şiddet bağlantısı üzerine bir şey yok herhâlde?

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Şiddet bağlantısı üzerine yok, onunla ilgili kumara ayrı bir başlık olarak soru setinde yer verilmemiş. "Bağımlılık" adı altında büyük ihtimalle değerlendirildiğini düşünüyorum ben ama tabii, ekonomik kaynakların tamamen yok olması, aile ilişkilerinin yok olması gibi nedenleri de ortaya çıkarabiliyor. Bu anlamda evet, son veriler kumar bağımlılığın arttığı yönünde. Bunu bence şöyle değerlendirebiliriz: Dijitalleşmeyle bağlantılı değerlendirebiliriz. Şans oyunları yani özellikle gençler arasında bunun çok yaygınlaştığıyla, hatta ders aralarında bile şans oyunu oynamak üzere grupların oluştuğuyla ilgili bilgiler var. Tabii, veri olmadan konuşmak da çok doğru değil ama bunlar şu anda bizlerin de dikkatimize gelmiş durumda.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler.

Tabii, şiddet nedeni olmasıyla boşanma nedeni olması birbirinden farklı ve bazen karıştırılıyor belki.

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Tabii, ben, özellikle bu Aile Yapısı Araştırması'nın boşanma nedeni tablosu olduğunu tekrar vurgulamak isterim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, çok teşekkürler sizin ekleyeceğiniz bir şey yoksa...

PROF. DR. EMİNE ÖZMETE - Teşekkür ederim, saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı Profesör Doktor Emine Özmete Hocamıza çok teşekkür ediyoruz.

İki değerli kadın akademisyenimizin sunum yaptığı toplantımızda çok ilginç bir şey tespit ettim, benim önümdeki notlara bakınca fark ettim; daha önceki toplantılarda sayın milletvekillerimizin sorularının beş dakikayı geçmemesini rica ediyorduk, hiç onu söylemeye gerek kalmadı yani sizlerin enerjisinden kaynaklandı herhâlde, enteresan.

Şimdi yine Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Güneş Okuyucu Ergün Hocamızı dinleyeceğiz.

Hocam, hoş geldiniz, buyurun.

2.- Prof. Dr. Güneş Okuyucu Ergün'ün, Ankara Üniversitesi olarak İçişleri Bakanlığıyla birlikte yürüttükleri, failerin kriminolojik tahlilini amaçladıkları proje, kadına yönelik şiddeti oluşturan fiiller, şiddetin türleri, failin kriminolojik özellikleri, şiddetin nedenleri ve kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesine yönelik önerileri hakkında sunumu

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, değerli hazırun; konuşmama başlarken hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkanın da dediği gibi Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesiyim.

Emine Hocamla birlikte Adalet Bakanlığı için yapılan bu projede çalışmıştık, birlikte keyifli bir çalışmamız olmuştu; bu projeyi daha çok Emine Hocam anlattı.

Bugün benim size bahsetmek istediğim bir proje daha var. İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığıyla birlikte de biz bir proje yürüttük Ankara Üniversitesi olarak. Bu projeyi de iki ayak şeklinde yürüttük, sunumuma başlarken önce projeden bahsetmek anlamlı olabilir diye düşünüyorum. Faillerin, kadına yönelik şiddet fiili gerçekleştiren failerin kriminolojik profil analizini yapmak üzere yola çıktık ve amaçladığımız şey de hükümlülerle yani...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, çok affedersiniz, siz gelmemiştiniz ama Özmete Hocamızdan da rica ettik, konuyla ilgili akademik çalışmalarınız ne, kısa bir öz geçmiş.

İsterseniz ben okuyayım, isterseniz siz buyurun.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Buyurun isterseniz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yok, yok, siz söyleyin. Ben yine birkaç cümle ekleyeceğim ama buyurun siz.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Tabii ki.

Başka akademik çalışmalarım var ama bugün bu Komisyonu ilgilendiren akademik çalışmalarımın bahsedecek olursak; Adalet Bakanlığıyla birlikte yürütülen projede yer aldım, aynı zamanda, İçişleri Bakanlığıyla birlikte kadına yönelik şiddet fiilleri işleyen failerin kronolojik tahlilini içeren iki ayrı projede yürütücü olarak yer aldım ve bunlardan bir tanesi kitaba dönüştü - Sayın Başkana bu kitabı da takdim etmek üzere getirdim- onun da editörlüğünü yürüttüm. Onun dışında, kadına yönelik şiddete ilişkin pek çok makalem var, ayrımcılığa ilişkin çeşitli çalışmalarım, makalelerim var. Belki de bir kadın hukukçu olmaktan da kaynaklı kadına yönelik şiddet konusunu akademik olarak da çok önemsiyorum ve bu alanda çalışmaktan da büyük keyif duyuyorum, bunu aynı zamanda öğretim üyelerinin topluma katkı borcunun bir ifası gibi de değerlendiriyorum doğrusu.

İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Konuya geçmeden, tamamladınız mı kendinizi anlatmayı?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Tamamladım, çok uzun anlatamadım kendimi.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ben birkaç ek yapayım.

Sayın Hocamız ceza hukuku dersleri veriyor; kriminoloji, ceza hukuku bilgisi, ceza hukukuyla ilgili bağlantılı dersler veriyor.

Kitaplar, kitap bölümleri ve makalelerinin bir kısmının başlıklarını okuyacağım: "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Kadına Yönelik Şiddet Fiilleri Bakımından Devletin Pozitif Yükümlülüğü" "Şiddet ve Toplumsal Eşitlik" "Kriminoloji" "Kadına Yönelik Şiddet Bağlamında Kötü Muamele Suçu" "Canavarca Hisle veya Eziyet Çektirerek Öldürme Üzerine Değerlendirme" "Sosyal Medyanın Dezenformasyon ile İmtihani" "Kadına Karşı Siber Şiddet ve Taciz" "Lekelenmeme Hakkı Kapsamında Soruşturmanın Gizliliği" "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarla İlgili Bazı Sorunlar ve Kadının Failliği" "Ceza Hukukunda Kişiliğin Başlangıcı Öldürme Yaralama ve Çocuk Düşürme Düşürtme Suçları Kürtaj Açısından Bir Değerlendirme" gibi makaleler de var konumuzla ilgili tabii, çok sayıda.

Buyurun.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Dediğim gibi, İçişleri Bakanlığıyla yaptığımız bu proje iki ayaktan oluşuyor. Bu projenin birincisinde biz literatür taraması yaptık, aslında faillerin kriminolojik tahlilini amaçlamıştık ve hükümlülerle görüşüp hem bir nicel analiz yani anket formları hem bir nitel analiz yani bire bir derinlemesine görüşme yapmayı hedeflemiştik ama bununla beraber, pandeminin patlak vermesi üzerine cezaevleri kapandı ve biz cezaevlerine giremeyince bir literatür çalışmasına dönüştü. Bugün burada getirdiğim bu kitap bu literatür çalışmasını içeren projenin kitaplaşmış hâlini oluşturuyor. Ankara Üniversitesinden üç alanda hocalar ve asistanlarla çalıştık; biri ceza hukuku alanında -bu ekibin başında da ben vardım ve asistanlarım çalıştı- diğeri psikoloji bölümü öğretim üyesi ve asistanlarından oluşuyordu, bir diğeri de antropoloji, sosyoloji bölümü hocası ve asistanlarından oluşan üç farklı disiplin aynı soruna aynı anda bakmayı hedefledi. Kadına yönelik şiddet bakımından hem dünya literatürünü taradık, sentezledik hem Türk literatürünü taradık, sentezledik ve ortak bir bakış açısı olarak bölümler hâlinde bulgularımızı yazdık. Böylelikle, aynı sorunu farklı açılardan değerlendirme imkânına kavuştuk. İkinci ayağıysa çok da heyecan verici bir çalışmaydı; 832 hükümlüyle anket çalışması yapıldı "nicel görüşme" denilen anket formları dağıtıldı onlara ve önceden hazırlanmış çeşitli matbu sorulara cevap vermeleri istendi. Daha sonra, temsil ediciliği yüksek olan 44 hükümlü seçildi kadına yönelik şiddet failleri ve bu 44 kişiyle de derinlemesine görüşmeler yapıldı. Fakat hemen şunu eklemek isterim: Biz "Kadına yönelik şiddet" derken biraz önce Emine Hocam da söyledi kadına yönelik şiddetin pek çok türü var, bunlardan biri fiziksel şiddet ve bununla beraber cinsel şiddet, ekonomik şiddet, psikolojik şiddet gibi alt türlere ayrılarak da incelenebilir. Bunlar çoğunlukla birbirinin içine geçmiş durumdadır, öyle cetvelle ayrılır gibi hemen birbirinden ayrılması mümkün değildir fakat biz yaptığımız bu proje çalışmasında yalnızca fiziksel şiddet ve onu da yalnızca öldürme ve yaralama suçlarıyla sınırlı tutmayı uygun bulduk. Cinsel şiddet de elbette fiziksel şiddetin bir türü olmakla beraber başlı başına apayrı bir çalışmayı ve bakış açısını da gerektirebilir ve apayrı bir projenin konusu olabilir diye cinsel suçları ayrı tuttuk. Bu nedenle, görüştüğümüz ve anketleri cevaplayan hükümlüler esas itibarıyla kadına yönelik yaralama ve öldürme fiilini işlemiş hükümlülerdi ancak üzülerek şöyle söylemeliyim: Projenin ilk ayağı yani literatür taraması analizi ve sentezinden oluşan kısmı bir kitap hâline geldi ve hizmete mahsus tutulmadı, ulaşılabiliyor, ne var ki ikinci kısmı yani hükümlülerle görüşme kısmı aslında çok dikkat çekici sonuçlara ulaşmış olmamıza rağmen hizmete mahsus sayıldı ve orada ulaştığımız sonuçları, orada elde ettiğimiz verileri açıklamamız mümkün değil.

Sayın Başkan, buradan şöyle bir öneride bulunabilirim: Aslında sizin de İçişleri Bakanlığıyla görüştüğünüzü de biliyorum, onlardan belki resmî kanalla talep ederseniz o hizmete mahsus tutulan kısım elde edilebilir. Eğer böyle bir izin...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kaç yılı demiştiniz?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bu çalışma 2022 yılı yani ikinci kısmı 2022 yılında tamamlandı ve rapor olarak sunuldu, işte Kasım 2022'de biz raporumuzu tamamlayıp sunduk.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kıymetli üyelerimize söyleyeyim, İçişleri Bakanımız ocak ayında bizi davet edecek -söylemişti bana- yani ocak ayında gideceğiz. O zaman bu raporu da isteriz, daha önce de isteyebiliriz, orada sunumunu da alırız yani Bakanlığa davet etmişti Sayın Bakanımız.

Buyurun.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Tabii, eğer siz tercih ederseniz, Bakanlık öyle tercih ederse yine biz de geliriz, biz de anlatırız, ben de anlatırım, onlar da anlatabilir.

O nedenle, burada o projede ulaştığımız verileri ve de sonuçları paylaşmam mümkün olmayacak.

Benim burada bugün yapacağım, sizlerle paylaşacağım elbette çok uzun yıllara sâri bir çalışma alanı benim için. Üç projede de yer aldım, üç proje de doğrudan sahaya inen, hükümlülerle de görüşen bir projeydi. Aynı zamanda, literatür taraması, hem dünyada hem Türkiye'deki literatür taramasını da yapınca belli sonuçlara ve değerlendirmelere ulaşmak hem mesleki tecrübemden de gördüklerimi, okuduklarımı ve bütün bunlardan damıttığım bir bilgi olarak bunları bugün burada paylaşmak istiyorum. O nedenle, sunumda sayısal veriler pek olmayacak.

Kadına yönelik şiddet oluşturan fiiller çoğunlukla bir suça vücut verirler. Zaten kadına yönelik şiddetin en kolay tanınan, bilinen, görülen şekli fiziksel şiddettir. İşte, öldürme, yaralama, kötü muamele, eziyet gibi hâllerde, eziyetin belli türleri gibi hâllerde bu bir suça vücut verir. Cinsel dokunulmazlığa karşı cinsel suç hâlinde yine bir suça vücut verir.

Bununla beraber, kadına yönelik şiddetin en az tanınabilen, mağdur tarafından da farkına varılabilen türü psikolojik şiddet. Psikolojik şiddet genellikle işte, hakaret gibi, tehdit gibi belli suçlara vücut verebilirse de pek çok işleniş biçiminde herhangi bir suça vücut vermediğini de söylemek gerekir. Bununla beraber, bir fiilin önem arz etmesi ve bizzatı antisosyal ya da kötücül olarak nitelendirilmesi için ceza hukuku anlamında, ceza kanunları anlamında suç teşkil etmesi elbette şart değildir çünkü tek ölçütümüz, tek kriterimiz de ceza kanunları değil. Ceza hukuku aslında toplumdaki ahlakın kristalize olmuş hâlini ifade etmez, ceza hukuku eşittir ahlak değildir, arada özdeşlikler olabilir. O nedenle, bunların kötü olmadığı şeklinde bir bakış açısına sahip olmamak gerekir.

Şimdi, hem dünya literatürüne baktığımızda hem de ülkemizdeki belli çalışmalara baktığımızda her 3 kadından 1'inin şiddete maruz kaldığını, hayatının bir aşamasında şiddete maruz kaldığını görüyoruz; Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri de bunu doğruluyor, bizim kendi yaptığımız çalışmalarda ulaştığımız sonuçlar da bununla uyumlu çıktı doğrusu. Çoğunda fail kadının bir yakını ya da kadının tanıdığı bir kimse; üçte 2 oranında, yüksek bir oranda kadına yönelik şiddet fiillerinin çoğunluğu kadının tanıdığı bir kimseden geliyor ve bu yakınlık da özellikle eş, eski eş ve yakın partner ilişkisinden kaynaklanacak şekilde kadınların şiddete maruz kaldıklarını görüyoruz. Bunun dışında kalan yakınlıklarda aile içi şiddet; işte, bir akrabası, ağabeyi gibi bir başka yakını tarafından böyle bir şiddete maruz kaldığını görüyoruz.

Kadına şiddet fiillerini tespit etmek ve bunlarla mücadele etmenin zor olmasının bir nedeni gözlerden uzak, dört duvar arasında, genellikle dört duvar arasında işlenmesi. Bir yakını tarafından şiddete maruz kalan kadın bir nevi ya Stockholm Sendromu gibi "Aslında beni seviyor." "Aslında böyle yapmak istemiyor." "Aslında çok iyi birisi." diyerek ya ekonomik kaygılarla, sosyal kaygılarla, o evlilik içerisinde kalmaya devam etmek kaygısıyla ya da bunu normal gördüğü için ilgili makamlara

başvurmuyor ve bunlar karanlık kapılar ardında kalmaya devam ediyor, bizim "siyah sayılar" "siyah rakamlar" dediğimiz rakamlar olarak kalmaya devam ediyor.

Tabii, bununla mücadele edilmesinin başka nedenleri de var, sunumumun ilerleyen kısımlarında yine değineceğim ama biraz önden bilgi vermek gerekirse toplumsal bakış açısı ve cezasızlık algısı, faillere yönelik cezasızlık algısı da bunun önemli etkenlerinden bir tanesi.

Dedik ki kadınlar genellikle tanıdıkları bir kimse tarafından, yakın oldukları bir kimse tarafından ve hatta en yakın oldukları kimse tarafından şiddete maruz bırakılıyorlar. Kim bunlar? Eş, eski eş ya da yakın partner ilişkisi. Ve çalışmalar şunu gösteriyor ki genellikle tek seferlik olmuyor yani ilk seferde çat diye öldürmeler çok sınırlı. Bu şiddet vakalarını incelediğimizde aslında hep geriden gelen, aynı kadına yönelik olarak da bir şiddet öyküsünün bulunduğu, önce yavaş yavaş, azalan dozlarda başlayıp sonra artan dozlarla devam ettiğini ve sonra en üst aşamaya ulaştığını, ağır yaralamalar ve öldürmeler şeklinde ortaya çıkıp son noktasını bulduğunu görüyoruz. Bu da bize şunu söylüyor: Yani aslında kadına yönelik şiddet ayak sesleri kendini belli eden bir olgu fakat bu sesler bir biçimde duyulmuyor, duyulmak istenilmiyor ya da duyulamiyor; bu üçü de geçerli doğrusu.

Kriminolojik bir çalışma yapmak istedik, failin kriminolojik özellikleri... Peki, kimler kadına yönelik şiddete başvuruyor? Failleri birbirine bağlayan ortak özelliklerine ulaşabilir miyiz? Evet, faillerin ortak özelliklerine ulaşabiliyoruz. Bir kere, her yaştaki erkeğin kadına yönelik şiddete başvurduğunu görüyoruz yani 20 yaşında bir erkek de 18 yaşında bir erkek de kadına yönelik şiddet içeren fiil gerçekleştiriyor, 60'lı yaşlarındaki bir erkek de kadına yönelik şiddet fiillerini içeriyor ama bunların daha öbeklendiği, toplandığı bir yaş aralığı var mı dersek -uluslararası literatürdeki çalışmalar da bu yönde- evet, var. Daha genç erkeklerin, özellikle 30-40 yaş aralığındaki erkeklerin kadına yönelik şiddet fiili içeren fiilleri uygulayanların çoğunluğunu teşkil ettiğini görüyoruz. Elbette genç yaşların şiddete eğilim ve dürtüleri kontrol etmekte bir zorluk kendiliğinden yaratması bilinen bir şey. Aynı zamanda, bu yaş aralığında bir yandan da partner, yakın partner ilişkisinden bahsettiğimize göre yani eş, eski eş ve evlilik birliği söz konusu olmadan gerçekleşmiş birlikteliklerden bahsediyoruz. Tabii, kadının da daha genç olması ve birtakım çatışmaların daha hararetli olmasına zemin hazırlaması da bunda bir etken olarak karşımıza çıkıyor.

Bir başka önemli etken eğitim seviyesi. Faillerin eğitim seviyesi düştükçe şiddete başvurma oranlarının yükseldiğini görüyoruz. Ters orantı var; ne kadar düşük eğitim düzeyi söz konusuysa şiddete başvurma oranı o kadar yüksek. Aslında bu da psikolojik, psikiyatrik açıdan da anlaşılabilir bir şey çünkü insanların, sadece kadına yönelik şiddet bakımından değil genel olarak şiddet bakımından da kendini ifade edebilme, sözle ve yazıyla kendini ifade edebilme becerisi ne kadar azsa -çocuklarda dahi- şiddete başvurma eğilimi o oranda yükseliyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buradaki kastınız Hocam genel olarak şiddet mi?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Yok.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Mesela çok varlıklı bir karı koca arasındaki şiddetin türü belki psikolojik şiddettir -hani umursamama; demin saydık ya nedenlerini- öyle olabilir. Yani taraflardan biri çok zenginse diğerine uyguladığı yöntem farklı olabilir ama fakir bir aileye, eğitim düzeyi düşükse o zaman fiziksel şiddete belki başvuruyor yani bunu nasıl biz anlayacağız? "Eğitim düzeyi düştüğü zaman" demek, bu ölçü bize gerçeği gösterir mi?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok doğru Sayın Başkan.

Şöyle: Benim bugün burada anlattığım veriler fiziksel şiddet ve cinsel şiddeti de içermeyen fiziksel şiddet verilerini konuşuyor olacağım ve ulaştığım sonuçlar da hep buna yönelik olacak ama belirlemeniz çok doğru.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Toplum da galiba daha çok bu fiziksel şiddete odaklanmış vaziyette, bu psikolojik ya da ekonomik...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Daha akut bir sorun olduğu için Sayın Başkan.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Maalesef. Hepsini dikkate almak gerekiyor.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Doğru, hepsini dikkate almak gerekiyor. Psikolojik şiddet de öldürmeyi bir yana bırakacak olursak yaralama kadar yaralayıcı, aşağılayıcı ve kadında iz bırakan etkileyici bir şiddet türü olmakla beraber, dediğim gibi, hem görünür olması hem de daha akut bir problem olarak karşımıza çıkması nedeniyle çalışmalar burada yoğunlaştı. Biz de şiddetin bütün türlerini çalışmak yerine, ayırarak, dilimleyerek çalışma yoluna gitmeyi tercih ettik; o nedenle, cinsel şiddeti bile çalışmadık açıkçası. Söylediğiniz çok doğru.

Yoğunluklu olarak eğitim düzeyinin düşük olması şiddete başvurmayı artırıyor, olasılığını artırıyor ve bu faillerin çoğunluğunun eğitim düzeyi düşük bireylerden oluştuğunu görüyoruz, üniversite eğitimi alan bireylerde daha az rastlandığını görüyoruz ancak bu, bir genelleme. Her genellemede olduğu gibi her kuralın istisnaları vardır, bunun da istisnaları var. Her eğitim düzeyinde bireyden de kadına yönelik şiddet fiillerinin gerçekleştirildiğini, bu tip faillerin de olduğunu yani iyi eğitim almış faillerin de kadına yönelik fiziksel şiddete bulunduğunu da aklımızın bir kenarında tutabiliriz.

Aynı zamanda, sizin de değindiğiniz sosyoekonomik durum... Sosyoekonomik durumda kural olarak yoğunluklu çoğunlukla sosyoekonomik durum düştükçe kadına yönelik şiddet oranının arttığını görüyoruz. Yani kadına yönelik şiddet fiili gerçekleştiren failleri incelediğimizde, bunların çoğunluğunun düşük eğitim düzeyinden ve düşük sosyoekonomik düzeyden gelen bireyler olduğunu görüyoruz; bu bir genelleme, çoğunluk böyle ama bunun istisnaları da var, daha yüksek sosyoekonomik düzeyden gelip, iyi eğitim almış olup yine de kadına yönelik fiziksel şiddet uygulayan faillere de rastlamak elbette mümkün. Ancak bu belirlemeden şu genellemeye ulaşmak ve mücadele edilmesi gereken şeylerin başına koymak mümkün: Demek ki toplumda eğitim düzeyinin yükseltilmesi, sosyoekonomik düzeyin yükseltilmesine çalışılması kadına yönelik şiddet bakımından da çok olumlu sonuçlar doğuracak bir öneri, yapılması gereken bir şey olarak, önemli bir şey olarak karşımıza çıkıyor. Tabii, eğitim düzeyinin düşüklüğü şöyle bir problemi de beraberinde getiriyor: Eğitim düzeyi düştükçe bireylerin ekonomik düzeyini iyi bir seviyeye taşıyacak işlerde çalışma imkânı da azalıyor. Düşük eğitim seviyesinden gelenler daha az paralarla, maaşlarla iş bulabiliyorlar. Bu bir ekonomik sıkıntıyı da getiriyor ve ekonomik sıkıntı da kadının fiziksel şiddete -psikolojik şiddete de elbette ama- maruz kalma ihtimalini de yükseltiyor.

Tabii, fail üzerinden analiz yapmakla beraber, bu literatürdeki çalışmaları ve görüşmeleri okuduğumuzda mağdurlara ilişkin bazı genellemelere de ulaşıyoruz. Kadının eğitim düzeyinin düşük olması, ekonomik bağımsızlığının bulunmaması da onu kadına yönelik şiddet bakımından daha kırılgan bir noktaya getiriyor ve daha fazla mağdur olduklarını görüyoruz. Tabii, bunun tam tersi de söz konusu. Kadının üniversite mezunu olması, iyi bir işte çalışıyor olması, kendine güveninin bulunması, bu durumda da erkeğe -tırnak içerisinde- kafa tutması, onun beklentileri kendi istekleriyle uyuşmadığında "Hayır." demesi şiddete maruz kalmasını tetikleyen bir faktör olarak da karşımıza çıkıyor; böyle vakalar da var. Eğitilmiş bir kadın, ekonomik özgürlüğü olan bir kadın ancak erkeğin beklentisine "Hayır, ben bunu yapmıyorum." "Sen yanlışsın." "Olamaz." dediğinde, erkek de beklentisi karşılanmadığında şiddete maruz bırakabiliyor yani bizzat kadının ayaklarının yere basıyor olması da onu bir hedef hâline getiriyor ama bu istisnai bir durum olarak karşımıza çıkıyor. Onun dışında kadının izole olması, ailesinden uzak olması, uzaklaştırılmış olması da onu yine kolay bir hedef hâline getiriyor diyebiliriz.

Failin sosyoekonomik düzeyinden de bahsettik.

Yapılan çalışmalara, benim mesleki bilgim ve tecrübem ve değerlendirmelerime dayanarak şunu çok rahatlıkla söyleyebilirim ki: Kadına yönelik şiddetin en önemli nedeni yani "Kalbi nedir, canevi nedir?" dediğinizde "Failin kadına yönelik algısıdır." diyebiliriz. O nedenle, zaten bütün genellemeler bir noktada boşa çıkıyor. "Eğitim düzeyi düşük bireyler" diyoruz ama yüksek bireylerden de olabiliyor; "kadının ekonomik özgürlüğü yoksa" diyoruz ama ekonomik olarak özgür kadın da aynı şeye maruz kalabiliyor; hepsinin kalbinde failin kadına yönelik algısını görüyoruz. Tabii, failin kadına yönelik algısını besleyen şey de toplumun kadına yönelik algısı ve toplumda geçerli olan kadınlık ve erkeklik algısı, rolleri ön plana çıkıyor.

Faillere baktığımızda, bir kere, failerin kadını ayrı, özgür ve eşit bireyler olarak görmemeleri, kabul etmek istememeleri, aksine daima hükmedilmesi, kontrol altında tutulması gereken eksik kimseler olarak algılamaları; kadının bir birey olarak ayrı ve özgür bir iradesi olduğunu, kendi iradesiyle kararlar alabileceğini, "Hayır." diyebileceğini, boşanabileceğini, ayrılabilceğini kabul edememeleri yatıyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Peki, Hocam, anlattığınız bu türdeki, bu kapsamdaki evliliklerde kadın bu özelliğini evlendikten sonra mı ortaya çıkarıyor yani daha önce erkek bu karşısındaki kadının, evleneceği kadının bu özelliğini, gücünü, özgürlüğünü bile evlenmiyor mu, sonradan mı çıkıyor bu depresyon gibi, nasıl oluyor?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Sayın Başkan, bu söylediğim kadına yönelik algının problem yaratması, sadece işte ekonomik özgürlüğü olan -tırnak içerisinde- kendine güvenen kadınlar için geçerli değil, ekonomik özgürlüğü olmayan, sosyoekonomik açıdan daha düşük düzeylerden gelen kadınlar için de geçerli çünkü şöyle demek bence -dediğim gibi, kendi tecrübelerime de dayanarak, okuduklarıma, dava dosyalarına da dayanarak, avukatlık yapmıyorum ama mesleki olarak okuduğum dava dosyalarından bahsediyorum- yanlış olmaz: Kadın ne yaparsa yapsın erkek âdeta nefes almasını dahi kontrol etmek istiyor yani bu kontrolcülüğün bir sonunun olmadığını görüyorsunuz. Özellikle bir patoloji yoksa sosyoekonomik açıdan yüksek kimselerde buna pek rastlanmamakla beraber, sosyoekonomik düzey ve eğitim düzeyi düştükçe erkek kadının her adımını kontrol etmek istiyor, her an hizaya sokmak istiyor, her an bir felaket beklentisi içerisinde, bir kıskançlık içerisinde "Acaba beni aldatır mı, acaba -tırnak içerisinde- hafifmeşreplik yapar mı? Ben onu kontrol etmezsem, başıboş bırakırsam yani kadın âdeta tavuk gibidir, başıboş bırakıldığında nereye gittiği belli olmaz." bakış açısıyla hareket ettiğini görüyoruz. O nedenle yani sadece evlilikten sonra çıkması meselesi değil, evlenmeden önce ve daha munis kadınlar için de aynı tehlike kendini göstermeye devam ediyor.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Çalışan kadınlar için mi bu kontrol mekanizması güçlü...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Ev hanımları için de, çalışmayan, hiçbir zaman çalışma hayatı olmayan ev hanımları için de geçerli bir kontrol güdüsünün olduğunu görüyoruz. Tabii, ev hanımlarında şöyle bir problemle de karşılaşılıyor zaman zaman: Kadının çalışmak istemesi "Ben artık çalışmak istiyorum." demesi de bir şiddet nedeni olarak karşımıza çıkıyor ve failin kendisini -hocamın da deyimiyle- kötü hissetmesine neden olabiliyor. O nedenle, ister çalışan, ekonomik özgürlüğü olan kadın olsun ister çalışmayan ve ekonomik özgürlüğü bulunmayan, daha uyumlu davranmaya gayret eden -tırnak içerisinde- kadınlar için olsun, erkekler kendilerini, kadınlar üzerinde bir baskı ve kontrol mekanizması olarak görüyorlar ve bu baskıyı uygulamak durumunda da hissediyorlar çünkü yaşadıkları çevrede eğer kadını kontrol altında tutamazlarsa, bu sefer kendi erkekliklerine halel gelmiş gibi bir algı oluşuyor ya da oluşacağından korkuyorlar. "Ben karımı hizada tutmak zorundayım yoksa bana ne derler." gibi bir kaygılarının olduğunu da görüyoruz. Tabii, bu da bizi hemen, toplumda yerleşik bulunan erkeklik ve kadınlık rollerine ve algılarına da getiriyor.

Faillerin aileye ve boşanmaya dair algısı üzerinde de durmak lazım. Tabii, aileye ve boşanmaya dair algısı da yine kadına yönelik şiddetin kalbini teşkil ediyor dediğim, kadına yönelik algı ve toplumun kadına yönelik algısından yeşeren, filizlenen bir etmen, daha uzak bir etmen. Bir kere failerin çoğunun, aileye âdeta bir kutsallık izafe ettiklerini görüyoruz ve evlilikte kendisi dahi mutsuz olsa bile o evliliğin bitirilmesini asla kabul edemediklerini, kadının o evlilikten çıkmasını asla kabul edemediklerini görüyoruz. Başka bir kadınla düzenli bir ilişki içerisinde bulunsa bile erkek, evli olduğu kadının hâlâ orada o evlilik içerisinde kalmaya devam etmesini istiyor. Burada da yine kadına yönelik bir bakış açısı olarak kadını kendi iyiliğindeki bir kimse gibi görüyor ve onun artık özgür olmasını, evlilik birliğinden çıkarak özgürce seçimler yapıp hayatına devam etmesini kabullenemediğini görüyoruz. Bu nedendir ki boşanma aşamasında ya da boşanmış kadınlara yönelik şiddetin bütün şiddet içerisinde çok önemli bir yer teşkil ettiğini görüyoruz. Ayrılmak isteyen kadın, boşanmak isteyen kadın ve boşanmış kadın şiddete, fiziksel şiddete maruz kalan kadınlar arasında en yüksek paydayı teşkil ediyor maalesef.

Erkeklerin, toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında kadınlardan bekledikleri birtakım davranış kalıpları var, birtakım yükümlülükler izafe ediyorlar ve bu davranış kalıplarına, bu yükümlülüklere uyulmadığında da yine şiddet uygulamayı kendileri için meşru bir hak, âdeta yapılması gereken bir görev, yükümlülük gibi gördüklerini görüyoruz.

Aslında değinildi ama ben burada tekrar etmeyi önemişiyorum çünkü hem uluslararası literatür bunu doğruluyor hem de Türkiye'de yapılan çalışmalar bunu doğruluyor. Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, kumar bağımlılığından bahsedildi. Ben kumar bağımlılığı şeklindeki davranışsal bağımlılıklara yönelik bir çalışma uluslararası literatürde de pek göremedim hocam, genellikle madde bağımlılığı üzerinden kadına yönelik şiddeti ne kadar tetikliyor, neden tetikliyor gibi çalışmalar var. Alkol ve uyuşturucu

bağımlılığının kadına yönelik şiddet bakımından önemli bir etkisinin olduğunu görüyoruz. Kadına yönelik şiddet fiili gerçekleştiren failerin büyük bir kısmının fiil esnasında, fiil esnasında olmasa dahi genel olarak bir alkol ve uyuşturucu bağımlılığı sorununun bulunduğuyla karşılaşılıyor.

Burada tabii, bir ceza hukukçusu olarak da üzerinde durulması ama hassasiyetle durulması gereken üç hususu konu başlıkları hâlinde yazdım.

Bunlardan bir tanesi, haksız tahrik. Şimdi, Sayın Başkan da az önce işaret etti, hatta ben de görüyorum hem sosyal medyada hem de haberlerde "Ya, neden öldürdün?" diye mikrofon tutulan failerin büyük bir bölümü "Öldürdüm çünkü namusumu temizledim." diyor. Buradan nereye gitmek istiyor failer? Haksız tahrik hükümleri uygulansın istiyor yani "Beni tahrik etti, namusuma leke sürdü, ben de onu öldürdüm." diyor. Yine, tabii, biz kadına yönelik algıya geliyoruz, toplumun kadına bakışına geliyoruz ve kadına yüklediği rollere geliyoruz haksız tahrik konusunda ve namus konusunda. Ancak şunun da altını çizerek göstermek gerekir ki: Verilen hükümlere baktığımızda, genellikle haksız tahrik iddiasının yerinde olmadığını, olamayacağını görüyorsunuz anlatılan öyküden. Tabii, medyaya akseden dosyaları bizim görmemiz, ayrıntısını bilmemiz mümkün değil ancak görüp bilebildiğimiz, inceleyebildiğimiz dosyalara baktığımızda da zaman zaman hâkimler tarafından haksız tahrikin sınırlarının zorlanarak hüküm verildiğini de görüyoruz çünkü hukuku uygulayanlar da bu toplumun bir parçası, onlar da gökten zembille inmiyorlar. Elbette, meslek mensuplarının daha objektif bir noktaya çekilerek mesleğini icra etmesi gerekir ama zaman zaman bunun sınırlarının zorlandığını görüyoruz, zaman zaman failere belli akılların verildiğini... "Haksız tahrike götürürsen daha az ceza alırsın, tasarlamadan yırtarsın." Bu kimi zaman avukatlar tarafından geliyor, kimi zaman da şiddet -işte ekolojik yaklaşımda Emine Hocam da anlattı- öğrenilen de bir şey ve yaşadığı çevrede de şiddete başvuran pek çok kimse var, onlar da deneyimlerini anlatıyor sadece avukatlar, meslek mensupları değil. "Ya, sen bunu haksız tahrike götürürsen, 'Beni aldatıyordu.' dersen o zaman haksız tahrik indiriminden yararlanırsın." diyor. Demek ki haksız tahrik konusunda hassas olmak gerekir.

İlerleyen slaytlarda değineceğim hukuki değerlendirmeler yaparken ama tam burada yeri gelmişken belki burada söylemek gerekir; bizim Ceza Kanunu'muzda töre saikiyle insan öldürme bir ağırlaştırıcı neden olarak karşımıza çıkıyor; bu 2005 tarihli Ceza Kanunu'yla yeni gelmiş bir ağırlaştırıcı neden. Bununla beraber "töre" kavramı ile "namus" kavramının örtüşmediğini görüyoruz. "Namus" çok daha geniş kapsamlı bir kavram. Şimdi, bununla mücadele etmek isteniyorsa ve kadına yönelik şiddetle mücadele etmek isteniyorsa, tıpkı töre gibi, tıpkı kan gütmeye saikiyle mücadele etme iradesinde olduğu gibi, kanun koyucu "töre" kavramını çıkarıp "namus" kavramını koyabilir ya da "töre" kavramının yanına "namus" kavramını da koyabilir. Böylelikle, insanlar, bir diğer bireyin düzgün davranmasından, işte sadakatli davranmasından, onun bekkililiğinden sorumluymuş gibi veya böyle bir şeye hakkı varmış gibi bir algıdan kurtulabilir ve kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir mesafe katedilmiş olabilir.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ben bununla ne demek istediğinizi anlamadım, tekrar eder misiniz?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Tabii ki.

"Töre" dediğimiz şey "namus"la aynı kapsamda özdeş kavramlar değil, anlamları ve kapsamı farklı. Töreyle mücadele edebilmek için, töre saikiyle mücadele edebilmek için 2005 tarihli Ceza Kanunu yürürlüğe sokulurken bu, bir ağırlaştırıcı neden hâline getirildi ve ağırlaştırılmış müebbet hapis öngörüldü töre saikiyle işleyenler için. Ancak töre saiki "Beni aldatıyordu, onun için öldürdüm."ü kapsamayan bir şey. "Beni aldatıyordu, öldürdüm." namus saikini kapsayan bir şey.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Ama burada bir de şey yok muydu? Eskiden töre saikiyle öldürmek hafifletici sebebi, bu değiştirildi 2005'te. Yani...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Hayır, şeref kurtarmak saikiyle işlemek hafifletici bir nedendi, haksız tahrikin bir alt unsuruydu, o kaldırıldı; sadece haksız tahrik...

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Hafifletici nedenden kaldırıldı töre saikiyle cinayet; ondan yüzde yüz eminim, tarihinden emin değilim. 2005...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bakalım isterseniz.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Ve bu, çok önemli bir reform bu yönüyle.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Hayır, ben zaten olumlu bir şey olarak söyledim ama olumlu olumsuz olmasından bağımsız...

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Yok, çok olumlu bir şey de sadece şeyi anlamaya çalışıyorum şimdi: Şimdi, töre saikiyle cinayet işlemek eskiden hafifletici sebebi, yetmiş sene böyle olmuş maalesef, böyle bir altmış, yetmiş sene...

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Böyle bir algı var da tam uygulama öyle değil aslında.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Sonra bu yasal reformla töre saikiyle cinayet hafifletici nedenden çıkartıldı. Şimdi sizden doğru anlıyorsam, töre saikiyle cinayet aksine ağırlaştırıcı bir şeye mi dönüştü ayrıca? Öyle anlıyorum sizden.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Evet.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Doğru.

Fakat "töre" ile "namus"u ayırdığımız zaman uygulamada bir şey mi çıkıyor?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Yani ikisi evet, sözlük anlamı olarak da uygulamada, hukuki literatürde hukuk terimi olarak da farklı çünkü "töre"nin unsurları farklı, "töre" sosyolojik bir veri olarak karşımıza çıkıyor esas itibarıyla. Sosyoloji biliminin ceza hukukuna aldığı bir şey; belirli yörede, belirli çevrede, yaşam çevresinde geçerli olan, uyulması zorunlu olduğuna dair bir inanış bulunan...

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Ama töre saikiyle...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bu ağırlaştırıcı neden ilk yürürlüğe girdiğinde Yargıtayın da uygulaması işte aile meclisi kararına dayanan bir karar sonucu işlenmesiydi.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Evet, töre saiki o. Aslında namus cinayeti idi ismi "töre saiki" de olsa.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Sonra, Yargıtay doğru bir şekilde o karardan vazgeçti.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Sayın Hocam, şimdi mesela "Namusumu temizledim." şeyi üzerinden genel ismiyle bir şey yapalım, siz "Bu, haksız tahrihe neden oluyor kararlarda." dediniz. Tabii, sonra hocam da sordu yani "töre" ile "namus" kavramı tam olarak örtüşmüyor. Bu akademik bir tartışma yani ben onu bilmiyorum, siz mutlaka şey yaparsınız ama uygulamada tam dediğiniz gibi yani ben uygulamasını söyleyeyim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hukukçu olduğunuzu da söyleyin de...

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Tam olarak da Yargıtay da böyle görüyor, yerel mahkemeler de böyle görüyor. Şimdi, siz "Kararlarda gördüm." derken bilmiyorum yani dosyalara böyle yansıyan bir şey olur mu? Hatta avukat savunmalarında - onu da söyleyelim- özellikle bu vurgulanmaz aslında yani maalesef vurgulanmıyor. Yani uygulama tam olarak sizin dediğiniz gibi çok geniş görüyor; Yargıtay da yerel mahkemeler de. Bu saikle herhangi bir şekilde fail bir fiilde bulunduğu zaman ağırlaştırıcı olarak görülüyor. Yani tam karşılık gelir mi gelmez mi onu bilmiyorum ama uygulamada böyle dosyaları...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bir ceza hukukçusu olarak yirmi iki yıldır kürsüdeyim. Benim görebildiğim, bilebildiğim kadarıyla, ulaşabildiğim kaynaklar, işte, Yargıtay kararlarına bakıldığında 2005'te girdi zaten bu kanun...

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - 2005'ten sonrasını söylüyorum.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - 2005'ten bu yana alacak olursak, 2005'ten bu yana da töreyi inceleyecek olursak Yargıtay "Töre eşittir namus." olarak görmüyor, görmemesi de doğru çünkü töre eşit değildir namus. Aslında bu sadece teorik ve akademik bir tartışma olmuyor, bunun boyutları da var. "Töre" dediğimiz şey gerçekten de belli çevrelerde yerleşmiş ve uyulması zorunlu olduğuna inanılmış davranış kalıpları. Yani bir kardeşin, bir ağabeyin kardeşini bir pastanede çay içiyor diye öldürmesi, örneğin belli yörelerde... Ama şimdi İstanbullu bir çift düşünelim; İstanbul'da doğmuş, büyümüş, sürekli Adalar'da yaşamış bir çift; eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi yüksek bir çift; adam karısını aldatırken yakalıyor ve öldürüyor veya aldattığını öğreniyor ve öldürüyor. Bu, namus saikidir ve bu, töre değildir. Yargıtay da bunu böyle görmüyor, Yargıtay bunu görmemekte haklı çünkü eşit değil. Ben de kanun koyucuları karşılığını da bulmuşken, bu imkânı yakalamışken o maddeye törenin yanına namusu da eklersek haksız tahrikten de çıkıyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Aynı zamanda uygulayıcısı, avukat kökenli olduğu için vekilimiz...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Olabilir.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Buna dair ben de bir şey söyleyebilir miyim acaba?

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Ben de ona dair bir itiraz ediyorum, Yargıtay tam olarak öyle görüyor, uygulamada da öyle görüyor. Bunun örnekleri varsa ben almak isterim.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Ben size şimdi bir örnek vereceğim Sayın Vekilim.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Çünkü uygulamada tam olarak böyle görüyor.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Kesişim alanında olabilir. Kesişim alanı olabilir Sayın Vekilim, kesişim alanı olabilir yani bir aldatma vakası söz konusudur ama o yörede geçerli bir töre algısı vardır ki bu, bu açıdan da bir eşitsizliğe de neden olabilir; odur.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Yani uygulamada ceza uygulanırken mahkemeler tarafından sadece şu açıdan bakılmıyor "İşte, bir aile toplandı, bizim namusumuzu temizlememiz lazım, o zaman şu karar çıktı..." Sadece o anlamıyla değil yani sizin az önce verdiğiniz örnekler de...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - İlk, kanun yürürlüğe girdiğinde öyleydi, evet; sonra içtihadını değiştirdi.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Bu şekilde uygulamada hem Yargıtayın içtihatları hem de değişik kararlar varsa özellikle görmek isterim; çok önemli yani...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Tabii, tabii, internetten ulaşılabilir o kaynaklara; buna ilişkin "töre" kavramını inceleyen makaleler de var Barolar Birliği Dergisi'nde falan da yayımlanmış. Ayrıca, Yargıtay kararlarına ben de internetten ulaşıyorum, daha özel bir ulaşma imkânım olmuyor.

Bundan önce de şeref kurtarma saikiyle, haksız tahrik maddesinin altında şeref kurtarma saikiyle insan öldürme bir hafifletici nedendi; o da töreye eşit değildi. Bu yürürlükteki Ceza Kanunu, evet, önemli bir adım atmıştır töreye mücadele etmek için.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Bu kavram kargaşasını elimine etmek lazım diye anlıyorum.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Buna dair ben de bir şey söyleyebilirim acaba?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Şimdi, şöyle: Aslında töre cinayetleri meselesinde tam da sizin belirttiğiniz gibi, aile meclisinin almış olduğu bir kararın ispatı gerekiyor ama ne yazık ki... Mesela, Diyarbakır Milletvekiliyim ve pek çok kadın cinayeti davasını takip ettim mahkeme salonunda. Mesela "Pelda Karaduman" diye bir genç kadının katledilmesi aile meclisi kararı olmasına rağmen töre cinayeti olarak sayılmadı ve aile meclisinden hiç kimse işlenen bu cinayetten ceza almadı; sadece eşi ve kayını birlikte yapmışlardı, cinayeti birlikte işlemişlerdi. İstinaftan daha sonra Yargıtaydan da defalarca geri dönmesine rağmen aile meclisi tarafından bu kararın alınmış olduğu mahkeme, yerel mahkeme tarafından tespit edilemediği yönünde bir kararla onandı. Yani şunu demek istiyorum: Yerel mahkemeler ne yazık ki işte o ağırlaştırılmış müebbeti vermemek için pek çok isme birazcık da farklı -yani nasıl diyeyim- yaklaşımlarla aslında yine de adaleti tam olarak sağlamıyorlar. Yani, evet, kanununda bir değişiklik var, ağırlaştırılmış müebbet olması gerekiyor; namus meselesinden yani normal kadın cinayeti meselesinden ve sadece namus saikiyle işlenmiş olmasından daha farklı ama ne yazık ki uygulamada bu tam anlamıyla... Yine yani "aile meclisi" denilen şey "töre cinayeti" kavramı cezasızlıkla sonuçlanıyor. Mesela Pelda Karaduman dosyasını inceleyebilirsiniz; kadın cinayeti dosyaları açısından oldukça önemli bir dosya.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - İşte "töre saiki" ibaresinin bir problemi de bu zaten. Aile meclisi kararını başta arıyordu Yargıtay, sonra aramadığı kararları da oldu. Hâlbuki töre saiki konusunda aile meclisi toplanıp "Oğlum, sen bunu öldür." diye karar verebilirken vermeyebilir de. Yani o yörede, o töre kurallarının geçerli olduğu çevrede yaşayan bir kimse durumdan kendisi de vazife çıkararak o töreyi yerine getirme bilinciyle ve gerçekten hiçbir aile meclisinin toplanması, üyesinin kendisine bu

görevi tevdi etmesi söz konusu olmadan da harekete geçmiş olabilir ve yine töre vardır. Töre, zaten sosyolojik ve belirsiz, ispatlanması da daha zor bir kavram olduğu için ve ülkenin belli yörelerinde bulunup belli yörelerinde bulunmadığı için "namus saikiyle" demek daha doğru olabilir; kadının korunması bakımından da daha yerindedir. Törenin getirilmiş olması bence olumlu bir gelişme çünkü bunun geldiği dönemlerde hatırlıyorum, sıklıkla töre saikiyle işlenen kadın ölümleri söz konusuydu. Tıpkı işte, kan davası, kan gütmeye saikiyle mücadele etmek gibi yasa koyucunun töreyle mücadele etme iradesinin... İşte, ceza hukuku yalnızca cezalandırmak ve jandarma görevi görmek durumunda değildir, aynı zamanda belirli mesajlar vererek toplumu eğitime işlevi de vardır; bu da toplumu eğitime işlevinin bir parçası. Ben de buradan başka türlü sesleniyorum ve bunun yanına "namus" kavramını da koyarsak daha geniş kapsamlı ve daha sağlıklı bir koruma sağlamış oluruz. Hem "namus" kavramı sınırları, belirlenebilmesi ve ispatı daha kolay bir kavramdır diyorum. Dediğim gibi, o işte "şeref kurtarma saikiyle insan öldürme" haksız tahrikin bir türü olarak görülmekteydi ve bir hafifletici neden sayılıyordu 765 sayılı TCK'de ama o da töre değildi yani töre hafifletici nedendi. Yani bunlar kesişim alanları olan, yer yer örtüşen ancak birbirinden ayrı kavramlar.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Bir şey sorabilir miyim?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Şimdi "namus" kavramının eklenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz, doğru anlamı değil mi?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Doğru, evet, ben bunu başka yerlerde de söyledim, yazdım da.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Şimdi, namusu ortadan kaldıran hiçbir fiil olmayabilir ama eş, partner -her neyse sıfatı- bir kıskançlık psikolojisiyle öyle olduğunu zannedebilir ve o zan üzere bu fiili işlemiş olabilir. Bence bunun da ağırlaştırıcı bir sebep olması gerekiyor çünkü o kendi hislerini kontrol edemediği için bu fiili işlemiş olacak. Katılıyor musunuz bu fikre?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Buna teknik nedenlerle katılmıyorum açıkçası.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Neden?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çünkü bir ağırlaştırıcı neden var zannediyor, var olduğunu zannettiği ağırlaştırıcı neden de somut olayda bulunmuyorsa ve bu hatasında da kusuru yoksa failin, artık o var zannettiği ağırlaştırıcı neden aslen yoksa faile uygulanmaz. Bu, ceza hukukunun genel, temel prensibi.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Kadının itibarını zedelemesi...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Şöyle: Ceza hukukunun temel prensiplerinin dışına çıkmadan da koruyabiliriz. Çünkü bugün burada konuştuğumuz kadına yönelik şiddet konusu çok hassas ve akut bir problem olarak karşımıza çıkar, bunun için prensipleri esnetiriz; yarın başka bir yerde başka hassas bir konu çıkar, onun için prensipleri esnetiriz. O zaman da ceza hukuku artık ceza hukuku olmaktan çıkar.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Peki, ama o zaman mağdurun lekelenmeme hakkı ne olacak? Yani bu saikle eşini, sevgilisini öldürdü...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok affedersiniz, sözünüzü kestim Sayın Vekil.

Onun için de -daha sonra yine önerilerim arasında yer alacaktı- bir kere, eşe ve eski eşe yönelik ölümler ağırlaştırıcı neden olarak getirildi. Yakın bir tarihe kadar eski eş ağırlaştırıcı nedenler arasında yer almıyordu; yine ağırlaştırılmış müebbet hapis... Bununla beraber burada, ceza hukukunda Ceza Kanunu anlamında "eş"ten anladığımız resmî nikâhli eştir. Resmî nikâhı olmayan birliktelikler, gerek imam nikâhli olsun gerek imam nikâhli olmayan fiilî birliktelikler olsun, bu korumanın kapsamına girmiyor. O zaman ne yapmak lazım? Biraz önce Sayın Başkan "Diğer hukuk sistemlerine baktınız mı, incelediniz mi?" dedi. Örneğin hemen İtalya'dan ve İspanyol ceza kanunundan da bakarak şunu getirebiliriz: Partner, yakın partner ilişkisi ve sonlanmış yakın partner ilişkisinden kaynaklanan ölümler de bir ağırlaştırıcı neden hâline getirilebilir. Onun dışında, adamın kıskançlık krizine girerek öldürmesi elbette mağdur açısından aşağılayıcıdır ama bunun gerçek olmadığı yargılama sonucunda ortaya çıkacak, belki işte ölünün yakınları hatırasına hakaret nedeniyle hakkını arayacak.

Aslında ben bunu son cümlem, son sözüm olarak planlamıştım ama tam da burada yine yeri geldi, sunumumun tamamen insicamı değişiyor ama hiç sorun değil benim için; şöyle bir şey de var: Bizde cezaları ve ceza hukukunu sihirli bir değnek görme izlenimi var. Biz zaten toplum olarak da kestirme yolları daha çok seviyoruz yani "Çok uğraşmayalım, çok zaman harcamayalım, çok emek harcamayalım; kestirme çözümler olsun, hemen sonuç alalım." Bu biraz da işte "çocuk toplumu" diyorlar ya, çocuk gibi bir toplum olmamızdan da kaynaklanıyor. Ancak ceza hukuku hiçbir zaman bir sihirli değnek değil hatta ceza hukukunun ve hukukun, insan hakları ve özgürlüklerinin en temel prensiplerinden biri, ceza hukuku aslında bir son çaredir, ceza son çare olmak zorundadır, "ultima ratio"dur; başka şekilde önlenemeyen durumlarda başvurmak gerekir. Yani toplumun tepkisini azaltmak için, sosyal medya yargılamalarında biraz daha iyi bir duruma geçmek için "Cezaları artıralım, asalım, keselim." gibi bir yaklaşım hukuken de doğru değil, sosyolojik olarak da doğru değil çünkü yapılan çalışmalar şunu göstermiştir, bu konuda da 2 temel argümanım var: En önemlilerinden bir tanesi, yapılan çalışmalar şunu göstermiştir ki idam cezasının bulunduğu toplumlarda ve zamanlarda -bu bizim için de geçerli, 765 sayılı Ceza Kanunu'nun olduğu dönemlerde idam cezası da vardı, sonradan kaldırıldı biliyorsunuz- idam cezasının öngörüldüğü ancak sonradan kaldırıldığı toplumlarda suçlarda bir patlama falan yaşanmadı veya bir azalma falan da yaşanmadı.

Diğer söyleyeceğim şey de -birincisi, işte, cezaların ağır olması her zaman caydırıcılık anlamına gelmiyor- ikinci çok önemli argümanım da şu: Bizim ceza hukuku, Ceza Kanunu ve ceza kanunları, TCK dışındaki düzenlemelerimize baktığımızda muadili olabilecek ülkelerdeki düzenlemelerden geride olduğunu değil hatta bilakis özellikle cinsel suçlar bakımından çok daha ağır cezalar getirdiğini görüyoruz. İşte, öldürme bakımından yıllarca eşe karşı öldürme müebbet hapis, bundan önce de idam cezası vardı ama anlamlı bir azalma görmüyoruz, insanlar eşlerini öldürmeye devam ediyorlar.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kendisini de öldürüyor canım. Bugün de bir olay olmuş galiba Afyon'da, kendisini de öldürüyor. O zaman, bizim bunu kadına şiddet kapsamında mı değerlendirmemiz gerekiyor yoksa psikolojik olarak başka bir kavram mı üretmemiz gerekiyor? Yani kadını öldürüyor, sonra kendisi intihar ediyor ve...

ALİYE TİMİŞ ERSEVER (Ankara) - Ama o yeni yeni olan bir durum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet, yeni bir durum. Ne diyeceğiz buna?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bunu yine kadına yönelik şiddet kapsamında değerlendirmemiz gerekiyor çünkü o, artık eşi diyelim veya partneri her kimse ondan beklentilerini karşılamadığı için içine düştüğü buhran nedeniyle kendisini de öldürüyor. Tamam, burada bir psikolojik durum var; bu, inkâr edilemez. Zaten eşini, partnerini öldüren birinin kural olarak sağlıklı bir ruh hâlinde olduğunu söylemek mümkün değil ama orada da hemen bir parantez açıp şunu da eklemek gerekir: Her psikolojik buhran, her psikolojik sıkıntı, her psikolojik deviasyon, kişilerin ceza ehliyetlerini etkileyen bir durum sayılmaz. Psikolojik bir rahatsızlığı dahi olabilir, hastalığı da olabilir, anlık buhran içerisine girmiş de olabilir; bunun her somut olayda ceza ehliyetini etkileyip etkilemediğine bakmak gerekir.

Cezalarla ilgili bunu söyledikten sonra tekrar birkaç slayt öncesine, birkaç cümle öncesine geliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Oraya geçmeden ben bir iki ek yapayım.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Sayın Başkanım...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurunuz.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Hocam, siz araya girince şey oldu... "Cezaları artırmakla istediğimiz sonuçları da almıyoruz" dediniz, ondan sonra bir yere bağlayacaktınız, ben o son hüküm cümlelerinizi yani "İdam cezası kaldırıldı, suçlar duruyor, idam cezasını koyduk..." Sanki bir yere varacaktınız ama yarım kaldı sözünüz gibi aldım ben. Bir yere bağlayacaktınız sanki.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Buraya bağlayacaktım.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Siz sorun "Bunu demek istediniz?" diye, siz sorun buyurun.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - "Cezalar değişti ama sonuç değişmedi..."

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Sonuç değişmedi; bir. Buraya bağlayacaktım.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Sonra "Bugün bir vatandaş eşi ve kendisini öldürmüş." dedik, sonuç cümlesi...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - En büyük ceza işte yani idama mahkûm etse ne, kendisini öldürmüş.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Bitirdiniz mi yoksa bunu bir yere bağlayacak mıydınız?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Aslında, şuraya bağlayacaktım: Bunu, yine failin kadına yönelik algısı ve failin kadına yönelik algısını şekillendiren toplumun kadına yönelik algısına bağlayacaktım. Fail, kadının belirli şekilde davranmasını istiyor; bunu istemeyi de kendine hak görüyor, bunu bulamadığında da onu cezalandırabileceğini, şiddete başvurabileceğini düşünüyor hatta bu olmadığında kendi erkeklik duygusunda bir azalma ya da namus duygusunda bir incinme hissederek buhrana kapılıp -işte bu olayda olduğu gibi- kendisini de öldürüyor. Çocuklarını da öldüren var Sayın Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, bir iki tane itirazım olacak, aslında katkı niteliğinde.

Şimdi, mesela toplumumuzun kestirme yola başvurduğunu söylediniz.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Daha tercih ettiğini söyledim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu, bizim toplumumuza özgü değil. Freud diyor ki: "İnsanlar bilişsel tembellidir." Yani zihinsel olarak kestirme bir yol bulmayı zekâ olarak nitelendiriyor, "Aslında, bu tembelliktir." diyor. Bütün toplumlar için geçerli.

İki: Bu, failin algısı kapsamında değerlendirilebilir bana göre ancak yetmez çünkü etik tartışmalarda biz buna "gerekçeleştirme" diyoruz. Şimdi, bir suç işliyor, kabahat işliyor, gerekçeleştirme; mazeret buluyor, hapse girdiği zaman bile kendisine koruma zırhı oluşturuyor. Aynı koştakiler "Niye geldin?" dediği zaman "Namusumu temizledim." diyerek bir korumaya alıyor kendisini aklınca.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok doğru, çok teşekkürler ekleme için.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Aslında, algısı failin algısı değil, o da böyle olmadığını biliyor ancak gerekçeleştirme...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Mantiğa büründürme gibi oluyor, evet.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir de partnerden söz ettiniz, orada da şu bilgiyi vereyim, Türkiye'de "partner" dediğimiz zaman şöyle bir algı var: Evlilik dışı yaşayan insanlar. Avrupa'da şimdi -yeni mi başladı bilmiyorum- duyuyoruz, partner olarak yaşayanlar bile bunu hükümete bildirmek zorundaymış; enteresan bir durum bu. Bu, belki ceza hukuku açısından başka noktalara getirebilir Avrupa'yı. Yani eskiden -bizim bildiğimiz, duyduğumuz- partner, ikisi birlikte yaşıyordu ve kimseye bir şey söylemeleri gerekmiyordu ama Avrupa'da şimdi galiba miras hukuku açısından da önemli bu, çocuk olursa bildirmek zorunda. "Partner misiniz?" diye soruyorlarmış ev kiralarken sonraki hukuksal boyutlarda. Yani bu bilgileri de vermiş olalım.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Yani sadece ceza hukuku anlamında değil, medeni hukuk anlamında da kural olarak partner ilişkisine hukuken bir sonuç bağlanmıyor; belki bu da değerlendirilebilir.

Yaptığınız ekleme için teşekkür ediyorum, gerçekten de öyle. Kimi zaman mahkemedeki öyküsü ile cezaevine düştükten sonraki öyküsünün de değiştiğini görüyoruz faillerin. Cezaevine düştükten sonra "İşte, namusumu temizledim, hiç de pişman değilim." öyküsünü hem kendine bir zırh yapıyor hem de diğer mahkûmların kendisine olan yaklaşımının da değiştiğini görüyoruz, bu sefer bir saygı gördüğünü görüyoruz.

Tabii -slytlara koymuş muydum hatırlamıyorum ama- toplumun algısı, erkeğin algısı, işte namus algısı kümelerinin keşişim noktalarında bir de şunu görüyoruz: Erkek öldürdüğünde, geride kalan çocuklarına bakılacağını düşünüyor, kendisinin yadigar olmayacağını ve kınanmayacağını hatta övüleceğini düşünüyor hatta bu davranışı sergilemezse aksine bir eksiklik atfedileceğini düşünüyor; bundan da kaçınmak için böyle bir şiddete başvuruyor, başvurması gerektiğini düşünüyor ya da bunu bu şekilde mantığa büründürüyor.

Biraz önce Emine Hocam da değindi, bir şiddet döngüsünü de yine görüyoruz. Kadına yönelik şiddet fiili işleyenlerin daha önceden başka suçlardan, şiddet içeren suçlardan sabıklarının olduğunu sıklıkla görüyoruz. Bu şiddet fiilini gerçekleştirenlerin de çocukluklarında veya gençliklerinde, özellikle çocukluklarında ya şiddete tanık olmak şeklinde ya da bizzat şiddet mağduru olmak şeklinde şiddeti deneyimlediğini ve bu nedenle de böyle bir şiddet döngüsü içerisine girdiğini görüyoruz. Emine Hocanın da söylediği gibi, yapılması gereken, işte, bu şiddet döngüsünü kırmak.

Burada, ataerkil toplum yapısı, geleneksel erkek ve kadın rolleri, kültürel kodlar, şiddet kültürü, namus, töre, kadına yönelik şiddetin temelini teşkil eden, kalbini teşkil eden etkenlere gelmiş olduk. Bence diğer etkenler daha çok buradan filizlenen etkenler olarak karşımıza çıkıyor çünkü bu, kadına yönelik şiddet fiilini gerçekleştiren erkeklerin önemli bir kesimine baktığımızda, başkalarına karşı bu kadar da hemen şiddete başvurmayı seçen bireyler olmadıklarını da görüyoruz. Demek ki kadına karşı kendilerini kontrol etmeleri gerektiği yönünde bir inanca sahip değiller.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O biraz da şöyle oluyor, teröristlerin taktiği de o. Bu, suikastlar döneminde çok konuşuldu Türkiye'de. Mesela, terör, ses getirecek bir eylem yapacağı zaman diyelim ki kamuoyunda tanınmış 5 insana yönelecek, suikast yapacak, birinciye bakıyor, kontrol ediyor, koruması var, ulaşmak zor; ikinciye bakıyor, o da zor; üçüncü zayıf ona yöneliyor. Yani birincide de aynı ses yankıyı yapacak, üçüncüde de. Bu, kadın-erkek şiddet olayında da kadını savunmasız görmesinden kaynaklanıyor olabilir, güçlü gördüğü zaman ona bir şey yapamayacağını görüyor, zayıfa yönelmek yani bu da bir içgüdüsel davranış mıdır acaba? Onu da psikologlardan da dinlememiz gerekir.

RUKİYE TOY (Sivas) - Kadını savunmasız görünüyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii, savunmasız olduğunu görüyor, tabii.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Akran zorbalığında da... Yani biraz içgüdüsel gerçekten de gözüne kestirmek deyimi var ya Türkçede, gözünü kestirdiğini...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O yüzden çok disiplinli bir konu bu bizim araştırdığımız konu, her disiplini dinlememiz gerekiyor.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Evet.

RUKİYE TOY (Sivas) - "Döngü" dediniz ya Hocam, şiddet döngüsü. Şimdi aramızda konuşuyoruz da Müslüm filmi vardı hatırlıyor musunuz, izleyenler bilirler. Babanın davranışlarını oğlu eşine aynı şekilde uyguluyor. Alkolik bir baba, kendisi de biliyorsunuz...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kopyalanmış.

RUKİYE TOY (Sivas) - Kopyalanmış, aynı, benzer davranışlar; ne görüyorsa çocuk küçüklüğünde zihnine onu yerleştiriyor yani gerçekten burada eğitimin ne kadar önemli olduğunu, anne babanın çocuğa verdiği eğitimin ve huzurlu evlerde, mutlu evlerde büyüyen çocukların ne kadar farklı bir davranış sergileyeceğini de görebiliyoruz, hakikaten güzel bir örnek. Bir şiddet döngüsü yani.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok doğru Sayın Vekilim ama her şiddet uygulayan çocukluğunda bir şiddete tanıklık etmiş olabilir ancak her şiddete tanıklık eden şiddet uygulamıyor, bu çok önemli bir konu.

RUKİYE TOY (Sivas) - Tabii, biraz önce hocam söyledi zaten, genelleme ama istisnalar da oluyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet.

Buyurun Hocam.

RUKİYE TOY (Sivas) - Genel düşünce böyle.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Kendini geliştirmek, bu şeyden kurtulmak, geldiği durumdan kurtulmak.

RUKİYE TOY (Sivas) - O zinciri kırmak yani o halkayı kıranlar da var tabii.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bunun başarılması da çok zor gerçekten Sayın Vekilim, çoğunlukla bu döngünün içerisinde debelendiğini görüyoruz insanların. Sadece şiddet bakımından da değil. Yine, Türkçede önemli bir atasözü var: "Çocuk ailenin aynasıdır." denir, gerçekten öyle. Çocuk "Yap." denilene değil gördüğünü yapar, Emine Hocam da söyledi; ailede ne tür bir davranış kalıbına tanıklık ediyorsa o davranışı özümüyor ve bir noktada bu patlak vererek çıkıyor.

Önemli konulardan bir tanesi yine kadına yönelik şiddetle ilgili olarak, cezasızlık algısı. Cezasızlık algısı hem bizim Anayasa Mahkememizin kararlarına konu olmuş hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına konu olmuş, önemli bir problem. Tabii, bu cezasızlık algısını yaratan etmenlerin temelinde de bir toplumsal kadınlık, erkeklik rol algısının bulunduğunu da eklemek gerekebilir. AİHM'in bu konudaki içtihatlarını fazla vaktinizi almadan şöyle toparlayarak, "neler söylüyor" diye kısa kısa belirtmek gerekirse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadında ev içi şiddet mağdurlarının savunmasız durumda bulunan kimseler olduklarını yani kırılabilir kimseler olduklarını -Sayın Başkanın da söylediği gibi- ve devletlerin bunların korunması bakımından aktif ve etkin bir rol oynamak zorunda olduklarını söylüyor. "Kadına yönelik şiddet vakaları özel ihtimam gerektirir." diyor Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de. "Ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet fiillerinin kendine özgü mahiyetleri vardır ve bu mahiyetlere, koşullara ve bu fiillerle uğraşılırken gösterilmesi gereken özel ihtimama uygun davranması gerekir ilgili mercilerin." diyor. "İlgili ülkedeki ev içi şiddet ve bu bağlamda kadınların maruz kaldığı ayrımcılık sorununun boyutlarını da göz önünde bulundururum. O nedenle, 'Bir sefere mahsus bir şeydi, hafif bir şeydi, biz buradan böyle bir öldürmenin geleceğini öngöremedik.' şeklindeki savunmalara da itibar etmem. Yani o toplumda geçerli olan, kadına yönelik şiddet bakımından geçerli olan iklime de bakarım ben, devlet yükümlülüğünü ihlal etmiş mi etmemiş mi." diyor. Çünkü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatları incelendiğinde, özellikle kötü muamele ve öldürme bakımından, özellikle kötü muamele bakımından, şiddetin belli bir dereceye ulaşmasını aradığını görürüz. Kadına yönelik şiddet bakımından Talpis İtalya'ya karşı kararında bu içtihattan ayrıldığını görüyoruz. "İlgili iklime bakarım; ülkedeki, toplumdaki iklime bakarım; kadına yönelik şiddetin ne kadar yaygın olduğuna, toplumsal algının ne olduğuna bakarım." bir.

İkincisi de işte, ilgili mercilere başvurusu ile gerçekleşen fiil arasındaki zamanda... "Diyelim ki bana "Beni dövüyor." diye başvurdu kadın, altı ay sonra da adam geldi bunu öldürdü. Tamam, o altı ay aralığında başka bir şiddete, fiziksel şiddete başvurmamış olsa da kadın bir korku ikliminde yaşamaya mahkûm bırakılmış mı; örneğin, telefonla taciz ederek "Seni bulacağım, mahvedeceğim." şeklinde bir korku ikliminde mi yaşamış, bunu da değerlendiririm." diyor.

En önemlisi de "Kadına yönelik şiddet, cezasızlık algısı ve bununla mücadele bakımından devletin yükümlülüğü yalnızca araştırma, soruşturma faaliyetleriyle sınırlı değildir. Yani soruşturma esnasında kendine başvurulduktan sonra hareketsiz kalmakla sınırlı sayamayız bunu; onun dışında, önleme, koruma ve şiddeti ortadan kaldırma bakımından da üzerine düşenleri yapması gerekir." diyor. "Eğer yetkili mercilerin, kendisine şiddet şikâyetiyle başvuran kadınlar karşısında işlemler yapmakta basit bir

hatayla açıklanamayacak gecikmeler varsa, tekrar tekrar bu şiddete göz yumulması anlamına geliyorsa, şikâyetçiye karşı kadın olması nedeniyle ayrımcı bir bakış açısı yansıtılıyorsa artık burada ayrımcı muamele de söz konusudur. İşte, bu şikâyetin, şiddetin ciddiyetini hafife alma söz konusuysa, bir hoşgörû âdeta içerisindeyse artık bu da bir ayrımcı kayıtsızlıktır ve cezasızlık algısına neden olur." deniyor.

Tabii, bizim ülkemiz açısından cezasızlık algısını besleyen iki etmen daha var -yansıya koymadım- bunlardan bir tanesi, kamuoyunun da çok tepkisini çeken, sonradan yasal değişiklikle yapılan iyi hâl indirimi. İşte, mahkeme salonuna gelmiş olması, bir "takım elbise, kravat" indirimi diye de toplumda...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O kalktı.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Kalktı.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Evet, kalktı.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Değişiklik yapıldı, söyledim, değiştirilmiş bulunan. Tabii, bu bir kötü...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Değiştirilmekten kastınız ne Hocam? Yani başka bir şey mi getirdiler onun yerine?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Gereçeli olması gerekir, sadece basmakalıp şekilde olmakla yetinilemez.

Şimdi kanun yanımda yok ama "Sadece belirli, basmakalıp gereçelerle iyi hâl indirimi uygulanamaz, gereçelendirmesi gerekir hâkimin." dendi. Bazen yasa koyucu bunu yapmak zorunda bırakılıyor kötü uygulamalar nedeniyle. Aslında bunu söylemesine bile gerek yoktu, zaten mahkeme kararlarının gereçeli olması temel kural bir. Bu iyi hâl indirimi de yani "Takım elbise giydiyse iyi hâlidir, buradan indirim yap." anlamına zaten gelmiyordu; mahkemelerin biraz normu böyle yorumlanmasından kaynaklanıyordu. Malumun ilamı şeklinde yasa koyucu inisiyatif aldı, bu konudaki tepkileri dikkate aldı ve yasanın uygulanışına bir açıklık getirdi.

İkinci problem de sık sık af beklentisinin olması. Cezaevinde mahkûmlarla görüşmeye gidildiğinde -hocam da belki beni doğrulayabilir- mahkûmların dışarıdan gelenlere, işte, hukukçu filansa özellikle "Af ne zaman çıkacak? Af ne zaman çıkacak?" diye belki avukatlarına filan da soruyor olabilir.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Askerde de erken terhis duygusu var.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başka suçları da soruyorlar Hocam yani.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Şunu demek istiyorum Sayın Vekilim... Yani "Nasıl olsa işlerim, çıkarım..."

Doğru, başka suçlar için de söz konusu çünkü genel af; özel af yok. "Yatar çıkarım..."

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Evet, hepsi için bize de dünya kadar soru var.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - En çok kadın katilleri affediliyor.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - "Üç beş sene yatar çıkarım." bakış açısı.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, toplumsal bir paradoks yok mu Hocam? Şöyle, demin dediniz ki: "İdam cezası kalktığı zaman da var olduğu zaman da sonuç değişmiyor." Yani bir ceza var, en ağır ceza var ama öbür taraftan bir cezasızlık algısından söz ediliyor, çelişmiyor mu bu? Yani cezasızlık değil ki. En ağır ceza varken de değişmiyorsa, cinayet işleniyorsa yani toplumsal olarak mı buna bakmalıyız biz? Hukuki boyutu ayrı tabii, yasalar ne diyorsa o olacak.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Cezaların en çok artırıldığı dönemdeyiz, böyle beklentiye girmeleri garip değil mi?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok haklısınız Sayın Vekilim, hemen bir açıklama getireyim.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Hocam, ben de bir soru sorayım, onunla ilişkilendirirsiniz.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Tabii, buyurun, elbette.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Şimdi, bu cezada indirim, takdir indirim konusu...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şu sorunun cevabını alsak da sonra ceza indirimine baksak, aynı konu mu?

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Ya, birbiriyle ilintilidir muhtemelen, bir açıklığa kavuşsun diye söylüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Şimdi, ceza usulünde şöyle, malumunuz -şeyse düzeltebilirsiniz- sanık hâkimin karşısına geçtiğinde eğer temel cezadan uzaklaşıyorsa veyahut da indirim sebeplerini uygulamıyorsa bunu gereçelendirmesi gerekiyor "Diğer vatandaşlara niye böyle yaptın da buna bu şekilde uyguladın?" şeklinde ama eğer indirim sebeplerini uyguluyorsa, Ceza Kanunu'nun, usulün gerektirdiği, işte, takdir hakkını, kanuni hakları kullanıyorsa da herhangi bir gereçelendirmesi gerekmiyor. Ama bu, uygulamada sanki herkese uygulanması gerekiyormuş gibi böyle bir şey ortaya koydu. Aslında, yargılama sırasında gerçekten, sanığın kişiliğinin... Siz bir şey söylediniz Hocam yani sadece yüksek cezaların verilmesiyle de bu mücadele verilmiyor; aynı zamanda bunun caydırıcı olması, bundan kendisine bir ders çıkarması, topluma örnek olması noktasında da... Fakat bu toptan kaldırıldı ve şu anda, özellikle şu anda uzun süredir konuşmasını da yaptığımız suçlarda indirim sebebi artık yok. Yani herhâlde bu ayrımı yaptık. Bundan sonra, aslında bu ayrım olmasa da mahkemelerin somut olarak "Ben indirim sebebinin uygularsam bu sanığa faydası olacak mı olmayacak mı?" diye tartışması gerekirdi kararında ama eğer temel cezadan uzaklaşıyorsa bu tartışmayı yapıyordu, "Ben niçin bunu faydalandırmadım?" Ama takdiri, bir de yasal indirimden faydalanıyorsa hiç o konuya girmiyordu, bu da herhâlde uygulamada bir karışıklığa neden oluyordu diye ben tecrübeden biliyorum.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Teşekkür ederim Sayın Vekilim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Siz hukukçulara bir şey ekleyeyim, avukat kökenli olunca, Sayın Alkayış, öyle oluyor. Şimdi, mesela, kadına şiddet örgütlü bir suç mudur? Eğer örgütlü suç değilse "Aniden adam sinirlendi, sabretti, işte, birikti, birikti, patladı." böyle mi oluyor? Örgütlü suç olursa plan yapar. "Ben bunu yaparsam ne kadar ceza alacağım?" Şimdi, örgütlü değilse bu planı nasıl yapsın adam? Yani eskiden, hani "Kravat takarım, ceza iner." Şimdi, "Af çıkar." Yani kadına şiddet uygulayan insanın, failin psikolojisine baktığımız zaman, bunları planlayarak mı yapmış olabiliyor? Yani kadına şiddet taammüden olan, planlanan, örgütlü, hesaplı kitaplı bir iş mi, aniden patlayan bir şey mi?

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Her vakada, hepsinde değişiyor.

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Her tipi var bence.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Hepsinde değişiyor tabii.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Mesela, geçmişte, internete bakıp "Kişiyi nasıl öldürürsem daha az ceza alırım?" diyen vakalar var.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Başkanım, temel yaklaşım şöyle...

ADALET KAYA (Diyarbakır) - O zaman ben de konuşayım.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Adalet Hanım, özür dilerim.

Yani temel yaklaşım şöyle: Her dosyanın kendisine ilişkin özellikleri var, hiçbir dosya diğer dosyayla aynı olmaz yani hepsinin...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O zaman nasıl genelleme yapacağız ki?

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Hâkim, işte, onu, delilleri topluyor.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Delilleri hâkim toplamıyor, savcı topluyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hayır, hayır, siz, tabii... Uygulamada o ayrı.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Genelleme yapamıyoruz zaten.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Biz genel açıdan bakıyoruz.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Hepsini tek tek incelemesi gerekiyor yani her olayın kendisine göre saikleri var, gerekçeleri var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama biz toplumsal çözüm peşindeyiz yani tek tek suç işleyenlere verilecek ceza ayrı; o, hukukun işi. Ama biz toplumsal bakıyoruz meseleye.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Cezalarda kesinlikle indirim mindirim yapılmadan yani birini öldürmüşse...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kendisini de öldürüyor adam.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - O, şimdi, bu onun yeni versiyonu.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hayır, bir de az önce hocalarımız dedi, galiba siz dediniz Sayın Ergün; "Gizli işleniyor suçlar, odada kapalı."

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Dört duvar arasında.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yok, artık değişti, bakın, anlık değişiyor. Sokakta diyor ki... Beyoğlu'nda, kamera var tepesinde, orada suç işliyor. Yani acayip, hatta videoya çekiyor, onu yayınlıyor eğer yakalanmadıysa yani bizim bunu psikolojik olarak da irdelitemiz gerekiyor arkadaşlar. Yani davet edeceğimiz diğer bilim disiplinlerinden de dinlememiz lazım. Bunu niye yapıyor? Yani cinayeti bir şova dönüştürüyor adam, bu da ayrı bir hastalık herhâlde.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Çünkü görünürlük hastalığı...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - İşte, var olmaya çalışıyor.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Çağımızın en önemli dürtüsüyle hareket ediyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet, başkasını yok ederek kendisini var etmeye çalışıyor; enteresan bir durum bu.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Kılıçlı öldüren adamın...

ASUMAN ERDOĞAN (Ankara) - Başak Cengiz cinayeti.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Ben cevap vereyim mi hepsine birden?

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Sondan başlayarak gideyim bu hafifletici neden, temel neden ve gerekçe konusunda. Bu uygulama yanlış bir uygulama Sayın Vekilim. Hâkimlerin bütün kararları, her yöndeki kararları gerekçeli ve tam gerekçeli olmak zorunda. Yasa metninin tekrarı niteliğindeki basmakalıp sözlerle "İyi hâlliydi, indirdim. Şu maddedeki indirimi uyguladım." şeklindeki gerekçe sözde gerekçedir, gerçekten gerekçeli olmak anlamına gelmez. Yalnızca ağırlaştırıcı nedenler uygulanırken değil hafifletici nedenler uygulanırken de gerekçeli olmak zorundadır çünkü bu mahkeme kararlarının da hem kararın konusu olan fail bakımından hem de -Türk milleti adına verildiğine göre mahkeme kararları- toplum bakımından bir anlamı ve değeri var. Toplum olarak bizim de bilmemiz lazım kime hangi durumda indirim uygulanır, kime hangi durumda ağırlaştırıcı neden uygulanır. İlgili yasal yollara da kanuni yollara da buna göre başvurmak gerekir. O uygulama yanlış bir uygulama. Sadece bu konuda değil her konuda var yani gerekçesiz karar... Belki iş yükünden kaynaklanıyor da olabilir. Genel olarak gerekçesiz, basmakalıp, kanun maddesini tekrar eden şekilde sözde gerekçelerle karar verme alışkanlığı var, yanlış uygulama o.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocalarımız, tabii, çok tez savunması yönettikleri için, tez yönettikleri için her şeyi gerekçeli, açık istiyor.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Sanki tek bir dosyası varmışçasına. Hani o kadar olmasa da aşağı yukarı bir fikrimizin olmasını istiyorum.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Aynen, aynı düşünüyoruz.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Sayın Başkanın sorusuna gelecek olursak; "Burada bir çelişki var mı, yok mu?" dediniz. Kısmen var gibi görünebilir ama aslında yok.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Cezasızlık algısı konusunda.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Cezasızlık algısı; cezalar ağırken de aynı, hafifken de aynı. Ben buna, ünlü aydınlanmacı İtalyan düşünürü Beccaria'yla cevap vermek isterim. Zaten hukukun genel mantığı da bu, çalışmalar da bunu gösterir ve sosyal yaşamda bireysel yaşantılar da şunu gösterir ki kişi hafif de olsa bir cezaya, bir ızdıraba maruz kalacağını bilirse bundan kaçınır. Yani fail, hafif hapis cezası, ağır hapis cezası -illa idam olmak zorunda değil- yasanın öngördüğü cezayı öngördüğü şekliyle başından sonuna kadar çekeceğini bilirse bunun bir caydırıcılığı olabilir. Ama "Ben öldürürüm, nasıl olsa beni hoş görürler, indirimden yararlanırım; nasıl olsa sıklıkla af çıkıyor, ondan yararlanırım." gibi bir umut taşıyorsa, bir bakış açısı taşıyorsa potansiyel failer, o zaman, idam cezası da olsa, olmasa da caydırıcı olmuyor. Çelişki teşkil eden kısım şu olabilir ancak, kimi failer bakımından -işte, bazı çalışmalar, görüşmeler net bir biçimde gösteriyor- bazı failer bakımından en ufak bir pişmanlık

ve cezadan en ufak bir korku görmüyoruz. "Ben namusumu temizledim, yine olsa yine yaparım." diyor ve idam cezası öngörseniz de buna -tırnak içerisinde- gönülden inanmış bir faili artık cezayla korkutmanız mümkün olmuyor. O zaman, bu failin...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bir de biz...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok affedersiniz... Son cümle.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Buyurun.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - O zaman, bu failin bu bakış açısı neye dayanıyor, onu iyi anlamak ve onu kırmak... O da yine kadına yönelik bakışına dayanıyor yani "Benden ayrılmak istemişti." ya da şununla da sıklıkla karşılaşılıyor: "Çalışmak istemişti, öldürdüm, namusumu temizledim. Yine olsa yine yaparım." diyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bu "cezasızlık algısı" kavramı, medyanın ürettiği bir kavram mı yoksa hukuksal bir şey mi? Galiba eksik tanımlama var çünkü...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin özellikle...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yani Avrupa olunca... Avrupa'da çok hatalar oluyor.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Çok katılıyorum size.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Şimdi, Avrupa bizim için hem dikkat etmemiz, incelememiz gereken bir şey ama Avrupa'nın bilgisine, yaptıklarına tabi olup tebaası gibi olmamız gerekiyor. Şimdi, cezasızlık algısı tam olarak ne demek? "Ben bir suç işlerim, ceza almam." demek.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - "Başıma bir şey gelmez..."

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - Ya da gerekli cezayı almazsınız.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ha, gerekli cezayı almamanın ayrı bir kavramla ifade edilmesi gerekir. "Cezasızlık" demek "sıfır ceza" anlamına geliyor, yanlış bir kavram üretmiş Avrupa. Biz bunu burada düzeltebiliriz, akademi dünyasında düzeltebiliriz, yeni bir kavram üretebiliriz; oturalım, birlikte konuşalım ya Komisyon olarak ya akademilerde. Cezasızlık ne demek? "Ben bunu kırarım, ceza yok." Böyle bir şey yok.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Kanunen var ama uygulamadan karşılık yok, ben öyle anlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Yok. Kişinin, failin algısında da bir ceza var; "cezasızlık" algısı yok.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Ama "Nasıl olsa uygulanmaz..."

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - "Af çıkar." demek, "Ben ceza alırım, on sene yatarım, çıkarım." demek cezasızlık değil ki. Az ceza almak, ayrı bir şey o.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Ya da ilgili mercilere başvurulduğunda o mercilerin hareketsiz kalması, faile yönelik hoşgörü...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama bir ceza çekiyor yani hiçbir katil...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Mağdura yönelik küçümseyici tutumları da bunun içinde inceleniyor.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - İyi hâl indirimi...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - O da yok şimdi.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - "Cezasızlık" olarak geçiyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - İşte, yanlış söylenmiş, biz de o yanlışını tekrar ediyoruz.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Sayın Başkan, ben söz alabilir miyim acaba? Herkes söz almadan konuşuyor.

ALİYE TİMİSİ ERSEVER (Ankara) - "6284 uygulanmalı." diye biz bas bas bağırdık meydanlarda. İşte, bunlar rahatlatıldı, indirildi; bilmem ne oldu, indirildi.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Siz uzun süredir söz istiyordunuz.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Evet.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bu arada çok özür dileyerek hemen bu noktada, sizin sözünüzü desteklemek adına benim de teknik görüşüm böyle, son kitabımda yazdım da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadını ve sözleşmesini incelerken de dikkatli olmak gerekir -özellikle içtihadı- çünkü o bir konsensüs sağlamayı amaçlayan bir metin ve uygulamadır. Bizim hukuk sistemimizde, kanunlarımızda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden daha yüksek standartlar vardır, o standardı düşüren içtihatlarla dayanarak yanlışlıklara ve teknik hatalara düşmemek gerekir diye düşünüyorum. O nedenle, ben de AİHM kararlarını çalışmayı çok sevmekle beraber ihtiyatlı yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii, Adalet Kaya Vekilimiz burada olunca, adı da Adalet olunca...

Buyurun.

ADALET KAYA (Diyarbakır) - Hem fikrimi söyleyip hem de sorumu sorup aslında arkadaşlarıma bırakmak istiyorum.

Ben çok teşekkür ederim, sunumunuzu çok beğendim -hem sorunların tespit edilmesi açısından- çünkü bütün sorun alanlarını aslında tek tek altını çizerek anlattınız ve en son cezasızlık algısı neden oluştu erkeklerde meselesinde biraz eksik kaldığını düşünüyorum. Çünkü aslında az önce girdiniz, belki biz sizi kestik, bilemiyorum. Şimdi, şiddetin bir öyküsü oluyor, yapmış olduğunuz görüşmelerde mutlaka fark etmişsinizdir, kadınlar için o döngüsellik içerisinden kırıp çıkmak çok zor ve ne yazık ki öldürülmeye sonuçlanıyor pek çok şiddet hikâyesi. Fiziksel olarak şiddete maruz kalmış, yaşamını kaybetmiş veya yaralanmayla sonuçlanmış dosyaları incelemiştiniz veya o faillerle görüşmüşsünüz ama aslında baktığımız zaman her biri bir yandan da psikolojik, ekonomik, cinsel ve diğer şiddet türlerini içeriyor değil mi? Yani o iç içe geçme hâli var, bir de sürekliliği var yani orada da bitmiyor, ne yazık ki devam ediyor ve farklı hayatlara da etki ediyor. Bu da bize şeyi gösteriyor, diğer yandan, her bir hikâyeye baktığımız zaman o şiddetin aslında planlayarak, tasarlanarak fail tarafından... Hani bir hikâyesi var ve en sonunda öldürülmeye gidiyor. Yani bütün bunların hepsini politik olarak ifade ediyoruz, işte bu nedenle, tam da sizin ifade ettiğiniz gibi yani bir algı var. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden, ataerkil kodlardan veya inanç sisteminden veya başka diğer düşünce yapısından kaynaklı failerin hepsi kadının kendisine ait bir eşya olduğunu ya da bir şey olduğunu düşünüyorlar ve bunu sistematik bir şekilde planlayarak, tasarlayarak işliyorlar. Hani, bunun sonucunda yani ben şuraya getirmek istiyorum... Bunların hepsini aslında siz bize anlattınız, üzerinden geçtim. Yani, evet, yasalar var ve aslında oldukça da yeterli yasalarımız var ama ne yazık ki hâlâ bir

cezasızlık pratiği ve cezasızlık algısı var. Tam da bu nedenle, bütün o yasa yapıcılarından yasayı uygulayıcılara kadar aslında orada tam da belirttiğiniz gibi, bu zihniyetin inşası veya sürekliliği devam ettiği için bu algı devam etmiyor mu? Yani mesela infaz sistemine güveniyor, diyor ki: "Üç beş yıl yatarım çıkarım, nasılsa bir şey olmaz bana." Bu bile zaten aslında yargıyı da kendisi gibi konumlandığını gösteriyor çünkü zaten görüyoruz ki pek çok davada... Mesela, töre cinayetleriyle ilgili olarak da ben o nedenle araya girdim. Yani, evet, ağırlaştırılmış müebbet denen bir durum var, yasanın içerisinde var ama uygulamada yok yani önleyici ve koruyucu tedbirler açısından da öyle; 6284 sayılı Yasa var ama uygulamada ne yazık ki yeterince çalışmıyor, mekanizmalar işler hâlde değil, ceza yasaları da öyle. Yani, bütün bunların hepsi aslında bize bir zihniyeti işaret ediyor. Dolayısıyla, bizim mücadele etmemiz gereken bu zihniyet ve tabii ki nasıl bir eğitim sistemi olması gerektiği bütün bunların karşısında yani konuşmamız gereken bu, psikolojik sorunlar... Elbette başka disiplinlerin, sosyal psikolojinin çok büyük bir önemi var burada ama asıl mesele, biz bu zihniyet değişimini nasıl gerçekleştireceğiz? Bu, aileyi güçlendirmekle olmaz. Yani gerçekten eşitlik meselesi, demokrasi meselesi, aile içerisinde kadın ve erkeğin eşit olması ve çocuğun haklarının olduğunu kabul etme kültürünü, demokrasi kültürünü yaygınlaştırmamız gerekiyor.

Ben böyle bir katkı sunmuş olayım. Ben bir de son olarak cezasızlığı değiştirmekle ilgili sizin... Nasıl bir eğitim sistemiyile ve toplumu nasıl değiştirip dönüştürerek bunu gerçekleştirebiliriz? Yani faillerdeki, yargıdaki kolluktaki ve diğer bütün o hiç çalışmayan mekanizmalardaki algıyı...

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Teşekkürler.

Buyurun.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Benzer bir şey söylemeyeceğim de aynı konudan bahsedeceğim.

Cezasızlık algısı bence çok mühim bir konu kadına şiddetle ve her türlü şiddetle mücadelede. Belki kavramsal olarak Sayın Başkanımızın dediği gibi, hani biraz daha geliştirilebilir kavram ya da terminolojik olarak. Ben hukukçu değilim ama cezasızlık algısından dolayı kamuda vicdanı zaman zaman yaralanan bir vatandaş olarak konuşacağım şimdi. Ben kanun açığından ziyade ya İnfaz Kanunu'muzdan kaynaklanan bazı şeylerin istismar edilmesi ya da başka yani kanunun yeterince uygulanmaması... Bakıyoruz, 6284 mükemmel bir Kanun hatta benim üzerinde çok çalıştığım başka bir kanun örneği Tütünle Mücadele Kanunu'muz bence mükemmel bir Kanun. Dünyadaki bütün örnekleri incelemiş biri olarak söylüyorum, en kapsamlı bizim kanunumuz. Yani bazen odasında sigara içiyor yasak olmasına rağmen, şu anda Mecliste, koridorda, bunun cezası var fakat olguya dönüşmüyor o ceza. Bence bu cezasızlık algısı üzerinde bu Komisyon çalışmalı Sayın Başkanım, bu çok mühim bir mesele. Yani kanun, evet, geliştirilir, bir de kanunun uygulanması var, uygulanması süreçlerinde de yine insan kaynağı... Çünkü hâkim, savcı, polis ya da ilk acilde müdahale eden hemşirenin bile kadına şiddet konusunda öyle eğitilmiş ve toplumsal bilinçaltının bu konuda o kadar refleksinin sağlam olması lazım ki bu algı kırılsın. Bir şekilde... Yani ben şaşırıyorum, ben bazen hâkimleri savcılarını... Yani şöyle bir söz de var, burada geçti, mesela dendi ki: "Kötü kanun yoktur ama iyi olmayan hâkim vardır." Ben buna inanıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ben söylemişim.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Siz söylemişsiniz.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tam şöyle söyleyelim: "Kötü kanun yoktur, iyi hâkim vardır."

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Hah, iyi hâkim vardır, aynen. Yani bizim kanun açığımızdan ziyade, bence insan kaynağında takıldığımız şeyler var. Bu Komisyon olarak bunu aşmaya nasıl şey yapabiliriz? Mesela şunu da açık söyleyeyim: Allah'tan Sayın Bakanımız müdahale etti, Sayın Bakanlığımız itiraz etti. Mesela, Narin cinayetinde o küçük yavruyu alıp çuvala sokup gidip bir suda gizlemenin cezası kesinlikle bir sene olmamalı yani benim hukukçu olmama gerek yok bunun için.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Dört yıldır.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Evet ama İnfaz Kanunu'na göre bir sene sonra aramızda o yani. Bütün hücrelerimle isyan ediyorum ben buna. Yani burada ya kanunda ya infazda ya insan kaynağında aksayan bir şey var. Bence bunu kesinlikle bu Komisyon çalışmalı ve cezasızlık algısının belki siz değerli akademisyenler tarafından irdelenip çalışılması da bence çok önemli.

Bu konuda ben teşekkürlerimi sunarak böyle bir katkı sunmak istedim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Çok teşekkürler Sayın Durgut.

Bu algı doğru bir algı mı yoksa medyanın yarattığı bir algı mı? Şimdi bir örnek vereyim buradaki toplantılardan. Şöyle: Şimdi, mesela bakanlarımızı dinledik, RTÜK Başkanımızı dinledik, hepsi bu algıdan yakındıklarını ifade ettiler: "Ya, böyle bir şey yok." Millî Eğitim Bakanımız dedi ya: "Bu soruyu soruyorsunuz ama böyle bir şey yok." Şimdi, ben de dedim ki: Madem böyle sıkıntılar var, her bakanlıkta dezenformasyonla mücadele birimi kurulsun mesela. Medyadan takip ediyoruz bu Komisyondan çıkan haberleri, bir tanesi şöyle yazmış: "Hulki Cevizoğlu sansürün genişletilmesini istedi." Yani aslında Türkçesi şu: Biz yalan söylemeye devam edelim, kimse cevap vermesin demek o. Yani diyoruz ki: Yalan bir haber varsa onu açıklayacak birim kurulsun. Basın büroları gerekli etkiyi yapamıyor, dezenformasyonla mücadeleyi herkes kursun. Bizim Komisyonda bile olabilir. Biz kendimiz burada cevap verme hakkına sahibiz, herkes konuşuyor, eşit, o ayrı ama medya bunu yazdı diye... Eski bir medyacı olarak, kırk üç yıl medyanın içindeydik... Yani medyanın etkisinde kalarak mı konuşacağız, ki biz kendimizi bundan kurtarıp çözüm bulmaya çalışıyoruz. Toplumdaki cezasızlık algısı da aslında olmayan, namevcut bir şey ama toplum bu algıyı haberleriyle, programlarıyla yaratıyor ve biz var mı zannediyoruz olmayanı?

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - İkisi de bence vakıa. Çünkü... Mesela Narin cinayetinden örnek verelim. Narin cinayetinde devletin bütün kurum ve mekanizmalarıyla -Cumhurbaşkanından tutun mevcut bakanlara, bütün milletvekillerine kadar- mesele çok yakından takip edilmesine rağmen sanki bu bir sosyal medya başarısıymış, sanki sosyal medya şey yapmasa bu ülkedeki Hükümetin, insanların bu cinayetten bir sıkıntısı yokmuş gibi bir algı işleniyor. Medyanın böyle korkunç bir tezviratı, dezenformasyonu var.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Medya niye istiyor ona da bakacağız, toplumsal bir mesele medya meselesi. Şimdi, televizyoncuymuz diyelim, reyting yapmaya çalışıyor. Reyting ne demek? Kitleler beni seyretsin demek. Kitle medyayı besliyor, medya kitlenin istediğini veriyor. Biz bunu yıllarca tartıştık. İyi bir örnek olursa medyada, kötünden uzaklaşır, iyiye gelir; öyle değil. Hani, Graham Yasası gibi "Kötü para iyi parayı kovar." deniyor ya. Kötü program iyi programı kovuyor, kötü programı kitleler istiyor galiba. Mesela, kitlelerde bir şiddet dürtüsü var, şiddeti seyrediyor, şiddet istiyor. Herhangi bir yeni televizyon dizisini düşünelim, içinde şiddet yoksa reyting yapmıyor. Yeşilçam filmlerine bakalım, filmin içinde mutlaka bir kötü karakter olacak ki o izletiyor. Yani bizim sosyal, psikolojik açıdan buna bakmamız gerekiyor. Herkes iyi, herkes çok mutlu, seyretmiyor o filmi.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Ama bu cezasızlık algısını medyanın manipüle ettiğine çok katılıyorum. Hatta bunu bence hükümeti yıpratma politikası olarak da yaptıklarını düşünüyorum.

Medyanın mesela Narin cinayetinde aslında belki hukuki sürecin sağlıklı gelişmesini de engellediğini düşünüyorum, birçok yalan şey de çıktı. Aslında belki de böyle hukukun tamamen kanıta dayalı ve objektif bakarak meseleyi değerlendirmesinin önüne geçti çünkü korkunç bir dezenformasyon o zaman da oldu, bazen olmamış suçlar da, yapılmamış şeyler de anlatıldı mesela. Ben onlara baktım, birçoğu yalan. Medyanın bu tezviratına da neşter vurmamız lazım. Fakat cezasızlık algısını vakalar da besliyor. Televizyonda bir adam çıkıyor, 3 eşini öldürmüş ve evlilik programına çıkıyor. Şimdi, ben burada vatandaşım, bu benim cezasızlık algımı... Elbette ki somut vaka yani. Bence şu da yanlış: Memlekette hiçbir şey yolunda... Yani kadına şiddet konusunda her şey yolunda, medya bu algıyı güçlendiriyor da bence gerçek değil. Fakat böyle korkunç bir şey varmış ve herkes aslında kadına şiddeti destekliyormuş, hiçbir bakanlık çalışmıyormuş algısını tezviratla medyanın körüklemesi de şey. İkinin de kadına şiddetle mücadelede korkunç zarar veren iki vakia olacağını düşünüyorum. Çünkü kadına şiddetle mücadele etmeyen kurumlar falan algısı... Yani açık söyleyeyim, mesela ben AK PARTİ Milletvekiliyim ya, ben Narin'in şeyini sanki... Yani bunu işliyor medya açıkçası.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Cinayeti siz işlemişsiniz gibi.

MÜŞERREF PERVİN TUBA DURGUT (İstanbul) - Hah, "Sen işledin." diyor. Yani ben gece uyuyamıyorum üzüntümden, kahırdan "Sen işledin." diyor. Bu ne kadar korkunçsa... Ama işte onu da dört sene alıp, İnfaz Yasası'na göre bir seneye çıkıp... Yine bakanlık da müdahale ediyor. İkinin de hastalıklı bir durum olduğunu düşünüyorum. Bu ceza... Aslında işte Hükümet ya da devlet organlarının hiç bu işe dokunmadığı yalanı propagandasının yapılmasının da kadına şiddeti körüklediğini düşünüyorum çünkü failere cesaret veriyor. Aslında medyada bir taraftan güya -siz dediniz ya- gösterişçi duyarlılık da işte böyle şeylere neden olabiliyor. Aslında kadına şiddeti bu şekilde maalesef körüklüyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Duyarsızlaştırıyor, evet.

Buyurun.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Sunum için de teşekkür ediyorum.

Sayın Hocam, terim tam otursun diye yani kavramlar yerine otursun diye, şimdi tabii cezasızlık algısı...

Cezasızlık algısını biz şöyle anlıyoruz. Bir kişi hakkında temel ilke, bir kişi hakkında yetkili mahkemeler tarafından verilmiş -onu denetleyen kurumlar tarafından da, Yargıtay gibi- onaylanmış bir hüküm olana kadar herkes masumdur temel ilkesi var. Şimdi, mesela, basına şöyle yansıyor: Biri gidiyor bir suç işliyor -özellikle bizim şu an Komisyonumuzla ilgili- eşine, bir kadına şiddet uyguluyor ve basında şöyle çıkıyor: "Hakkında bu kadar dosyası var ama buna rağmen nasıl elini kolunu sallayarak geziyor?"

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Komisyonumuzla ilgili değil de Komisyonumuzun araştırma konularıyla ilgili.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Evet, araştırdığı konuyla ilgili, fiille ilgili.

Şimdi, yani adamın belki 10 tane soruşturması var ama daha evvelki hiçbir hâline dönmemiş. Adalet Bakanımız geldiğinde buna ilişkin de bundan sonra hâkimler ya da olayı soruşturan savcılar diğer soruşturma dosyalarını da görecektir şeklinde bir hazırlık da var. Buradan hareketle şu söyleniyor: Yani "Ben eşime, kadına oranı ne olursa olsun şiddet uygularsam nasıl olsa başıma bir şey gelmez, cezadan yırtarım." diye... Toplumda böyle bir algı olduğu söyleniyor, Anadolu'da böyle algılanıyor. Ama sizin sunumunuzda AİHM kararından bahsediyorsunuz. AİHM kararında devletin yapması gerekirken yapmadığı ödevlerden, yapmadığı işlerden, tutumlardan bahsediliyor. Bilmiyorum yani cezasızlık algısı akademik olarak devletin almadığı tutum mu demek yoksa tam bizim anladığımız, basın yayında da konuşulan, bizim Genel Kurulda da konuştuğumuz... Çünkü sizin örnek aldığınız metin, daha çok bildiğimiz anlamda, devlet bu tedbirleri almamış, bu tedbirleri almadığı için de bu şiddet engellenememiş şeyi. Ama bir olgu var, algı olgunun önüne geçmiş. Aslında bir ceza var, bir yaptırım var, bir müeyyide var, bununla bir mücadele var ama vatandaş bunu böyle görmüyor. Biz daha çok toplumla ilgili olarak görüyoruz yani kamuyla ilgili görmüyoruz. O yüzden bu cezasızlık algısı yani bir tercüme midir yoksa akademik bir terim midir, onun yerine oturması lazım.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Cezasızlık algısı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadından bir tercüme, Türk literatüründe de artık benimsenen bir tercüme. Bu konu sadece ceza hukukçularının değil, kadına yönelik şiddete ilişkin çalışan hukukçuların benimsediği bir tercüme fakat bu terminolojinin yerinde olup olmaması bence de tartışılabilir, tartışmaya açılabılır. Ben tartışmaya açmayı hiç düşünmemiştim. Fakat bu cezasızlık algısı içtihadına baktığımızda -tabii, ben, buraya uzun uzun, sizlerin vaktini çok fazla almamak için detaylı yazmadım, buna ilişkin detaylı çalışmalarım da var- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin cezasızlık algısına vurgu yaptığı içtihatlarına baktığımızda bunun da bir gelişim içerisinde olduğunu görüyoruz. Zaten AİHM içtihadı hep öyledir ya, bir yerden başlar sonra kendi içtihadına atıf vererek onu geliştirir ve bir noktaya getirir. Başlarda özellikle soruşturma ve kovuşturma mercilerinin hareketsizliği ve isteksizliğini ifade eden bir terminoloji olarak ortaya çıkmıştır cezasızlık algısı ve o nedenle cezasızlık algısı olarak ifade edilmiştir. Fakat içtihat geliştikçe, bu konudaki anlayış geliştikçe bunun yalnızca... Hatta yakın bir zamana kadar bizim ülkemizdeki hukukçular arasında da yalnızca sanki -hâlâ da bunu düşünenler, savunanlar da var- soruşturma ve kovuşturma aşamasına özgü yükümlülükleri kapsayan ve bunların göz ardı edilmesini ifade eden bir terminoloji gibi anlaşıldı. Bir süre sonra bir gelişim süreci içerisinde ve bu gelişim sürecinde -az önce yaptığım sunuma yazmadım ama- Talpis İtalya'ya Karşı Kararı'nda (Talpis v. İtalya) son noktasına ulaştırdı Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesi ve diyor ki: "Yalnızca soruşturma, kovuşturma aşamasındaki göz ardı etmeler, kayıtsızlıklar, ihmallerle yetinmem. Bu kayıtsızlıkların, ihmallerin kasıtlı olmasına da bakmam, kasıtlı olmasını aramam, taksirli de olabilir. Onun dışında, önleme, mücadele etme ve ortadan kaldırmaya yönelik diğer tedbirleri almasını da beklerim." Genişletici bir biçimde anladığını görüyoruz. Artık bu cezasızlık algısı bu kısmını kapsamıyor. O serzenişinize katılıyorum.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Hocam, çok doğru. Algı neden kullanılmış?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Algı, olgulara dayandığı için, hatta ünlü bir filozof -kimdi, şimdi hatırlayamadım- "Yeryüzünde olgular yoktur, algılar vardır." der ama buradaki algı bazı olgulara dayalı olarak ortaya çıkmış. Tabii, AİHM'in içtihadı sadece Türkiye... Bu arada en önemli kararlarından biri, bu konudaki anahtar kararlarından biri Türkiye aleyhindedir ama bu cezasızlık algısı, kadına yönelik AİHM içtihadı yalnızca Türkiye'nin muhatap olduğu kararlardan, içtihadattan da oluşmuyor, pek çok içtihadattan oluşuyor ve pek çok olayda, mesela bu son noktaya ulaştırdığı "Talpis İtalya" kararında İtalya'nın muhatap olduğu bir karardan bahsediyoruz ve kayıtsızlıktan, cezasızlık algısına yol açan, yükümlülüklerini ihmal eden bir duruma yol açıyoruz. Bu gibi olgular yani ilgili mercilerin, resmî mercilerin kendine başvuran, şiddet fiili nedeniyle başvuran mağdur bir kadın karşısında kayıtsız kalmaları, çok önemsememeleri... Bu kayıtsızlık, bu arada, sadece ve her zaman kötü niyetten ya da kasıttan - dediğim gibi- kaynaklanmayabilir, ciddi bir organizasyonel yük anlamına da geliyor bu. Yani hemen tedbirler, işte 6284 bence de çok iyi bir yasa ancak uygulanmasının sınırlı olabildiğini görüyoruz. Bu sınırlı uygulamada da içtenlikle buna özgü olarak belki de hâkimlerin kasten değil de, imkânlardan da imkânlar ölçüsünde de hareket ettiklerini görüyoruz. Yani, işte, tedbirler alınsın, elektronik kelepçeler takılsın, mağdur uyarı sistemleri uygulansın -benim önerilerim arasında da var- bunlar yapılsın ama bunlar ciddi bir ekonomik ve organizasyonel maliyet ve çaba da gerektiriyor. İşte, bu cezasızlık algısına ve AİHM içtihadına dönecek olursak "Tamam, bir organizasyonel maliyete yol açtığının farkındayım ama ben ona da bakmam. Eğer ilgili toplumda böyle bir iklim varsa, ne olursa olsun devletin bütün yükümlülüklerini yerine getirmesini ararım." diyor.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Evet, sıfır tolerans diyoruz ona.

Sayın Ekmekçi, buyurun.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Gerçekten çok güzel bir çalışma oldu, böyle araya da girdiğimiz için daha bence etkili de oldu Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Bugün değişik bir yöntem uyguladık evet.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Gerçekten değişik bir yöntem oldu, herkes ilgiyle takip etti, interaktif oldu. İki hocama da sunumları için gerçekten çok teşekkür ediyorum. Yalnız, ben konunun biraz dağıldığını düşünüyorum. Şimdi, sunumunuzun 2'nci sayfasında -hep de bildiğimiz bir şey zaten- dünyada her 3 kadından 1'i şiddete uğruyor, bu bir gerçek yani sadece bu Türkiye'ye özgü bir durum değil, demek ki sadece biz Türkiye'deki değerlerle, Türkiye'deki verilerle, hani bu noktada, işte kültürel, ekonomikti...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Dünya Sağlık Örgütünün verileri de böyle, evet.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Tabii, hepsi var, hepsi kabulüm...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Amerika'daki çalışmalar da bunu doğruluyor, Avrupa'daki çalışmalar da.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Demek ki bu dünyanın bir sorunu, bir kere bunu bence en başa koymamız lazım.

İkinci olarak, şimdi, tam da siz o hususa değindiniz, cezaları artırmak bizim şiddetle mücadelede, özellikle kadına karşı şiddetle mücadelede istediğimiz sonuca o oranda, hızla varmamıza bir çözüm değil maalesef, keşke olsa.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - "İdam cezasını geri getirelim." dersiniz ben anlamlı bir fark olacağını düşünmüyorum.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Maalesef o psikolojideki fail -ben de öyle düşünüyorum- yani tutup da işte şu an bunun cezası çok ağır ya da bunun cezası şudur, ona göre hareket etmeliyim düşüncesine zaten o anda sahip olamıyor, onu da sağlıklı düşünemiyor, hep aynı şeylere geri dönüyoruz.

Az önce bir giriş yaptınız ama Hocam, şimdi, 6284 gerçekten çok güzel ve etkili, güzel bir yasa. Ben de bir...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Bu alandaki uluslararası metinleri de yansıtan, tanıtan bir yasa.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Hatta çoğu ülkede olmayan bir yasa, bu da kabulümüz. Bununla ilgili de işte koruyucu tedbirler, önleyici tedbirler anlamında ciddi çalışmalar ve yaptırımları olan bir yasa, uygulamada da iyi olan bir yasa. Bu noktada sizin eksik gördüğünüz nedir? Mesela sürekli söylüyoruz ya, 6284 etkili uygulanmadığı için sanki kadına karşı şiddet artıyor ve kadına karşı şiddetin sebebi, sanki, şu anki geldiğimiz durumda 6284'ün iyi uygulanmamasıymış gibi bizim önümüze sunuluyor ama ben böyle olduğunu düşünmüyorum bunun. O zaman hukukçu olarak bunu somut olarak yatıralım, sizce, bir ceza hukukçusu olarak 6284'ün hangi yönleri aksıyor? Mesela biz bunları bilmek isteriz ya da buna yönelik şunlar şunlar yapılsa daha iyi olur... Kanunda yazılıp hâkimlerimizin, savcılarımızın, kolluğumuzun, işte o diğer sosyal personelin, ŞÖNİM personelinin uygulamadığı ne var? Mesela ben bunu merak ediyorum.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - 6284'te, şimdi kendi bilgisayarımda metni açacaktım ama biliyorsunuz, belli tedbirler, önlemler sayılıyor galiba 8-9'uncu maddeler civarında olacak ve 12'nci maddede de "Bunun denetimini yapın." deniliyor. Hâkimlerin, bu aile mahkemelerindeki hâkimlerin belli tedbirlere başvururken rahat olduklarını ama belli bazı tedbirlere başvurmaktan da özenle kaçındıklarını görüyoruz.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Mesela bununla ilgili bir çalışma var mı? Mesela hangileri için çekiniyorlar? Eğer varsa bence bunlar masaya yatırılmalı.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Evet ve bu konuda belki cesaretlendirilebilirler, bu konuda imkânlar geliştirilebilir. İşte, bu mağdur uyarı sistemleri çok konuşulan, tartışılan konu, tabii bu da yine bir maliyet ve organizasyonel şey gerektirebilir ama bunlar getirilebilir ve bu yükümlülüklerin, öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediği, aksatılıp aksatılmadığının da daha etkili bir biçimde, etkin bir biçimde denetlenmesi yani 12'nci maddenin de daha etkin biçimde uygulanması 6284 bakımından uygulanabilir. Benim bu konuda hazır burada sizleri bulmuşken önereceğim en önemli şeylerden

bir tanesi aile şiddet mahkemelerinin kurulması olabilecek çünkü aile mahkemeleri var, bir de ceza mahkemeleri var. Şiddet fiillerine, suç boyutuna ceza mahkemelerinde bakılıyor ama diğer boyutları; işte tedbirleri alalım, mağdura belli imkânlar sağlayalım gibi tedbirlere de aile mahkemeleri bakıyor. Hâlbuki aynı olaya iki ayrı mahkemede iki ayrı bakış açısıyla, 2 ayrı yargıç değil de uzmanlık mahkemeleri dediğimiz, sadece bu konuya bakan, belli tecrübeye ulaşan hatta otomatikleşen...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ben bu konuda bir eklemede bulunabilir miyim?

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Tabii, buyurun.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Ben 1984 Ankara Hukuk mezunuyum. 40'ıncı yılımızı kutladık. Benim mezun olduğum dönemden hâkim olan bir arkadaşımın ifadesini aktaracağım: Kırk yıldır özel hukuk mahkemelerinde hâkimlik yaptığı hâlde şimdi ceza mahkemesine atandığını söylüyor ve "Ben ceza hukukunu unuttum, bilmiyorum." diyor. Şimdi, dolayısıyla, siz başta da söylediniz ya, yani her şey mevzuat değişikliğiyle olmuyor, uygulamanın kendisinden kaynaklanan çok ciddi sorunlar var. Siz kırk yıldır özel hukuk yargılaması yapan bir yargıç, eğer kırk yıl sonra ceza yargılamasında karar verici olarak atamada bulunursanız, onun yapacağı yargılamadan da olumlu bir sonuç beklemeyin...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Ben ceza hukukçusu olarak tam tersini düşünmüştüm aslında Hocam. Şöyle: Aile şiddet mahkemeleri kurulmalı ve ceza hâkimliği tecrübesi olan hâkimlerden oluşmalı.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Kesinlikle, tabii.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Diğer tedbirlere çünkü ceza hâkimlerinin, TCK'de yer alan birtakım tedbirler de var, bu konuda pratikleri de var ve diğer, işte 6284'ün uygulanması görece -tırnak içerisinde, teşbihte hata olmasın- uygulaması, anlaşılması daha kolay bir kanun, o nedenle...

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Tabii, bu öneriniz çok anlamlı ama o öneriye bunu da ekleriz.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Suç filini değerlendirecek olan, suç var mı yok mu, işte onun boyutlarını değerlendirecek olan bir ceza hâkimliği tecrübesi olan birisi olabilir, tam tersini düşünmüştüm.

SERAP YAZICI ÖZBUDUN (Antalya) - Evet, yani bu uzmanlaşma çok önemli.

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Bir de Hocam şu var mesela, çok özür dilerim böldüm Serap Hocam ama şimdi aile mahkemesi hâkimi tedbir kararlarına aykırılık olduğu zaman disiplin hapsini de veriyor. Şimdi, o da aslında yanlış, bir aile mahkemesi hâkimisiniz, orada taraflar var, boşanma davasına bakıyorsunuz. Hadi, taraf erkek olsun, erkeğe bir de disiplin hapsi veriyorsunuz. Şimdi, orada, taraf düşünebilir "Acaba tarafsızlığını yitirdi mi hâkim burada? çünkü bana ceza verdi." olabilir...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Yani, pek katılamadım çünkü disiplin hapsi sadece bu konuda değil..

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Çünkü ben bunu bir müvekkilimden duydum da.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Müvekkillere bakarsanız onlar her zaman buluttan nem kaparlar.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) - Tedbiri verince zaten hâkimin kanaati...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Evet, tam da onu söyleyecektim. Tedbiri verince...

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - İşte, ihtisaslaşma burada çok önemli yani burada o ayırım yapılmalı. Benim kendi müvekkilim bunu...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - İhtisaslaşma ve çabukluk etkinlik açısından ben bunu...

FATMA SERAP EKMEKÇİ (Kastamonu) - Tabii, söylemişti "Şimdi ben disiplin hapsi aldım avukat hanım. Şimdi hâkim bana tavrını belli etti." dedi. Ya, olur mu öyle şey? İşte, sen tedbire uymadığın için bu cezayı aldın desem de o algıyı yıkamadık mesela.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Kendimizi de şiddetten korumak için, üç buçuk saattir oturuyoruz... Simitleri ikram ettik ama acıktık galiba. Daha önce bilgiye susamıştık, sağ olun, onu telafi ettiniz siz. Galiba sona da geldiniz.

Buyurun.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Son slayt zaten önerileri de beraberinde tartışmış gibi olduk. Bu konuyu da önemseyeceğim için buna değinmeden geçmek istemiyorum.

Kadına yönelik şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadele bakımından basın-yayın organlarının, televizyonun da önemli bir rolünün olduğunu, aslında sorumlu yayıncılıkla bir eğitici ve engelleyici rol üstlenebilirken de -biraz önce konuştuğumuz- haberlerin verilmiş tarzı, verilme dili ve sonrasında takibinin yapıp yapılmaması da dâhil olmak üzere bu konuda katkı sağlayabilir. Peki "Kadına yönelik şiddeti nasıl tetikliyor?" dersiniz, benim çok da şikâyetçi olduğum, sayın vekilim gibi yani izlerken neredeyse saçımı başımı yolacağım...

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Ama izlemeye devam ediyorsunuz galiba. İşte, bu toplumsal psikolojiyi bilmemiz lazım.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Stockholm sendromu gibi, yine acı çekerek izliyorsunuz.

Türk toplumunun temel eğlence kaynağı televizyon; aileler, insanlar televizyon başında akşamları rahatlıyorlar, eğleniyorlar, her neyse ve bunun da temel unsurlarından bir tanesi televizyon dizileri. Televizyon dizilerine baktığımızda bir yandan sürekli uygulanan şiddet, ağır şiddet, kadına yönelik şiddet ve genel şiddet de dâhil tabii buna. İşte, mafyatik yapılanmalar ya da eğitilmiş, yakışıklı, her genç kızın hayali olacak -tırnak içerisinde- o şekilde gösterilen bir erkek ama kadına hem psikolojik hem fiziksel şiddet uyguluyor, kadın ona âşık olmaya devam ediyor. Bir diğeri de kadınların sürekli olarak para peşinde ve koca peşinde, düşük, haffmeşrep varlıklar, kolay -yani bunu usturuplu bir şekilde nasıl ifade etmek gerekir bilmiyorum ama- ulaşılabilen varlıklar, işte, haffmeşrep kimseler gibi gösterilmesi, sürekli bunun pompalanması, sürekli oyunlar çeviren, erkekleri kafalamaya çalışan ve kadınların elinde oyuncak olmuş masum erkekler şeklinde dizilerle pompalanması. Bu, bir yandan kadını kötücül gösterirken, daha düşük gösterirken, diğer yandan da şiddeti normalleştiren, şiddet uygulayan erkeği öven, burada yine o erkeklik kodlarını dayatan bir görünüm arz ediyor ve bu algıyı pekiştiriyor. O zaman ne yapılmalı? Bir kere, kadına yönelik şiddet filini konu alan haberler yapılırken kullanılan dile, öğretici olmamasına yani işte "Kesti, parçalara ayırdı, beton döktü, suya gömdü." falan gibi bu ayrıntıları, toplumdaki şiddet insiyakını da güçlendirecek ayrıntıları vermekten uzak, toplumun haber alma hakkı ile haber verme hakkı ile özendirici ve öğretici olmama arasındaki dengeyi kuran sorumlu bir yayıncılık dilinin benimsenmesi. Bir yandan da

dedik ya: Bir cezasızlık gerçekten var mı? Ama acaba medyada ve sosyal medyada bu biraz köpürtülüyor mu? Bunu engellemek için biz şu haberleri biliyoruz: "Öldürdüm, namusumu kurtarmak için öldürdüm." Tutuksuz yargılamak üzere salıverildi, olur mu öyle şey? Tutuklama tabii ki bir koruma tedbiri, koşulları varsa olur. Sonra bu kimseler acaba hüküm giyorlar mı, giymiyorlar mı? Sorumlu yayıncılık, habercilik bu haberin takibinin yapılması ve hüküm giydiklerinde bunun da haber olarak... İşte, böyle bir haber yapmıştık ya, o bugün hüküm giydi şeklinde takibinin yapılması olabilir.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - RTÜK Başkanımız da aynı şeyden yakındı burada.

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Aklın yolu bir diyeceğim o zaman Sayın Başkan.

Diğeri de televizyon programlarına ve dizilerine bir çekidüzen verilmesi. Bunu sansürcülük anlamında söylemiyorum, yine sorumlu yayıncılık anlamında söylüyorum. Kadın dernekleri pek çok şeyden çok rahatsız oluyorlar ama televizyondaki, dizilerdeki kadınların görünümünden nasıl rahatsız olmuyorlar? Yıllardır benim anlayamadığım şey de bu yani televizyon dizilerine bakarsanız, kadınlar sürekli para, paralı erkek, koca peşinde, ondan ona giden... Sema kaynana vardı, daldan dala, daldan dala... Tırnak içerisinde, daldan dala, daldan dala gibi gösterilen düşük varlıklar noktasına getirilmemeli, buna uygun içerikler üretilmeli. İşte, yarışmalar da buna göre düzenlenmeli; kaynanası, gelini, yemek programı, bugün ne pişirdim, bugün misafiriğe gittim, çeyizimi yarıştıyorum, kaynanamın gözüne girdim gibi, kadını o toplumsal kadınlık rolleri içerisinde hapseden yayınlardan da biraz uzaklaşılmalı. Kadına başka bir vizyon, başka bir hayat, başka bir alternatif önerisi getirilmeli.

Bakıyorum önerilerime, önerilerimden de kısaca bahsedeyim, Emine Hocam da bahsetmişti. Bir kere yalnızca dört duvar arasına tıkmak yeterli değil bu faileri, hükümlülere bu konuda ciddi rehabilitasyon sağlanmalı ve bunun sonuçlarına bakılmalı. İşte, infaz yasasında koşullu salıverme falan gibi kurumlar otomatikçe bağlanmamalı, gerçekten denetim mekanizmaları kurulmalı ve rehabilite olmuşsa bundan yararlanılmalı. Böyle, temel olarak da ben bu konunun temelinde kadınlık algısı ve toplumsal cinsiyet rollerinin yattığını gördüğüm için bunları besleyen kanalların kesilmesi... Cem Yılmaz'dan bir alıntıyla bitireyim: "Eğitim şart." Her kademede eğitimle ve topyekûn bir mücadeleyle çünkü kadına yönelik şiddet tek boyutlu bir konu değil, çok yönlü, çok boyutlu, pek çok disiplini de barındıran ve her alanda mücadeleyi gerektiren bir konu. Sadece hukuk alanında değil, eğitim alanında da diğer alanlarda da bu bilinçle ve toplumsal mücadele arzusuyla, iradesiyle mücadele edilmesi gereken bir konu.

Ben burada olmaktan çok büyük mutluluk duydum. Sizlere seslenebilmeyi, değerlendirmelerimizi, çalışmalarımızı sizlere ulaştırabilmeyi, sesimizi duyurabilmeyi bir imkân da saydım. Hepinize teşekkür ediyorum.

Konuşmamı bitirirken, hepinizi tekrar saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Hocam, çok teşekkür ederim.

Keşke, Özgül Saki Vekilimiz de burada olsaydı, şimdi söyleyeceklerimden hoşlanırdı herhâlde. Şimdi, bir feminist sosyolog ve felsefeci, aslında bu Batı'dakiler hemen hemen her şeyle, sadece sosyolojiyle ilgilenmiyor, felsefe ve sosyal bilimlerin diğer dallarıyla ilgileniyor. Hannah Arendt diye birisi var malum; o, kötülüğün sıradanlığından söz ediyor. Şimdi, kötülük sıradanlaşmış bütün dünyada, sıradan hâle gelmiş. Kötülüğün sıradanlığından kastı ne Hannah Arendt'in? Diyor ki: "Bu bütün kötülükleri yapan insanlar birer canavar falan değildir, akıl almaz kötülükler de yaparlar ama bunlar şeytan canavar olmayıp, normal insanlardır." Fransız Sosyolog Baudrillard da bunu söylüyor. Kötülük her yerde var. Eğitim şart, burada bulunan herkes, eğitilmiş insan; bütün arkadaşlar, milletvekili olanlar olmayanlar, uzmanlar herkes eğitim almış, eğitilmiş insanlar olarak şuna vurgu yapmamızda fayda var: Eğitim kötülüğü ne kadar önlüyor? Ona bakmamız gerekir. Eğitilmiş insanlar bilgileriyle birlikte atom bombası yapabiliyor, ne bileyim, fosfor bombası yapabiliyor. Devlet terörizmi var, emperyal ülkelerin örneğin Orta Doğu'da yaptığı cinayetler var, Filistin'de, Kudüs'te yaptığı soykırımlar var. Bunları yapanlar, bu silahları üreten herkes eğitilmiş. Eğitim şart, evet, bazı komedyenlerimizin güzel ifadesi olabilir ama eğitimin de -ne diyelim- hayırlısı mı, başka bir şey mi diyeceğiz...

PROF. DR. GÜNEŞ OKUYUCU ERGÜN - Aslında, bu konudaki eğitimi kastetmiştim biraz da ben.

BAŞKAN MUSTAFA HULKİ CEVİZOĞLU - Tabii tabii. Şimdi, atom bombasını eğitilmemiş bir adam yapamıyor değil mi? Silahı, bilmem kaç metre menzilli olan mermiyi yapan eğitilmiş bir adam yani eğitim kötülüğü engellemiyor. İnsan içgüdüüne bakmamız lazım, canlıların içgüdüüne bakmamız lazım. Bunlara bu Komisyon zaten bakıyor.

Ben, katkı ve katılımlarınızdan dolayı çok teşekkür ediyorum. Profesör Doktor Güneş Okuyucu Ergün, Profesör Doktor Emine Özmete, tüm Komisyon üyelerimiz, arkadaşlarımız, katılımcılar, uzman arkadaşlar; çok teşekkür ediyoruz.

Komisyonumuzun gündeminde görüşülecek konu kalmamıştır, bitirdik ve toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18.39